

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

**Budování právního povědomí u dětí žijících v dětských
domovech s podporou sociálního pracovníka**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Studijní program: **SOCIÁLNÍ PRÁCE**

Autor: Natálie Procházková

Vedoucí práce: Mgr. Ing. Renata Švestková, Ph.D.

České Budějovice 2024

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci s názvem „*Budování právního povědomí u dětí žijících v dětských domovech s podporou sociálního pracovníka*“ jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby bakalářské práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé bakalářské práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 26.4.2024

.....

Natalie Procházková

Poděkování

Velmi ráda bych poděkovala mé vedoucí bakalářské práce Mgr. Ing. Renatě Švestkové, Ph.D. za odborné vedení, za čas věnovaný této bakalářské práci, za energii a trpělivost a v neposlední řadě za její praktické připomínky a cenné rady, bez kterých by tato práce nemohla vzniknout. Dále bych chtěla poděkovat všem, kteří se podíleli na výzkumu v této bakalářské práci. Z celého srdce děkuji mé rodině a blízkým za jejich nepřetržitou podporu.

Budování právního povědomí u dětí žijících v dětských domovech s podporou sociálního pracovníka

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá budováním právního povědomí u dětí žijících v dětských domovech s podporou sociálního pracovníka. Cílem bakalářské práce je zjistit situaci právního povědomí u dětí žijících v dětských domovech a zjistit, jakou roli zastává sociální pracovník při budování právního povědomí u dětí ve vybraném dětském domově.

Praktická část je postavena na kombinovaném typu výzkumu, technice dotazování. Nejprve bylo zkoumáno právní povědomí u dětí žijících v dětských domovech za pomoci mezinárodního dotazníku prof. Gary Meltona. Použitou metodou se stal řízený rozhovor, který byl veden individuálně s každým dítětem. Sesbíraná data byla vyhodnocena prostřednictvím statistického programu SPSS. Druhým výzkumným nástrojem se stal polostrukturovaný rozhovor, který byl veden se sociálními pracovníky v dětských domovech. Pro vyhodnocení dat bylo zvoleno kódování v podtextu realizovaného rozhovoru. Vyhodnocení získaných dat bylo provedeno metodou tužka-papír a následné vytváření trsů. Výzkumný soubor tvořilo celkem 63 osob.

Z výzkumného šetření bylo zjištěno, že věk nemá vliv na postoj dětí k přiznávání práv v modelových situacích. Z hlediska pohlaví bylo pouze u jedné situace prokázáno, že dívky tíhnou k přiznání práva více než chlapi. V případě sociálních pracovníků a budování právního povědomí u dětí z dětských domovů bylo zjištěno, že práva dětí jsou primárně záležitostí vychovatelů, ovšem sociální pracovníci k budování právního povědomí také přispívají, zejména před odchodem dítěte z dětského domova.

Zjištění této bakalářské práce může sloužit všem, kteří se s dětmi žijícími v dětských domovech setkávají ve své praxi a laické veřejnosti, která se o tuto tematiku zajímá.

Klíčová slova

Úmluva o právech dítěte; právní povědomí; práva dětí; nejlepší zájem dítěte; dětský domov; sociální práce

Building Legal Awareness Among Children Living in Children's Homes with the Support of a Social Worker

Abstract

The bachelor thesis deals with building legal awareness among children living in children's homes with the support of a social worker. The aim of the bachelor thesis is to determine the situation of legal awareness among children living in children's homes and to find out what role the social worker plays in building legal awareness among children in a selected children's home.

The practical part is based on a combined type of research, the interviewing technique. First, legal awareness among children living in orphanages was investigated using prof. Gary Melton's international questionnaire. The method used was the guided interview, which was conducted individually with each child. The data collected was analyzed using the statistical program SPSS. The second research tool was a semi-structured interview which was conducted with social workers in children's homes. Coding in the subtext of the interview conducted was chosen to evaluate the data. The evaluation of the collected data was done by pencil-paper method and subsequent clustering. The research population consisted of a total of 63 people.

From the research investigation, it was found that age does not affect children's attitudes towards granting rights in model situations. In terms of gender, only one situation showed that girls were more inclined to grant rights than boys. In the case of social workers and legal awareness building among children from children's homes, it was found that children's rights are primarily the concern of educators, but social workers also contribute to legal awareness building, especially before the child leaves the home.

The findings of this bachelor thesis can serve all those who encounter children living in children's homes in their practice and the public who are interested in this topic.

Key words

Convention on the Rights of the Child; legal awareness; children's rights; the best interests of the child; children's home; social work

Obsah

Úvod	8
1 Úmluva o právech dítěte v kontextu práva	9
1.1 Právní povědomí	9
1.2 Úmluva a její vznik – historie vývoje dětských práv	10
1.3 Úmluva o právech dítěte	11
1.4 Práva dětí.....	12
1.5 Členění jednotlivých práv	14
2 Naplňování Úmluvy v kontextu nejlepšího zájmu dítěte	15
2.1 Legislativa naplňující práva dítěte/nejlepší zájem dítěte.....	16
2.2 Nástroje státu zajišťující práva dítěte v případě, že rodina selhává.....	16
2.3 Dětský domov jako nástroj naplnění práv dítěte.....	17
3 Sociální pracovník v dětském domově	20
3.1 Předpoklady k výkonu profese	20
4 Cíl práce, hypotézy a výzkumná otázka	22
4.1 Cíl práce.....	22
4.2 Hypotézy.....	22
4.3 Výzkumná otázka.....	22
5 Metodika	23
5.1 Strategie výzkumu	23
5.2 Etika výzkumu	23
5.3 Výběrový soubor	24
5.4 Harmonogram výzkumu.....	25
6 Výsledky.....	27
6.1 Výsledky výzkumu právního povědomí u dětí žijících v dětských domovech za pomoci Meltonova interview	27
6.2 Výsledky rozhovorů se sociálními pracovníci pracujícími v dětském domově.....	70

7	Diskuse	78
8	Závěr	82
9	Seznam použitých zdrojů	84
10	Seznam obrázků	89
11	Seznam tabulek	91
12	Seznam schémat	92
13	Seznam příloh	93
14	Seznam zkratk	103

Úvod

Téma této bakalářské práce Budování právního povědomí u dětí žijících v dětských domovech s podporou sociálního pracovníka jsem si zvolila z více důvodů. Prvním z nich je, že už se delší dobu zajímám o dětské domovy. Ve volném čase ráda sleduji různé filmy, dokumenty a poslouchám podcasty týkající se tohoto typu zařízení, jelikož mě zajímají příběhy dětí v nich žijících, které jsou mnohdy velmi těžké. Druhým důvodem je, že mám velmi ráda děti a v budoucnu bych si přála se této cílové skupině věnovat. V neposlední řadě mi toto téma přišlo, jak zajímavé, tak aktuální a chtěla jsem se blíže seznámit s problematikou týkající se práv dětí a právního povědomí.

Úmluva o právech dítěte je mezinárodní dokument, který detailně popisuje práva dětí. Je velmi důležité, aby každý člověk znal svá práva, a je tomu tak i v případě dětí. Děti z dětských domovů mají za sebou velmi těžké životní příběhy, a proto spatřuji obrovskou důležitost ve znalosti jejich práv. Práva dětí by měla důkladně znát i sociální pracovníce v dětském domově, jelikož s dětmi pracuje, svěřují se jí a mnohdy je pro ně oporou v těžkých situacích. Právě znalost těchto dětských práv umožňuje sociální pracovníci poskytnout adekvátní podporu dětem ve chvíli, kdy je potřeba. Tato znalost dětských práv se ovšem netýká pouze sociální pracovníce, ale i vychovatelů či rodin, které s dětmi taktéž tráví čas, proto je klíčové, aby i oni kladli důraz na vzdělávání dětí o jejich právech a právní povědomí dětí se neustále prohlubovalo.

Tato bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části je popsána Úmluva o právech dítěte, práva dětí a nejlepší zájem dítěte, různé nástroje státu zajišťující práva dítěte v případě, že rodina selhává, dětský domov, a nakonec práce a předpoklady sociálního pracovníka v dětském domově. Praktická část se věnuje cílům bakalářské práce, hypotézám a výzkumné otázce. Cílem bylo zjistit situaci právního povědomí u dětí žijících v dětských domovech a zjistit, jakou roli zastává sociální pracovník při budování právního povědomí u dětí ve vybraném dětském domově. V praktické části jsou také prezentovány výsledky, které byly získány prostřednictvím Meltonova interview s dětmi a polostrukturovaného rozhovoru se sociálními pracovníci.

1 Úmluva o právech dítěte v kontextu práva

Gerloch (2021) ve své knize uvádí, že definování či popsání tohoto pojmu není snadné, jelikož jde o tzv. multidimenzionální fenomén, který je třeba zkoumat z více rovin. Jak autor dále uvádí, pojem právo představuje mnohoznačný výraz, a tudíž prostá definice pro jeho vymezení není možná. Souhrnně lze tedy konstatovat, že *právní vědomí je odrazem pozitivního práva a zároveň generátorem jeho změn* (Gerloch, 2021, s. 27).

Dle Moravce et al. (2020) právní vědomí představuje jeden z faktorů, který má vliv na plnění práva nebo naopak jeho nedodržování. Autor uvádí, že právní vědomí má dvojitý rozměr. Gerloch (2021) taktéž poukazuje na dvojitý rozměr právního vědomí – *de lege lata* a *de lege ferenda*. V první řadě je to znalost práva. Tato znalost zahrnuje představivost občanů o platném právu, co je dle nich zákonné a co naopak nezákonné a jaké jednání dle občanů může být mocí našeho státu vynutitelné z hlediska práva (Moravec et al., 2020). Druhý rozměr právního vědomí poukazuje na postoje občanů z hlediska vnímání spravedlnosti a nespravedlnosti (Moravec et al., 2020).

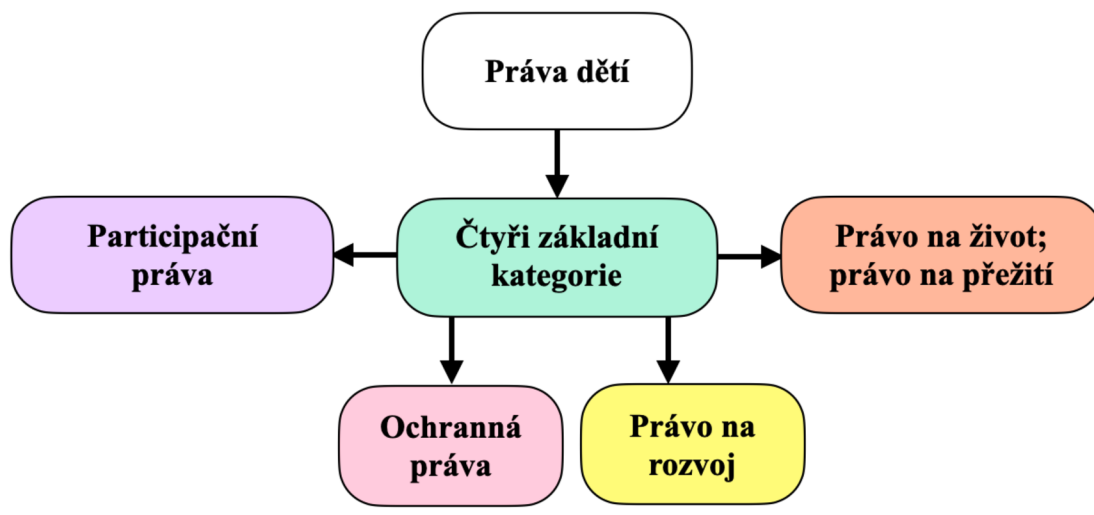
1.1 Právní povědomí

Kovařík et al. (2001) ve své knize popisuje, že právní povědomí je, vzhledem k právnímu vědomí, méně vědomé a také méně reflektované. Právní povědomí má povahu spíše „právního citu“, který je možný v případě určité pomoci další, vyzrálější a také poučenější osoby artikulovat či vyjádřit (Kovařík et al., 2001). Autor dále uvádí, že lze nějaké vnitřní složky tohoto povědomí odlišit a také je možné nějaké z nich blíže zkoumat za pomoci dostupných metod. Právní povědomí představuje nedílnou složku právní kultury, a z toho důvodu je klíčovým elementem při určování jak úrovně, tak kvality právní kultury (Pevtsova, 2013).

Dle Kovaříka et al. (2001) je možné v případě dětí odlišit pět složek jejich právního povědomí. Těmito složkami jsou:

- 1) Povědomí nebo vědomost ohledně toho, co to vůbec právo je, případně jakou má funkci v životě společnosti.
- 2) Povědomí nebo vědomost ohledně toho, že také děti mají svá určitá práva, která spadají do čtyř základních kategorií (viz Obrázek 1).

- 3) Povědomí ohledně toho, že i práva mají nějaké meze – tam, kde začínají práva druhé osoby, má práva končí.
- 4) Povědomí ohledně toho, že odpovědnost a také povinnosti představují druhou stranu práva.
- 5) Povědomí týkající se spravedlnosti neboli pravé, správné či spravedlivé míře.

Obrázek 1: Základní kategorie v oblasti práv dětí

Zdroj: Vytvořeno autorkou dle Kovaříka et al. (2001)

V rámci socializace dítěte neboli ve výchovném procesu je předpokladem rozvoj všech pěti výše zmíněných složek a také postupný posun od daného právního povědomí k právnímu vědomí (Kovařík et al., 2001).

1.2 Úmluva a její vznik – historie vývoje dětských práv

Dle Venclíkové (2016) se minimálně od 18. století vyskytuje na našem teritoriu primární právní ochrana dětí. David (1999) uvádí, že do 20. století bylo dítě vnímáno jako jedinec, který je podřízený jedinci zletilému. Dle autora se na dětství nahlíželo jako na krátkodobou fázi z hlediska vývoje před dospělostí. David (1999) dále uvádí, že v okruhu dětských práv na úrovni mezinárodní se úplně první mezinárodní dohody vztahují k potlačení obchodu s dívkami z roku 1910 a k potlačení obchodu se ženami a také s dětmi z roku 1921. Ovšem prvním, již celistvým dokumentem, se stala Deklarace práv dítěte (David, 1999). Tato Deklarace byla přijata v Ženevě, a to roku 1924, přičemž státy, které se k ní připojily, jsou povinny všem dětem poskytovat prvotřídní péči, ochranu a také vývoj (Dunovský, 2005). Autor dále uvádí, že pokaždé by dětem měla být poskytnuta

pomoc jako prvním. Charta práv dítěte byla ratifikována Spojenými národy, a to roku 1959 (Dunovský, 2005). Dle autora se cíleně tato Charta specializovala na prosazování optimálního vývoje a také ochrany u všech dětí. Dle Dunovského (2005) je Charta prvotním právním dokumentem, který se dotýká významu prenatálního, perinatálního a také postnatálního stádia a nadále zmiňuje kvalitní péči jak o dítě a plod, tak o matku před a následně i po narození dítěte. Mišurcová a Koblová (1998) uvádějí, že tato druhá Deklarace práv dítěte z roku 1959 nemohla zaručit uskutečnění jejích principů z toho důvodu, že deklarace postrádají právní závaznost. Mezinárodním rokem dítěte se stal rok 1979, přičemž v tomto samém roce Polsko podalo návrh na vypracování Úmluvy (Mišurcová a Koblová, 1998).

Vznik Úmluvy o právech dítěte úzce souvisí s dějinami v rámci rozvoje společnosti, která za předešlých 300 let podstoupila veliké změny, a to jak ve své koncepci tradiční, tak i v nahlížení na své potomky (Vacková, 2019). Dvě odlišné tendence, které přispěly k vytvoření této Úmluvy, jsou – souhrnný projekt lidských práv, který je navázán na hrůzy, které se odehrály během první i druhé světové války a přetvoření úhlu pohledu na rodinu a také dítě v souvislosti historické (Vacková, 2019).

1.3 Úmluva o právech dítěte

Dle článku 1 Úmluvy o právech dítěte *se dítětem rozumí každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve* (Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o právech dítěte, 1991, s. 3).

Bělík et al. (2017) vymezuje dítě jako potomka neboli osobu, která je příbuzenským poměrem vázána ke svým rodičům. Dále tento slovník udává, že pro několik vědních disciplín, především pro pedagogiku a vývojovou psychologii, je termín „dítě“ zásadním pojmem (Bělík et al., 2017). Právě v důsledku různých oborů, jež se tímto pojmem zabývají, můžeme najít odlišné definice lišící se zejména v souvislosti s věkem jedince (Bělík et al., 2017).

Úmluva o právech dítěte představuje právní dokument na mezinárodní úrovni, kterým jsou práva dítěte uzákoněna (Mišurcová a Koblová, 1998). Dále autorky uvádějí, že tato Úmluva je závazná pro státy, které ji ratifikovaly. Dle Zermattena (2013) se dosud nepodařilo dosáhnout takového přijetí žádné jiné mezinárodní smlouvě. Dle Dunovského

(2005) Úmluva o právech dítěte způsobila ve světě podstatné změny v přístupech, které se týkají péče o dítě.

Úmluva o právech dítěte byla přijata v New Yorku Spojenými národy, a to 20. listopadu 1989 (Vacková, 2019). Dne 26. ledna 1990 byla tato Úmluva zpřístupněna k podpisu, přičemž ji okamžitě v tento den podepsalo 61 zemí (David, 1999). Po přijetí Úmluva o právech dítěte vstoupila velmi rychle v platnost, a to dne 2. září 1990 (Dušková, 2021). Autorka zmiňuje, že již celkem 196 států ratifikovalo tuto mezinárodní smlouvu. Autorka dále uvádí, že pouhé Spojené státy americké ji dosud neratifikovaly a jsou tak jediným státem. Tuto Úmluvu tvoří 54 článků, které spolu souvisejí, ani jeden z nich není nadřazený článku jinému a všechny jsou vzájemně provázané (Vacková, 2019).

Česká republika je také smluvní stranou této Úmluvy, jelikož byla dne 30. září 1990 podepsána bývalou Českou a Slovenskou Federativní republikou (Vláda České republiky, 2021). Úmluva o právech dítěte byla zveřejněna ve Sbírce zákonů pod číslem 104/1991 Sb., a to jako oznámení Federálního Ministerstva zahraničních věcí (Vláda České republiky, 2021).

1.4 Práva dětí

Ochrana dětí by měla být hlavní prioritou kultivované a fungující společnosti. Dalo by se dokonce tvrdit, že podle nastavení této ochrany je možné danou společnost posuzovat (Venclíková, 2016, s. 95).

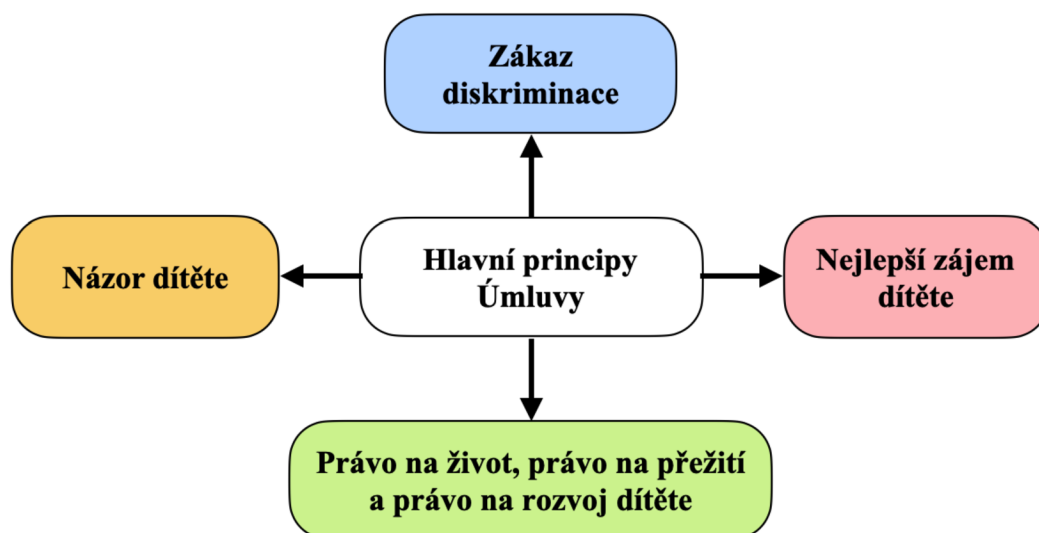
Děti společně s mladistvými mají totožná obecná lidská práva, a to jako jedinci zletilí (UNICEF, 2019). Dále mají také práva zvláštní, jež respektují jejich specifické potřeby. Děti nejsou vlastnictvím svých rodičů, ani nemohoucím předmětem charity, jsou to lidské bytosti, jež mají svá vlastní práva (UNICEF, 2019).

K Úmluvě o právech dítěte existují tzv. tři Opční protokoly, které byly vytvořeny a následně přijaty se záměrem prohloubení zaručených práv dětí v této Úmluvě (Hovorka, 2021). Těmito třemi Opčními protokoly jsou: Opční protokol týkající se začlenění dětí do ozbrojených konfrontací, Opční protokol zabývající se komercí s dětmi a také dětskou pornografií a prostitucí a poslední Opční protokol, který uvádí proces předkládání oznámení (Hovorka, 2021). Dle autora Česká republika veškeré tyto tři Opční protokoly ratifikovala.

Dle Vackové (2019) můžeme Úmluvu o právech dítěte členit dle principu tři P – provision, protection, participation. Vacková (2019) dále uvádí, že práva participační představují aktivní účast dítěte na všech rozhodnutích, která se k němu vztahují. Zermatten (2013) se ve své knize také zmiňuje o principu tři P, přičemž uvádí, že první dvě písmena P nejsou de facto nová, jelikož historicky dospělí ve vývoji práv dítěte označovali dítě za objekt, který je materiálně závislý na dospělém jedinci a mělo by užívat speciálního zaopatření, jelikož je na dítě nahlíženo jako na osobu zranitelnou, která si zaslouží speciální ochranu.

Brzobohatý (2017) popisuje čtyři odlišné myšlenkové postoje, které se váží k právům dětí. Prvním z nich je paternalismus, který na děti nahlíží jako na zranitelné jedince, kteří nejsou schopni učinit rozumné rozhodnutí, tudíž jsou považováni za osoby nekompletní a závislé. Druhým z nich je liberacionismus, který nahlíží, oproti paternalismu, na práva dětí úplně opačně. Dle liberacionismu jsou děti samostatné a schopné provést rozumného rozhodnutí. Třetím z postojů je welfarismus, který je dle autora momentálně jedním z nejvíce rozsáhlých. I přes to, že jsou děti obvykle označovány za nekompetentní, welfaristé akceptují možnost prokázání schopností u určitého dítěte. Čtvrtým a zároveň posledním myšlenkovým postojem je emancipační model, přičemž v tomto modelu jsou děti vnímány jako kompetentní a zdatné, a to do té doby, dokud není dokázán opak (Brzobohatý, 2017).

Dle Davida (1999) nalezneme v Úmluvě čtyři hlavní principy (viz Obrázek 2).

Obrázek 2: Hlavní principy

Zdroj: Vytvořeno autorkou dle Davida (1999)

1.5 Členění jednotlivých práv

Dle Hovorky (2021) můžeme dětská práva, jež jsou obsažena v Úmluvě o právech dítěte, členit dle různorodých stanovisek, jimiž jsou práva dítěte, práva a práva dítěte, která se něčeho týkají. Do prvního stanoviska spadají: občanská práva dítěte; politická práva dítěte; společenská práva dítěte; hospodářská práva dítěte a také práva dítěte kulturní (Hovorka, 2021). Dle autora se druhé stanovisko dělí na: práva veškerých dětí bez ohledu na jakékoliv rozdíly a zvláštní práva dětí, v případě určité situace. V posledním stanovisku nalezneme práva dětí, jež se vztahují k přežití; chránění; rozvoji a také k účasti (Hovorka, 2021). Floriánová (2021) taktéž zmiňuje, že v Úmluvě o právech dítěte nalezneme práva dětí ve sféře civilní, politické, společenské, ekonomické a v neposlední řadě ve sféře kulturní. Autorka dále uvádí, že v Úmluvě o právech dítěte nalezneme taktéž povinnosti.

2 Naplňování Úmluvy v kontextu nejlepšího zájmu dítěte

Dle článku 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte *zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány* (Úmluva o právech dítěte a související dokumenty, 2016, s. 3).

Dle Borské (2019) je nejlepší zájem u mladistvého pojmem právně neurčitým. Matoušek (2016) uvádí, že pojem nejlepšího zájmu dítěte je ztěžka formulovatelný, a to především v situaci týkající se rozporu zájmů mezi rodiči a dětmi. Autor dále uvádí, že je-li dítě schopné, mělo by svůj zájem vyslovit a poté by se mělo v rámci rozhodování o něm na jeho stanovisko přihlížet. Zájem dítěte je předním, ovšem ne samotným aspektem při rozhodování (Westphalová a Šínová, 2019). Autorky dále zmiňují, že každý, kdo má vliv na život dětí, je povinen na ně brát ohled, a to maximální. Dle Hofschneiderové (2016) je nejlepší zájem dítěte právní institut, který má přesně určený obsah, a zejména proces svého zjišťování.

Dle Vaničkové (2012) specialisté debatují nad konceptem – nejlepší zájem dítěte, přičemž je v publikaci uveden konkrétní příspěvek, jež se dotýká tří hledisek. Kultura je prvotním hlediskem, přičemž součástí jisté kultury je respektování nejlepšího zájmu dítěte. Úmluva o právech dítěte je projevem tzv. emancipačního pojetí dětství a také dítě pojímá jako subjekt a držitele svých práv (Vaničková, 2012). Vzhledem k tomu, že dítě je aktivním držitelem práv, jež je způsobilé se vyjádřit ke svým zájmům, Úmluva vysvobozuje dítě z postavení závislé bytosti (Vaničková, 2012). Úmluva o právech dítěte ve svém článku 12 odst. 1 píše *státy, které jsou smluvní stranou Úmluvy, zabezpečují dítěti, které je schopno formulovat své vlastní názory, právo tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se jej dotýkají, přičemž se názorům dítěte musí věnovat patřičná pozornost odpovídající jeho věku a úrovni* (Úmluva o právech dítěte a související dokumenty, 2016, s. 5). Dle Vaničkové (2012) je druhým hlediskem osobnost. Zkoumání, porozumění a také respektování nejlepšího zájmu dítěte vyžaduje určitou osobnost a přístup k dětem, jež je láskyplný a zcela nakloněný dětem (Vaničková, 2012). Autorka dále uvádí, že zjistit názor dítěte vyžaduje jistou citlivost, schopnost vytvářet pocit důvěry a také bezpečí, schopnost či při nejmenším snahu pohlédnout na věci z perspektivy dítěte. Sociální prostor je hlediskem třetím (Vaničková, 2012). Autorka uvádí, že jistý sociální prostor je nezbytný k tomu, aby dítě mohlo své názory, přání a potřeby dát najevo.

2.1 Legislativa naplňující práva dítěte/nejlepší zájem dítěte

Dle Borské (2019) je Úmluva o právech dítěte zásadním dokumentem, a to především svým článkem 3 a článkem 12. S touto Úmluvou přichází nový pohled na děti jako subjekty práva – stávají se z nich účastníci, kteří mají právo vyjádřit vlastní názor, mají právo být slyšeni a také informováni ohledně veškerých věcí, jež se jich týkají (Borská, 2019).

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (dále jen „Zákon č. 359/1999 Sb.“), ve svém § 5 uvádí: *předním hlediskem sociálně-právní ochrany je zájem a blaho dítěte* (Zákon č. 359/1999 Sb., § 5, s. 7662). Borská (2019) se zmiňuje, že pojem blaha, jenž je vůdčí podstatou při zjišťování ochrany a také péče o děti, není formulován v právní úpravě stejně tak jako pojem nejlepšího zájmu dítěte. Dále tento zákon, ve svém § 8 odst. 2, uvádí: *dítě, které je schopno formulovat své vlastní názory, má právo pro účely sociálně-právní ochrany tyto názory svobodně vyjadřovat při projednávání všech záležitostí, které se ho dotýkají, a to i bez přítomnosti rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte. Vyjádření dítěte se při projednávání všech záležitostí týkajících se jeho osoby věnuje náležitá pozornost odpovídající jeho věku a rozumové vyspělosti* (Zákon č. 359/1999 Sb., § 8, odst. 2, s. 7663).

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, (dále jen „Zákon č. 89/2012 Sb.“), se taktéž zmiňuje o zájmu dítěte a vlastním názoru dítěte, a to v § 867, přičemž v odst. 1 je uvedeno: *před rozhodnutím, které se dotýká zájmu dítěte, poskytne soud dítěti potřebné informace, aby si mohlo vytvořit vlastní názor a tento sdělit* (Zákon č. 89/2012 Sb., § 867, odst. 1, s. 1120). Odst. 2 téhož paragrafu, navazuje: *není-li podle zjištění soudu dítě schopno informace náležitě přijmout nebo není-li schopno vytvořit si vlastní názor nebo není-li schopno tento názor sdělit, soud informuje a vyslechne toho, kdo je schopen zájmy dítěte ochránit, s tím, že se musí jednat o osobu, jejíž zájmy nejsou v rozporu se zájmy dítěte; o dítěti starším dvanácti let se má za to, že je schopno informaci přijmout, vytvořit si vlastní názor a tento sdělit. Názoru dítěte věnuje soud patřičnou pozornost* (Zákon č. 89/2012 Sb., § 867, odst. 2, s. 1120-1121).

2.2 Nástroje státu zajišťující práva dítěte v případě, že rodina selhává

Dle Trnkové (2018) dílčí formy náhradní péče nejsou, ani z hlediska právních podmínek a důsledků, tak ani z hlediska týkajícího se nejlepšího zájmu dítěte, vzájemně

zaměnitelné. Autorka dále uvádí, že každé dítě je odlišné, každé dítě má svoji specifickou a je potřeba přistupovat ke každému dítěti jednotlivě, a to i se zřetelem na situaci v biologické rodině dítěte – jestliže je zde nějaká perspektiva navrácení dítěte do biologické rodiny nebo alespoň kontaktu s jejími členy, či není. Abychom zvolili tu nejvíce vhodnou formu péči, je potřeba dítě znát co nejlépe, znát jeho rodinnou anamnézu a taktéž situaci v rodině (Trnková, 2018).

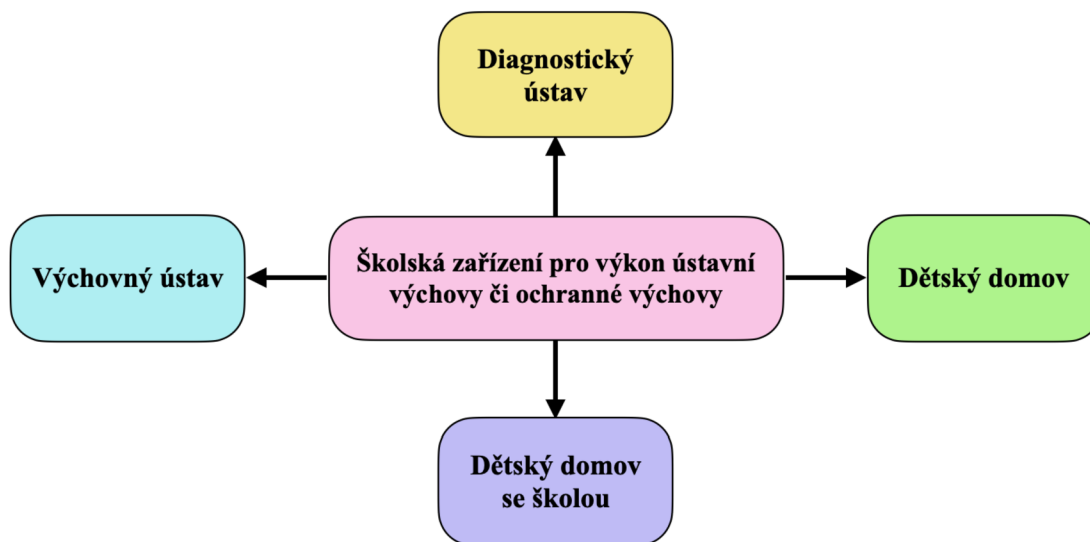
David (1999) konstatuje, že ve chvíli, kdy rodina není způsobilá zajistit ochranu a blaho dítěte, je nezbytné, aby tato ochrana a blaho dítěte byly zajištěny jiným způsobem, a to ze strany společnosti a státu. V článku 20 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte je zmíněno, že dítě, které je dočasně či trvale odejmuto ze svého rodinného prostředí či dítě, jež ve vlastním zájmu nemůže být v tomto prostředí ponecháno, má právo na zvláštní ochranu a také pomoc poskytovanou ze strany státu (Úmluva o právech dítěte a související dokumenty, 2016).

Zákon č. 89/2012 Sb. ve svém § 971 odst. 1 popisuje ústavní výchovu takto: *jsou-li výchova dítěte nebo jeho tělesný, rozumový či duševní stav, anebo jeho řádný vývoj vážně ohroženy nebo narušeny do té míry, že je to v rozporu se zájmem dítěte, anebo jsou-li tu vážné důvody, pro které rodiče dítěte nemohou jeho výchovu zabezpečit, může soud jako nezbytné opatření také nařídít ústavní výchovu. Učiní tak zejména tehdy, kdy dříve učiněná opatření nevedla k nápravě. Soud přitom vždy zvažuje, zda není na místě dát přednost svěřeni dítěte do péče fyzické osoby* (Zákon č. 89/2012 Sb., § 971, odst. 1, s. 1132). I přes to, že zařízení pro výkon ústavní výchovy tvoří podmínky pro zajištění primární péče o opuštěné děti, mají dostatek materiálních prostředků a pracují zde vychovatelé a specializovaní pedagogičtí pracovníci, nikdy i přes jejich veškerou možnou péči nedokážou nahradit rodinné prostředí a dát dítěti optimální individuální péči (Středisko náhradní rodinné péče, 2012). Hovorka (2021) uvádí, že pouhým rozdílem mezi dětmi, které jsou v náhradní rodinné péči a dětmi, které jsou v ústavní výchově, je, že dětem, které jsou v ústavní výchově se prozatím nepodařilo najít náležité prostředí v rodině, kde by mohly žít. Autor dále uvádí, že hledat náhradní rodinu pro děti se musí i nadále, a to intenzivně.

2.3 Dětský domov jako nástroj naplnění práv dítěte

Již od 50. let 20. století je organizace ústavní výchovy rozdělena mezi více rezortů, kterými je rezort školství, rezort zdravotnictví a rezort práce a sociálních věcí (Trnková,

2018). Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, (dále jen „Zákon č. 109/2002 Sb.“), popisuje čtyři typy zařízení (viz Obrázek 3). Trnková (2018) doplňuje, že tato čtyři zařízení patří do kompetence Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.

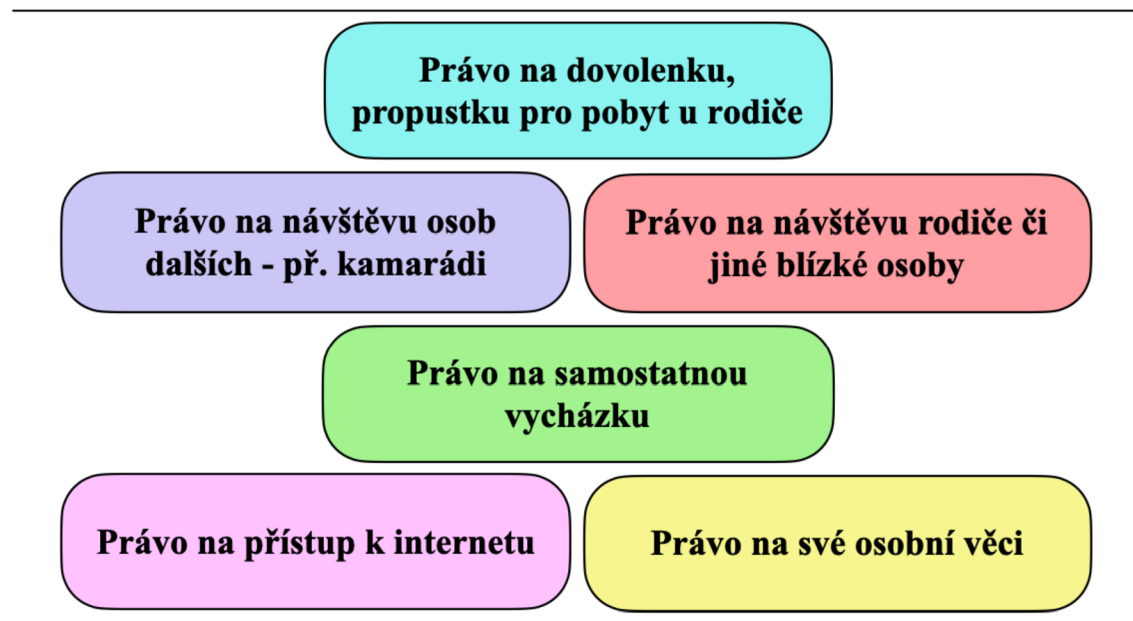
Obrázek 3: Školská zařízení pro výkon ústavní výchovy či ochranné výchovy

Zdroj: Vytvořeno autorkou dle Zákona č. 109/2002 Sb.

Zákon č. 109/2002 Sb. ve svém § 12 odst. 1-3 vymezuje dětský domov takto: (1) *Dětský domov pečuje o děti podle jejich individuálních potřeb. Ve vztahu k dětem plní zejména úkoly výchovné, vzdělávací a sociální.* (2) *Účelem dětského domova je zajišťovat péči o děti s nařízenou ústavní výchovou, které nemají závažné poruchy chování. Tyto děti se vzdělávají ve školách, které nejsou součástí dětského domova.* (3) *Do dětského domova mohou být umísťovány děti ve věku zpravidla od 3 do nejvýše 18 let. Do dětského domova se rovněž umísťují nezletilé matky spolu s jejich dětmi* (Zákon č. 109/2002 Sb., § 12, odst. 1-3, s. 2982).

Stárek (2021) uvádí, že podstatou dětského domova je zhotovit takové podmínky, v nichž se ohrožený vývoj dítěte podaří napravit, a to prostřednictvím stabilního zázemí, které připomíná prostředí rodinné a vyvolává pocit jistoty a také důvěry. Autor dále uvádí, že děti jsou přiděleny do rodinných skupin, kdy jedna tato skupina je složena z 6 až 8 dětí různorodého věku a pohlaví. Kritériem v rámci rozdělení dětí je přítomnost sourozenců ve stejné rodinné skupině (Stárek, 2021). S dětmi v zařízeních nesmí být zacházeno

krutým, nelidským ani ponižujícím způsobem (Domaradzka, 2023). Autorka dále zmiňuje, že libovolná podoba kázně, jež zahrnuje izolaci a uvěznění či libovolná podoba psychického či fyzického násilí, je zakázána. Dle Van IJzendoorn et al. (2011) se dětem v ústavní péči nedostává výchovného a podnětného prostředí, které je potřebné pro běžný růst a zdravý duševní vývoj.

Obrázek 4: Práva využívaná uvnitř systému odměn a trestů

Zdroj: Vytvořeno autorkou dle Duškové et al. (2016)

Zákon č. 109/2002 Sb. vymezuje spoustu práv a povinností dítěte, jež je umístěné v zařízení. Ředitel zařízení má povinnost, která je daná zákonem, seznámit děti s jejich právy a povinnostmi (Dušková et al., 2016). Autorky dále uvádějí, že tato práva a povinnosti najdeme jak ve vnitřním řádu, tak zejména v zákoně č. 109/2002 Sb. Mnohdy se stává, že vnitřní řád není plně v souladu se zákonem a v takovém případě nesmí být aplikovány ty části vnitřního řádu, jež odporují zákonu (Dušková et al., 2016). Autorky dále zdůrazňují, že jedním z nejvíce typických příkladů je využívání několika oprávnění uvnitř systému odměn a trestů za chování dítěte v zařízení a plnění jeho povinností. Typicky jde o tato práva (viz Obrázek 4).

3 Sociální pracovník v dětském domově

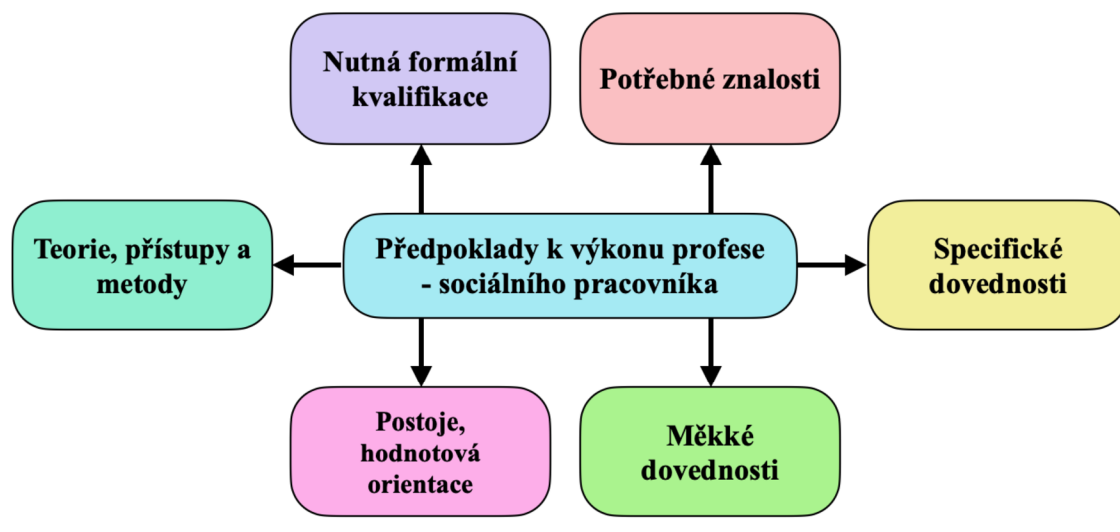
Dítě přijímá do zařízení sociální pracovník ve chvíli, kdy přebere celou dokumentaci daného dítěte (Štiková et al., 2020). Stárek (2021) konstatuje, že dokumentační složka dítěte je nepřetržitě pod dohledem sociálního pracovníka. Do této dokumentace spadá: osobní list dítěte, rodný list dítěte, občanský průkaz, dokumentace školní, dokumentace sociální, dokumentace zdravotní (včetně průkazu zdravotní pojišťovny a průkazu očkovacího) a také soudní rozhodnutí (Štiková et al., 2020). Autorky dále zmiňují, že pokud je dítě přijímáno na základě nařízeného předběžného opatření, sociální pracovník okamžitě po příjmu dítěte požádá písemně soud o informaci, zda je řízení o nařízení ústavní výchovy zahájeno, není-li to v dokumentaci dítěte předloženo.

Sociální pracovník dále: komunikuje buď osobně, písemně, anebo telefonicky s jedinci odpovědnými za výchovu; přebírá, eviduje a také zakládá písemné žádosti týkající se převzetí dítěte do krátkodobé péče od jedinců, kteří jsou odpovědní za výchovu dítěte; na základě žádosti poskytuje informace o dětech jedincům odpovědným za výchovu; jedná s rodiči podle náležitých právních předpisů, a to v kontextu s vydáním rozhodnutí; po ukončení pobytu dítěte v zařízení sociální pracovník předává osobám, jež jsou uvedené v soudním rozhodnutí, náležitou dokumentaci nezletilého (Štiková et al., 2020). Dle sociálního pracovníka v institucionální výchově dětí a mládeže (DD, DgÚ, DDsŠ, VÚM, SVP) (2020) sociální pracovník funguje jako odborník na rodinnou situaci dítěte, který obstarává komunikaci jak s rodiči a zákonnými zástupci, tak i se spolupracujícími institucemi. Dále také sociální pracovník obstarává část administrativy ve spojitosti s pobytem dítěte v zařízení (Sociální pracovník v institucionální výchově dětí a mládeže (DD, DgÚ, DDsŠ, VÚM, SVP), 2020).

3.1 Předpoklady k výkonu profese

Dle Sociálního pracovníka v institucionální výchově dětí a mládeže (DD, DgÚ, DDsŠ, VÚM, SVP) (2020) do **nutné formální kvalifikace** spadá: vyšší odborná škola, vysoká škola; **potřebné znalosti** zahrnují např. znalost závažné legislativy, minimum z dětské psychiatrie a také z vývojové psychologie, znalost sítě lokálních služeb; do **potřebných specifických dovedností** spadá např. umění komunikovat s rodinou a také s dětmi, a to i včetně situací, kdy chování dětí a dospělých je daleké normě, umění odhalit trauma u dítěte; **měkké dovednosti** zahrnují: týmovou součinnost v rámci zařízení a také

komunikaci a spolupráci s dalšími organizacemi; do **žádoucích postojů, hodnotové orientace** patří: být asertivní, empatický, trpělivý a způsobilost udržovat hranice; **využívané teorie, přístupy a metody** zahrnují např. pojetí nejlepšího zájmu dítěte, teorii traumatu, systematickou teorii a teorii fungování rodiny (viz Obrázek 5).

Obrázek 5: Předpoklady k výkonu profese

Zdroj: Vytvořeno autorkou dle Sociálního pracovníka v institucionální výchově dětí a mládeže (DD, DgÚ, DDsŠ, VÚM, SVP) (2020)

Sociální pracovník se snaží porozumět psychologickým, společenským, fyzickým, duchovním a finančním prvkům, jež mají vliv na dítě, rodinu i komunitu, a také se snaží nalézt rovnováhu mezi bezpečím a blahem dítěte a právy a potřebami rodiny, která vyžaduje pomoc (Canadian Association of Social Workers, 2023).

4 Cíl práce, hypotézy a výzkumná otázka

4.1 Cíl práce

Cílem bakalářské práce je zjistit situaci právního povědomí u dětí žijících v dětských domovech.

Dalším cílem bakalářské práce je zjistit, jakou roli zastává sociální pracovník při budování právního povědomí u dětí ve vybraném dětském domově.

4.2 Hypotézy

H1: S věkem se zvyšuje právní povědomí.

H2: Dívky dosahují vyšší konceptualizace ve srovnání s chlapci.

4.3 Výzkumná otázka

VO: Jakým způsobem se podílí sociální pracovníci na budování právního povědomí dětí umístěných v dětském domově?

5 Metodika

5.1 Strategie výzkumu

K realizaci výzkumné části bakalářské práce byl využit kombinovaný typ výzkumu, technika dotazování.

Prvním výzkumným nástrojem se stal mezinárodní dotazník, zkoumající právní povědomí, vytvořený prof. Gary Meltonem (viz Příloha 1). Metodou, použitou pro vyplnění výzkumného nástroje, byl řízený rozhovor, který jsem vedla individuálně s každým dítětem. Data, která jsem sesbírala, byla vyhodnocena prostřednictvím statistického programu SPSS, verze 29.0.2.0 (20).

Druhým výzkumným nástrojem byl polostrukturovaný rozhovor (viz Příloha 2), který jsem vedla se sociálními pracovníky v dětských domovech. Při vyhodnocování bylo zvoleno kódování v podtextu realizovaného rozhovoru. Vyhodnocení získaných dat bylo provedeno metodou tužka-papír a následné vytváření trsů.

5.2 Etika výzkumu

Výzkum probíhal podle zákona č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů, zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, a v souladu s nařízením (EU) 2016/679 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů (GDPR). Informanti udělili svůj výslovný a svobodný souhlas se zpracováním veškerých svých osobních údajů, které poskytnou během rozhovorů pořizovaných ve zvukové či audio-vizuální podobě v rámci výzkumného projektu k bakalářské práci studentky. Informantům byly v průběhu komunikace, jež předcházela samotnému sběru dat, předány potřebné informace týkající se seznámení s podstatou a s účelem výzkumného šetření. Z důvodu zachování anonymity osob a dětských domovů nejsou v bakalářské práci poznamenána jména respondentů a názvy dětských domovů, v nichž byl sběr dat realizován. Se zajištěním anonymity byli respondenti seznámeni opětovně před zahájením sběru dat. V bakalářské práci uvádím pouze odpovědi a citace, ze kterých není možné poznat, o kterého informanta se jedná. V rámci rozhovorů jsem dostala souhlas s nahráváním odpovědí na diktafon. Podepsané informované souhlasy jsou uloženy u vedoucí bakalářské práce z důvodu navazujícího projektu.

5.3 Výběrový soubor

Výběrový soubor byl tvořen dětmi žijícími v dětských domovech, se kterými byla provedena dotazníková část, zabývající se výzkumným nástrojem pro právní povědomí dětí, pomocí Meltonova interview. Všechny spolupracující děti navštěvují základní školu od 1. do 9. třídy. Dále byl tento výběrový soubor tvořen 2 sociálními pracovníci, které souhlasily se spoluprací na výzkumu bakalářské práce, a proto byly ochotny poskytnout rozhovor týkající se jejich profese v dětském domově a právního povědomí dětí v tomto typu institucionální péče. Celkem se tedy stalo výzkumným souborem 63 osob, z toho 61 dětí a 2 sociální pracovníci. Děti, které se účastnily sběru dat, byly v poměru 32 dívek a 29 chlapců.

Tabulka 1: Rozdělení respondentů dle pohlaví

Pohlaví	Počet respondentů	Procentuální vyjádření
Dívka	32	52,5 %
Chlapec	29	47,5 %
Celkem	61	100,0 %

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

Z tabulky 1 je patrné, že poměr mezi dívkami a chlapci, kteří se zúčastnili sběru dat, je téměř vyrovnaný. Mírně převažují dívky, kterých je o tři více než chlapců.

Tabulka 2: Rozdělení respondentů dle věku

Věk	Počet respondentů	Procentuální vyjádření
6	1	1,6 %
7	1	1,6 %
8	2	3,3 %
9	8	13,1 %
10	6	9,8 %
11	9	14,8 %
12	9	14,8 %
13	4	6,6 %
14	7	11,5 %
15	10	16,4 %
16	3	4,9 %
17	1	1,6 %
Celkem	61	100,0 %

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

Z tabulky 2 vyplývá, že nejvíce respondentů, a to celkem 10, je ve věku patnácti let. Dále širokou skupinu představují respondenti ve věku jedenácti a dvanácti let. Oproti tomu zúčastnění, kterým je šest, sedm a sedmnáct let, tvoří skupinu nejmenší. Kumulativní četnost těchto třech skupin je pouze 4,8 % z celkového počtu respondentů.

Tabulka 3: Rozdělení respondentů dle tříd na ZŠ

Rozdělení dle tříd na ZŠ	Počet respondentů	Procentuální vyjádření
1. třída	2	3,3 %
2. třída	3	4,9 %
3. třída	8	13,1 %
4. třída	6	9,8 %
5. třída	8	13,1 %
6. třída	5	8,2 %
7. třída	7	11,5 %
8. třída	7	11,5 %
9. třída	15	24,6 %
Celkem	61	100,0 %

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

Z tabulky 3 plyne, že nejvíce respondentů, a to celkem 15, kteří se zúčastnili sběru dat, dochází do 9. třídy základní školy. Nejmenší četnost respondentů je ve sledovaném vzorku v 1. třídě.

Tabulka 4: Komunikační partneři

Komunikační partneři	Pohlaví
KP1	Žena
KP2	Žena
Celkem	2

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

Z tabulky 4 je patrné, že rozhovor poskytly pouze 2 ženy, které pracují v dětském domově jako sociální pracovnice.

5.4 Harmonogram výzkumu

V České republice je celkem 138 dětských domovů. V červenci 2023 jsem se obrátila, prostřednictvím e-mailové komunikace na první nejmenované dětské domovy s dotazem, zda by bylo možné u nich realizovat pilotní výzkum k bakalářské práci. Oslovené dětské domovy dlouho nereagovaly, tudíž jsem je kontaktovala znovu prostřednictvím e-mailové komunikace a následně jsem se s nimi pokoušela spojit telefonicky. Z důvodu žádné

zpětné vazby jsem v říjnu téhož roku zkusila napsat těmto dětským domovům znovu, přičemž mi odepsal pouze jeden. Taktéž v listopadu 2023 jsem oslovila některé další dětské domovy s tím samým dotazem. Jelikož jsem se opět dostala do situace, kdy jsem obdržela pouhou jednu odpověď, zkusila jsem se s dětskými domovy spojit telefonicky. Následně jsem využila kontakt na ředitele jednoho dětského domova, který mi zprostředkovala vedoucí mé bakalářské práce a přes tohoto ředitele jsem získala osobní kontakty na další ředitele dětských domovů. I přesto, že tito ředitelé reagovali kladně, v jednom dětském domově jsem nemohla sběr dat uskutečnit, a to z důvodu, že ředitel preferoval sběr dat formou zaslání dotazníku do dětského domova, kde by ho s dětmi vyplnili vychovatelé nebo sociální pracovníci. Toto ovšem nebylo možné, jelikož se Meltonovo interview vždy sbírá za přítomnosti poučené osoby. Stěžejním bodem bylo také domluvení termínů, protože všechny děti navštěvují základní školu, tudíž mohly až v odpoledních hodinách. Většina dětí navíc v pátek po škole jezdí na víkend domů, proto jsem nemohla sběr dat realizovat v těchto dnech.

Z těchto výše uvedených důvodů, ať už se jednalo o nereagování ze strany dětských domovů či nemožného sběru dat, jsem nakonec výzkum ke své bakalářské práci realizovala celkem ve 4 nejmenovaných dětských domovech. Během mého sběru dat jsem se obrátila na sociální pracovníce, které pracují v dětském domově, s prosbou, zda by bylo možné s nimi uskutečnit rozhovor. Rozhovor se mi povedlo uskutečnit se 2 sociálními pracovníci.

Vlastní výzkumné šetření jsem tedy započala v říjnu 2023 a koncem ledna 2024 jsem celkový sběr dat ukončila, a to s výsledným číslem 61 vyplněných dotazníků. V rozmezí těchto měsíců, jsem si také posbírala zmíněné 2 rozhovory, které byly uskutečněny se sociálními pracovníci osobně. Rozhovory byly se svolením nahrávány na diktafon a následně přepsány do písemné podoby. V únoru 2024 jsem započala se zpracováním dat mého výzkumu.

6 Výsledky

V této kapitole jsou uvedené výsledky výzkumného šetření. První část obsahuje výsledky, které byly získány pomocí Meltonova interview s dětmi žijícími v dětských domovech. Druhá část obsahuje výsledky, které jsem získala pomocí polostrukturovaného rozhovoru se sociálními pracovníci v dětských domovech.

6.1 Výsledky výzkumu právního povědomí u dětí žijících v dětských domovech za pomoci Meltonova interview

OBECNÉ OTÁZKY

Otázka č. 1 – Co je to právo?

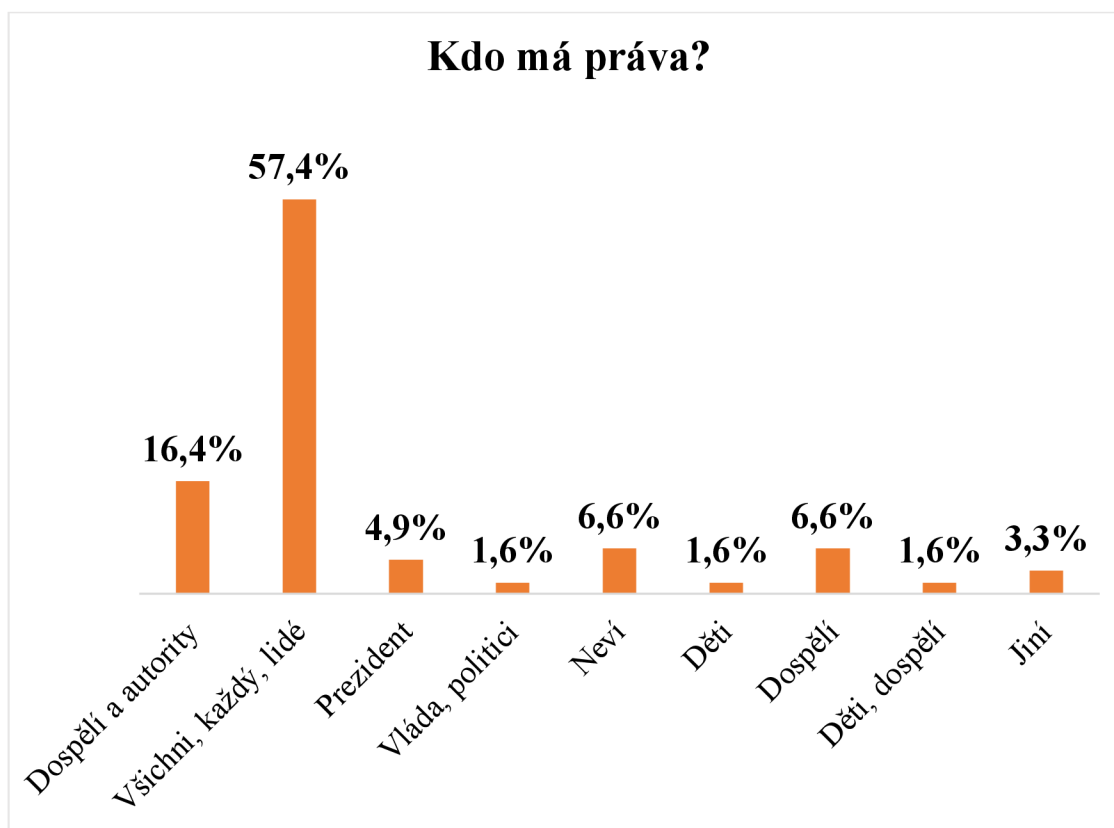

Obrázek 6: Co je to právo?

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

Na otázku č. 1 zkoumající „Co je to právo?“ odpovědělo nejvíce dětí (42,6 %) buď neúplnou definicí, anebo formou příkladu. Poté 31,1 % dětí uvedlo odpověď špatnou či vůbec neodpovědělo. Pouze 26,2 % dětí uvedlo správnou odpověď týkající se definice práva.

Otázka č. 2 – Kdo má práva?

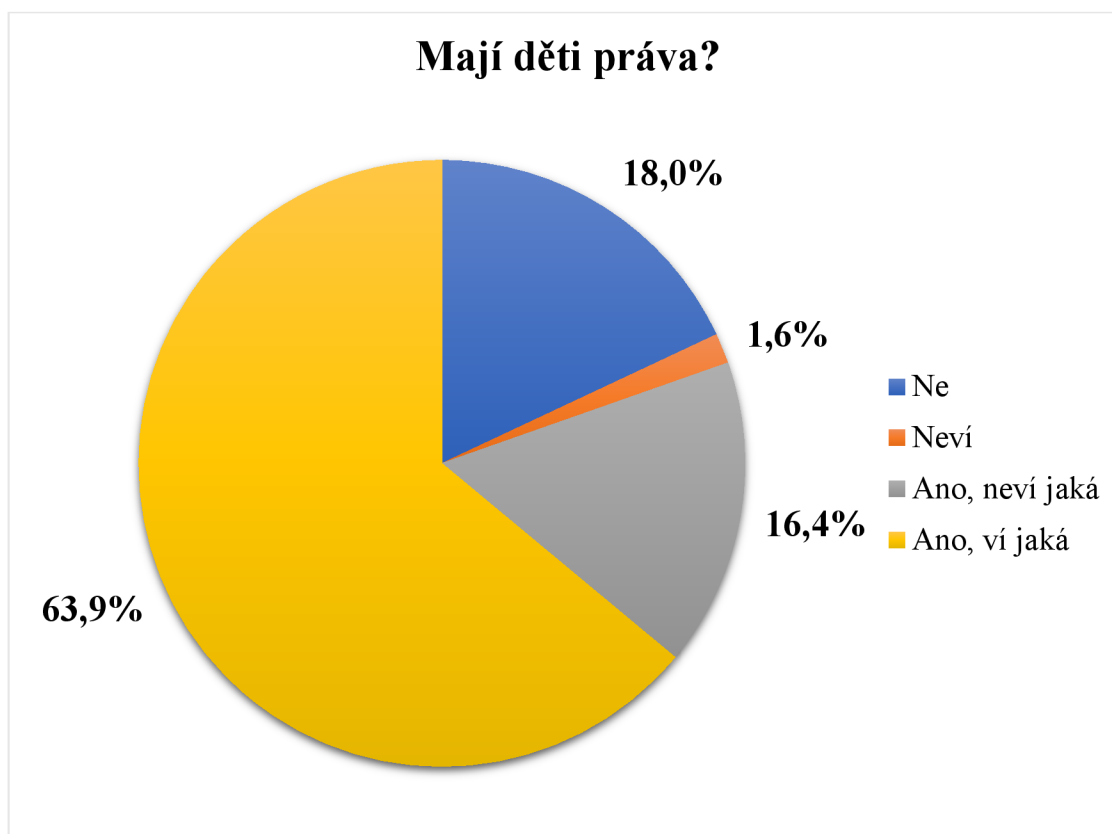

Obrázek 7: Kdo má práva?

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

Na otázku č. 2 zkoumající „Kdo má práva?“ odpověděla více než polovina dětí (57,4 %), že práva mají všichni lidé. Druhá nejčastější odpověď, která zazněla, byla, že práva mají dospělí a autority. Tuto odpověď zvolilo 16,4 % dětí. Hodnota 6,6 % se zde objevuje dvakrát a zaujímá tak třetí místo. Poprvé se tato hodnota objevuje u odpovědi „Nevím“ a podruhé je tomu tak u odpovědi „Dospělí“. Ostatní zbylé odpovědi se vyskytují už pouze v malých číslech, která nepřesahují hodnotu ani 5,0 %.

Otázka č. 3 – Mají děti práva?

Obrázek 8: Mají děti práva?

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

Na otázku č. 3, která zkoumala, zda „Mají děti práva?“, odpovědělo 63,9 % dětí, že ano, přičemž děti taktéž dokázaly uvést správný příklad některého práva. Dále 18,0 % z dotazovaných respondentů odpovědělo, že děti práva nemají. Zbylých 16,4 % uvedlo, že děti mají práva, ovšem nedokázaly uvést konkrétní příklad. Pouze jeden z dotazovaných respondentů (1,6 %) uvedl odpověď „Nevím“.

Podotázka k otázce č. 3 – Jaká práva?

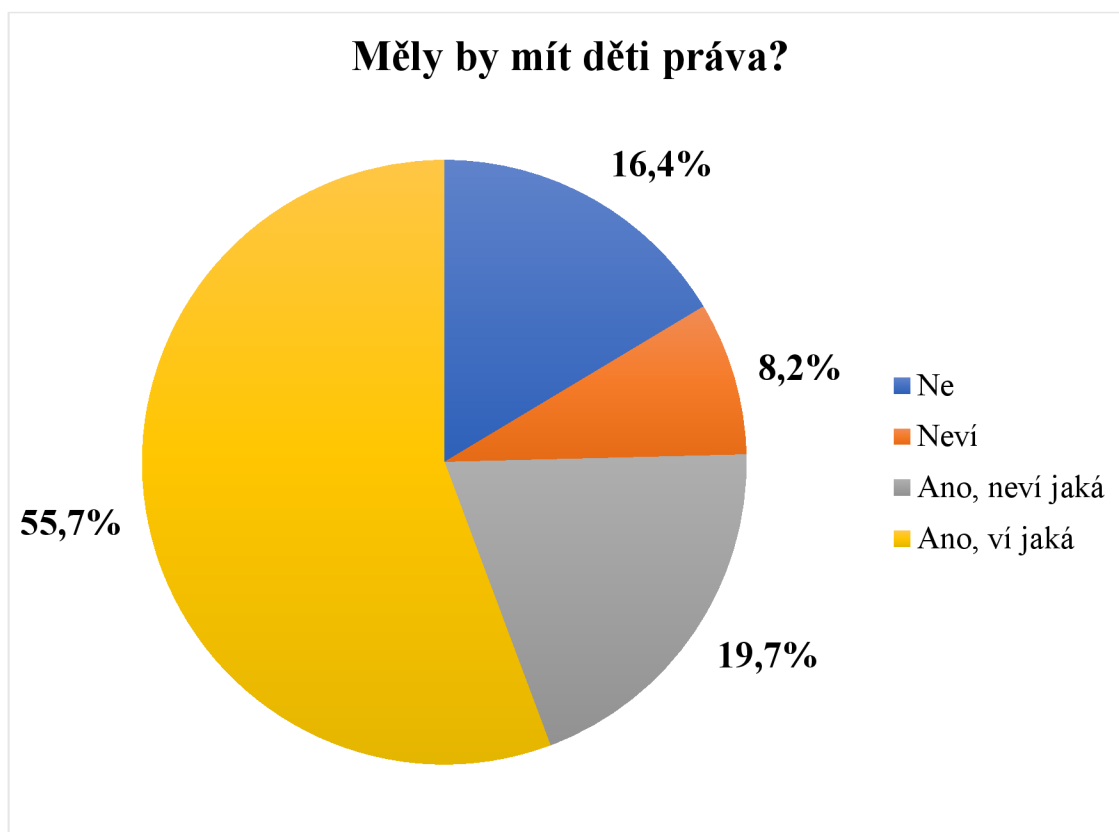

Obrázek 9: Jaká práva?

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

Tato otázka zkoumající „Jaká práva?“ je podotázkou k otázce č. 3 „Mají děti práva?“. Žádnou odpověď zde neuvědlo 23,0 % z dotazovaných respondentů. „Svoboda žít“ byla druhá nejčastější odpověď, která zazněla. Takto odpovědělo 14,8 % dětí. Hodnota 11,5 % se zde objevuje dvakrát a patří jí tak třetí místo. Poprvé se tato hodnota objevuje u odpovědi „Vlastní názor“ a podruhé je tomu tak u odpovědi „Nevím“. Poslední poměrně vyšší hodnota (9,8 %) je u odpovědi „Vzdělání“. Ostatní zbylé odpovědi se vyskytují už pouze v malých číslech, která nepřesahují hodnotu ani 5,0 %.

Otázka č. 4 – Měly by mít děti práva?

Obrázek 10: Měly by mít děti práva?

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

Otázka č. 4, která zní „Měly by mít děti práva?“ je směřována převážně k těm respondentům, kteří na předchozí otázku odpověděli záporně. Jedná se spíše o otázku rozšiřující. Nejvíce z dotazovaných respondentů (55,7 %) odpovědělo, že děti by měly mít práva. Protože respondenti dokázali uvést konkrétní příklad některého práva, jsou si daného práva taktéž vědomi. Dále 16,4 % z dotazovaných uvedlo, že děti by práva mít neměly. Dalších 19,7 % dětí odpovědělo, že děti by měly mít práva, ovšem nedokázaly uvést konkrétní příklad. Odpověď „Nevím“ uvedlo 8,2 % dětí.

Podotázka k otázce č. 4 – Jaká práva?

Obrázek 11: Jaká práva?

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

Tato otázka zkoumající „Jaká práva?“ je podotázkou k otázce č. 4 „Měly by mít děti práva?“. Žádnou odpověď zde neuvedlo 19,7 % z dotazovaných respondentů. „Nevím“ uvedlo 16,4 % dětí. Hodnota 13,1 % se zde objevuje dvakrát a zaujímá tak třetí místo. Poprvé se tato hodnota objevuje u odpovědi „Jiné“ a podruhé je tomu tak u odpovědi „Názor, volba“. Zbýlé vyskytující se odpovědi konkrétních práv zmínilo vždy pouze jedno dítě či maximálně tři děti, a proto se tyto odpovědi pohybují do pouhých 5,0 %.

Otázka č. 5 – Co je to zákon?

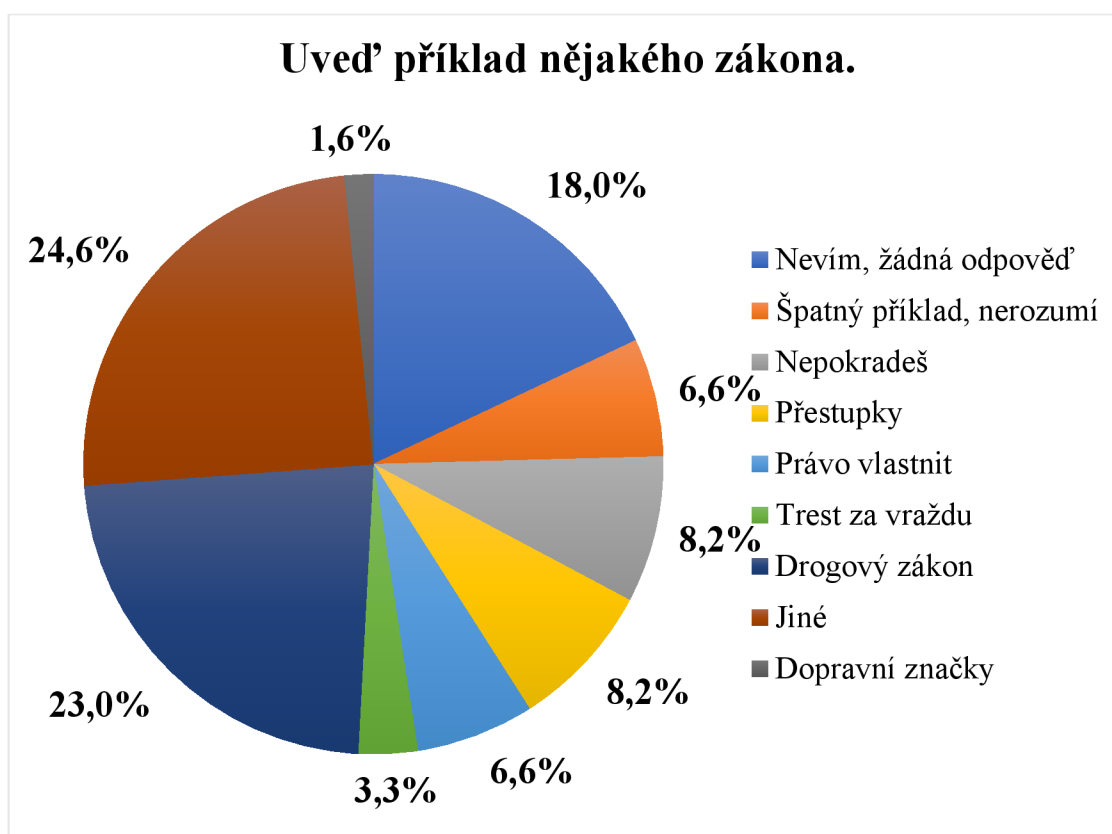

Obrázek 12: Co je to zákon?

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

Na otázku č. 5 zkoumající „Co je to zákon?“ odpovědělo 37,7 % dětí formou příkladu. Dále 32,8 % z dotazovaných uvedlo správnou definici zákona. Zbýlých 29,5 % dětí nevedlo buď správnou definici zákona, anebo neodpovědělo na tuto otázku vůbec.

Otázka č. 6 – Uved' příklad nějakého zákona.

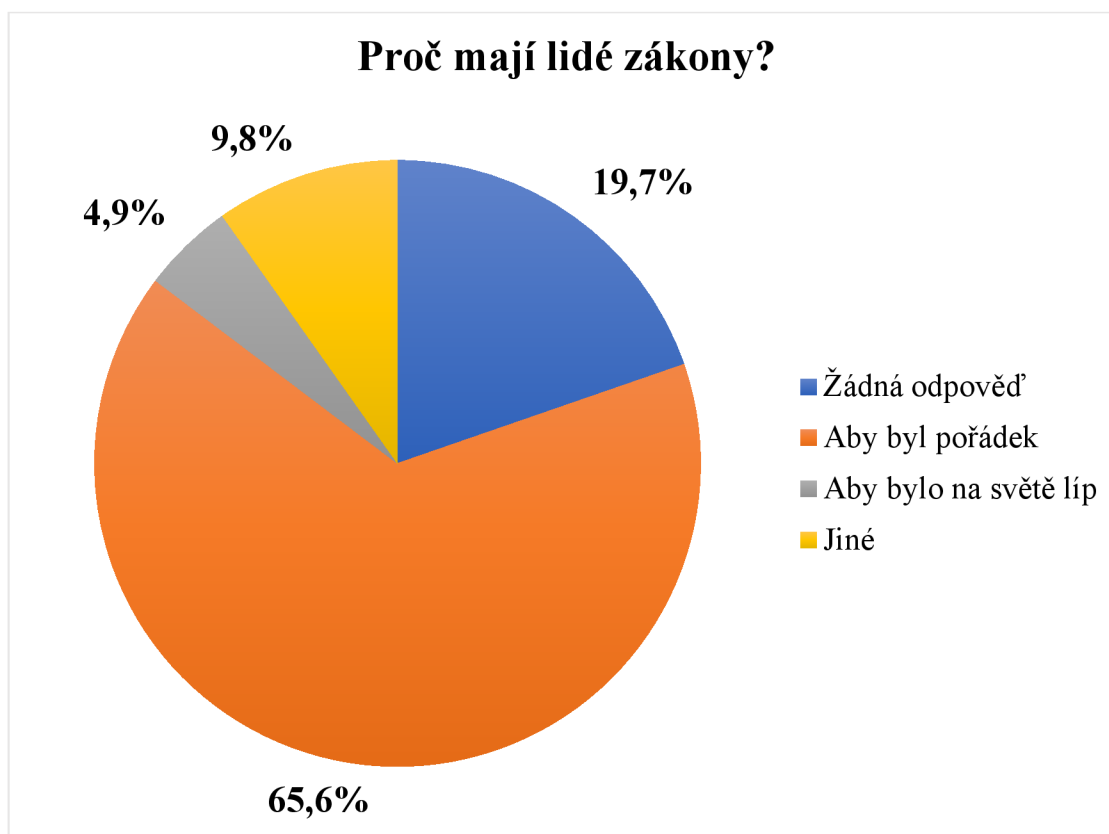

Obrázek 13: Uved' příklad nějakého zákona.

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

Otázka č. 6, která zní „Uved' příklad nějakého zákona.“ je z hlediska odpovědí poměrně rozmanitá. Nejvíce respondentů, a to 24,6 %, uvedlo jiný příklad než z výše zmíněných. V druhém nejvyšším počtu (23,0 %) děti uvedly jako příklad „Drogový zákon“. Třetí nejvyšší hodnotou v této otázce je 18,0 %, přičemž respondenti, kteří spadají do této skupiny, uvedli buď odpověď „Nevím“, anebo neodpověděli vůbec. Dvakrát se zde vyskytuje hodnota 8,2 % (a to u přestupků a krádeží) a hodnota 6,6 % (a to u práva vlastnit, nebo dítě nedokázalo uvést správný příklad). Poslední dvě hodnoty jsou velice nízké – 3,3 % dětí uvedlo jako příklad „Trest za vraždu“ a pouze 1 respondent (1,6 %) uvedl „Dopravní značky“ jako příklad nějakého zákona.

Otázka č. 7 – Proč mají lidé zákony?

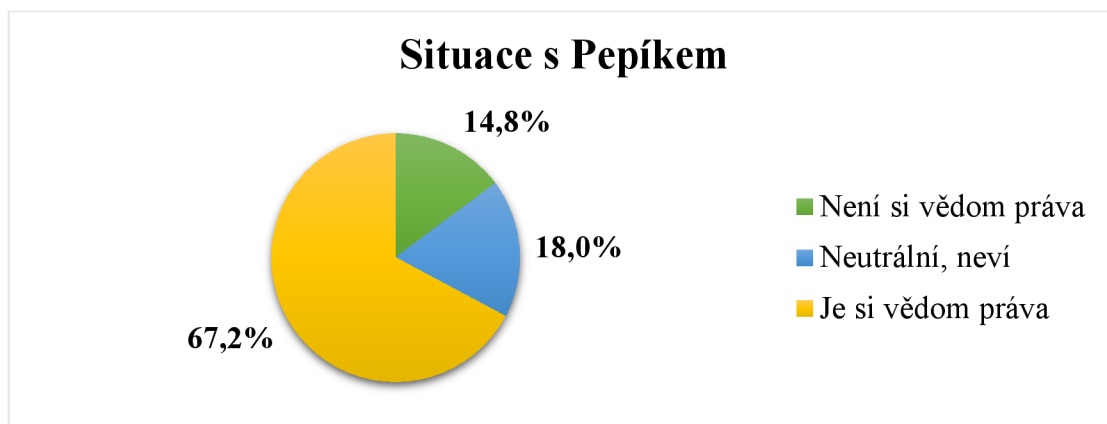
Obrázek 14: Proč mají lidé zákony?

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

V poslední otázce č. 7 – „Proč mají lidé zákony“ uvedlo nejvíce z dotazovaných respondentů (65,6 %), že zákony jsou zde od toho „Aby byl pořádek“. Dále 19,7 % dětí neodpovědělo vůbec. Dalších 9,8 % z dotazovaných uvedlo jiný příklad, který nespadal ani do jedné z kategorií. Odpověď „Aby bylo na světě líp“ zvolilo pouze několik dětí, konkrétně 4,9 %.

SITUACE

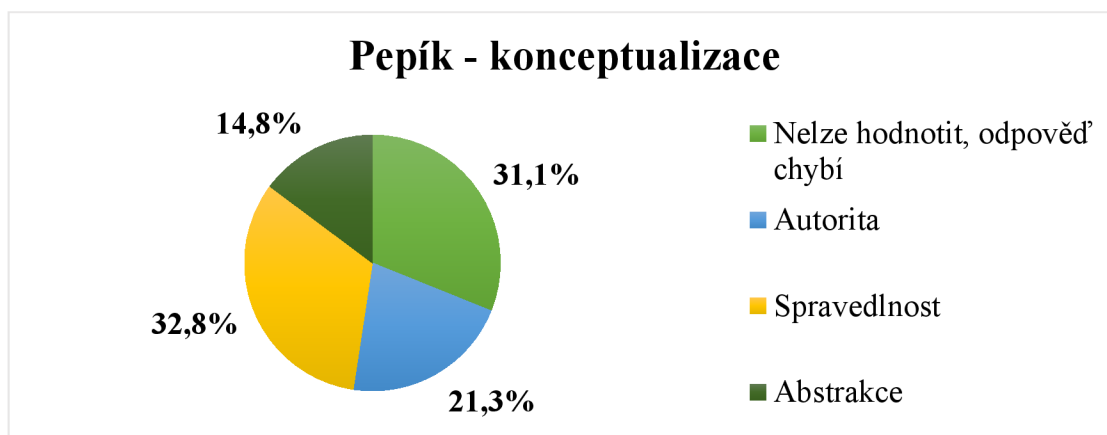
Situace č. 1 – Osobní karta – situace s Pepíkem

Obrázek 15: Situace s Pepíkem

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

V rámci první situace 67,2 % z dotazovaných respondentů přiznává Pepíkovi právo nahlížet do karty, ve které jsou napsané různé věci o něm. Naopak 14,8 % dětí právo Pepíkovi nepřiznává. Zbýlých 18,0 % dětí odpovědělo buď neutrálně, anebo se rozhodlo pro odpověď „Nevím“.

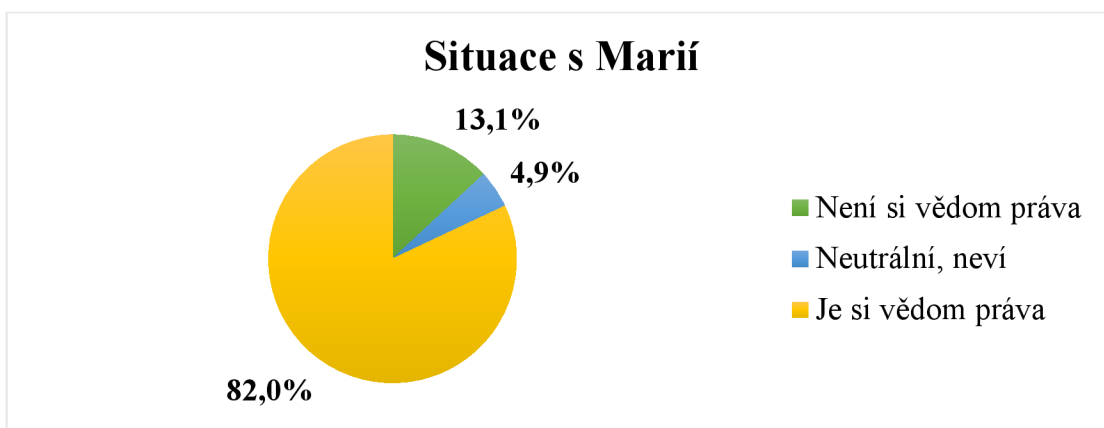

Obrázek 16: Pepík – konceptualizace

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

Co se týče úrovně konceptualizace, tak 32,8 % dětí se dívá na danou situaci z hlediska spravedlnosti, dalších 21,3 % dětí poslechnou autoritativní rozhodnutí učitelky a posledních 14,8 % dětí mají o právu nějaké povědomí, a proto využívaly ve svých odpovědích abstraktní výrazy.

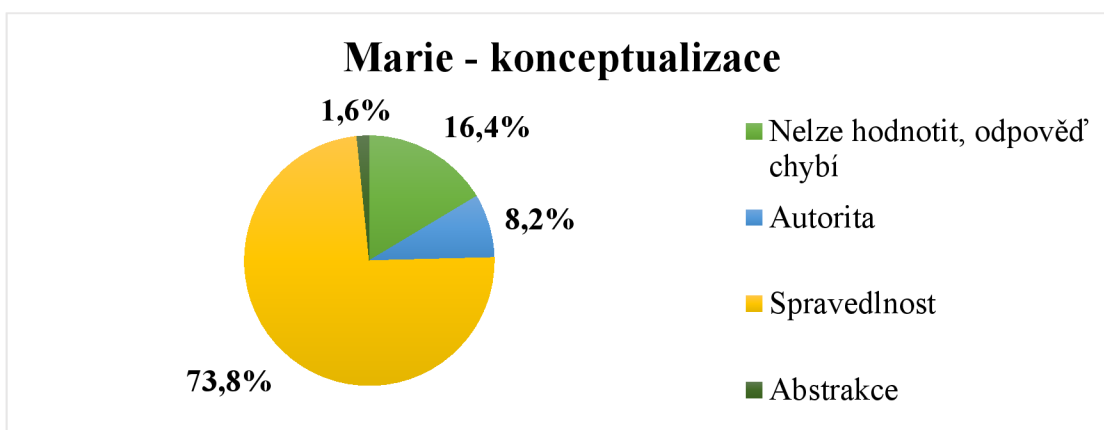
Situace č. 2 – Svěření do péče – situace s Marií

Obrázek 17: Situace s Marií

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

V situaci č. 2 převážně většina (82,0 %) z dotazovaných respondentů si je vědoma práva, že se Marie může rozhodnout, s kým by po rozvodu rodičů chtěla žít. Pouze 13,1 % dětí tvrdí, že Marie nemá právo na rozhodnutí. Zbýlých 4,9 % z dotazovaných odpovědělo buď neutrálně, anebo vůbec nevědělo.

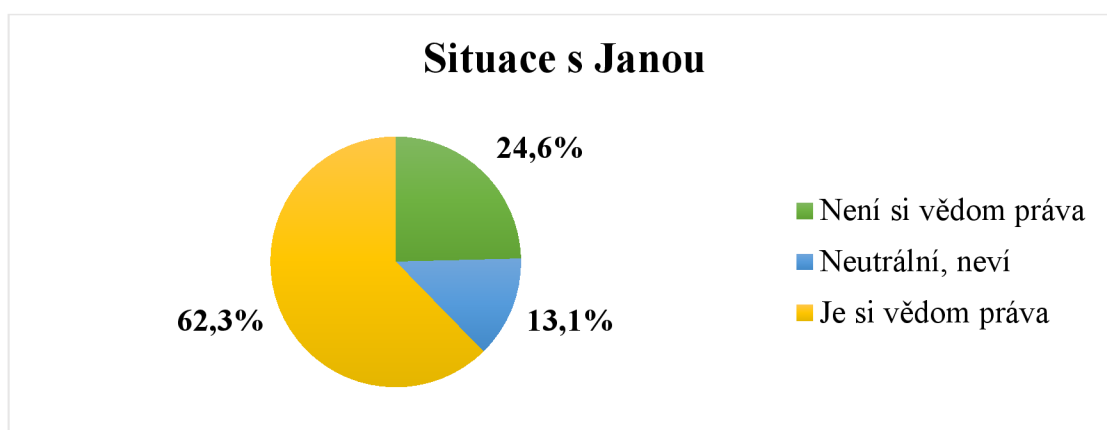

Obrázek 18: Marie – konceptualizace

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

V rámci konceptualizace 73,8 % dětí nahlíží na danou situaci z hlediska spravedlnosti. Dalších 8,2 % dětí si myslí, že hlavní slovo má autorita. Pouze 1 respondent (1,6 %) uvedl ve své odpovědi abstraktní výraz – dítě starší 12 let má právo se vyjádřit.

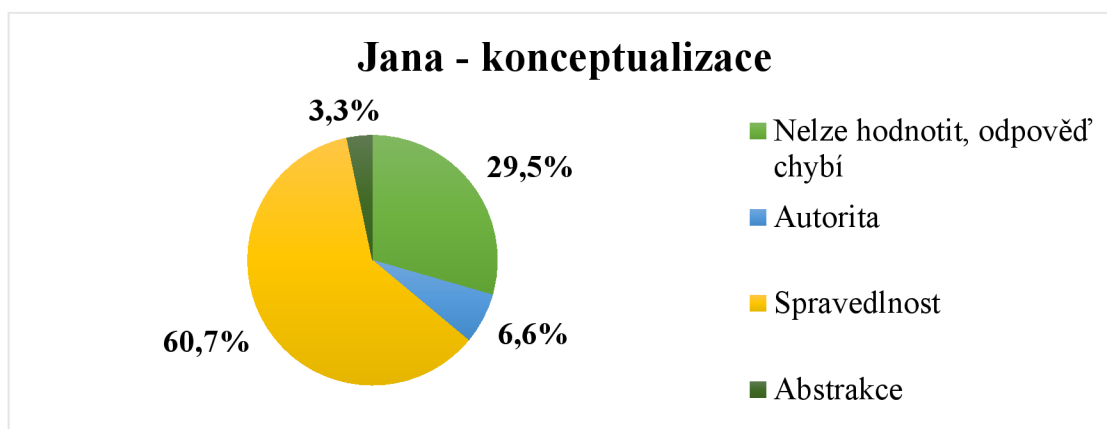
Situace č. 3 – Výběr předmětů – situace s Janou

Obrázek 19: Situace s Janou

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

V rámci třetí situace 62,3 % z dotazovaných dětí si je vědomo toho, že existuje povinná školní docházka. Naopak 24,6 % dětí si myslí, že Jana by si měla vybrat, na které předměty chce chodit. Zbýlých 13,1 % z dotazovaných odpovědělo buď neutrálně, anebo „Nevím“.

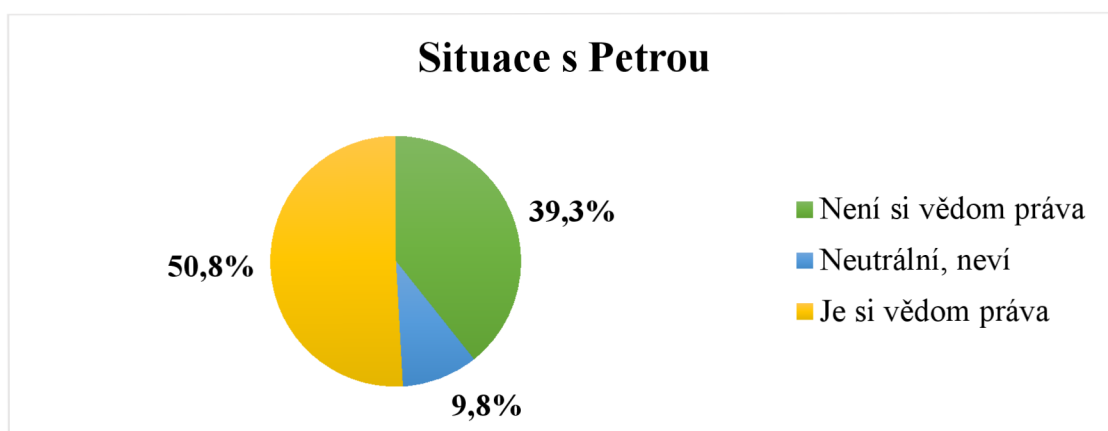

Obrázek 20: Jana – konceptualizace

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

Dle úrovně konceptualizace více než polovina (60,7 %) dětí pojímá danou situaci z hlediska spravedlnosti. V 6,6 % má za hrdinku rozhodnout nějaká autorita (např. škola). Zbýlých 3,3 % z dotazovaných respondentů použilo některý z abstraktních výrazů ve své odpovědi. V rámci této situace poměrně dost dětí (29,5 %) nedokázalo uvést, zda na právo nahlíží z hlediska autority, spravedlnosti či abstrakce.

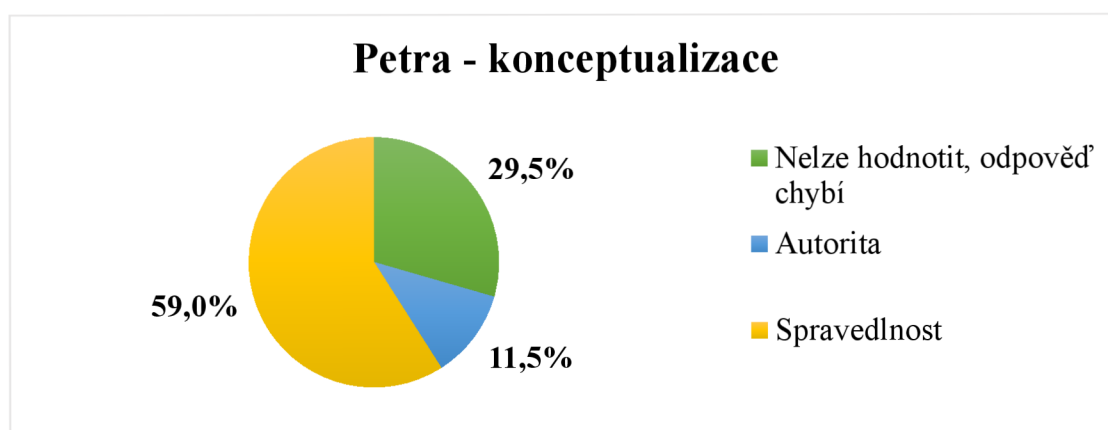
Situace č. 4 – Odmítnutí injekce – situace s Petrou

Obrázek 21: Situace s Petrou

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

V situaci č. 4 více než polovina (50,8 %) z dotazovaných respondentů si je vědoma práva. Oproti tomu 39,3 % dětí si práva vědoma není. Necelých 10,0 % z dotazovaných na danou situaci odpovědělo buď neutrálně, anebo jejich odpověď byla „Nevím“.

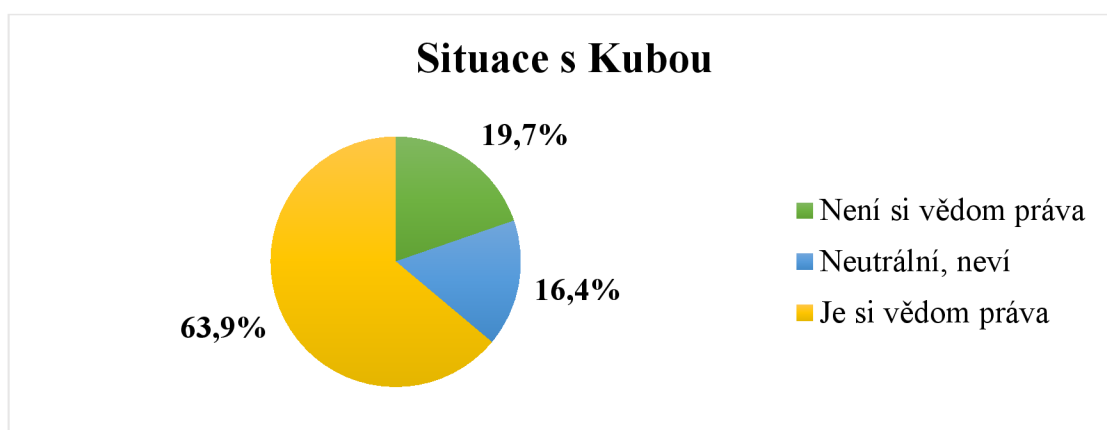

Obrázek 22: Petra – konceptualizace

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

Dle rozboru pojmového vnímání práva 59,0 % dětí nahlíží na danou situaci z hlediska spravedlnosti. Autorita se zde vyskytuje pouze u 11,5 % dětí. Taktéž v případě této situace necelých 30,0 % dětí nedokázalo uvést, z jakého hlediska na právo nahlíží.

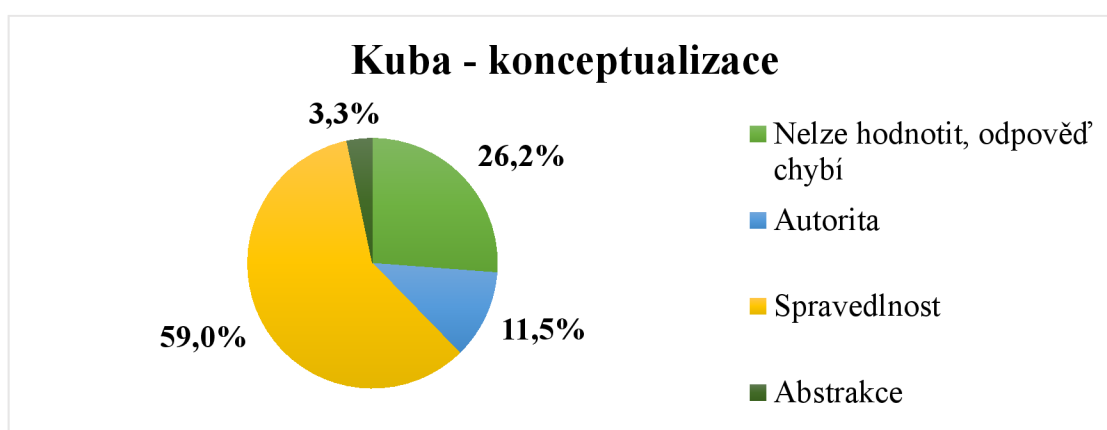
Situace č. 5 – Lékařská péče – situace s Kubou

Obrázek 23: Situace s Kubou

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

V rámci situace č. 5 63,9 % z dotazovaných respondentů přiznává Kubovi právo na bezplatné lékařské ošetření. Naopak 19,7 % dětí tvrdí, že Kuba nemá na ošetření nárok, jelikož rodiče nemají dostatek peněz na zaplacení. Zbýlých 16,4 % dětí uvedlo odpověď neutrální či „Nevím“.

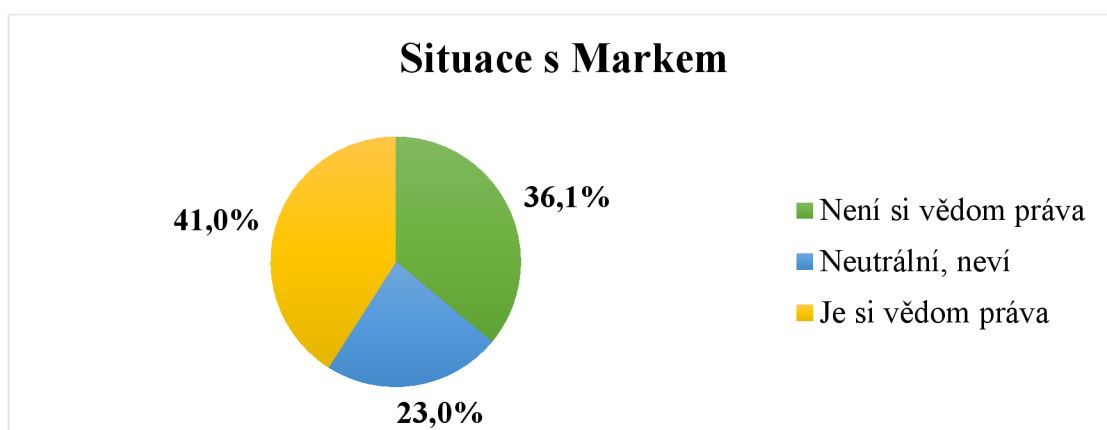

Obrázek 24: Kuba – konceptualizace

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

Dle úrovně konceptualizace více než polovina (59,0 %) dětí pojímá danou situaci z hlediska spravedlnosti. Dalších 11,5 % dětí nahlíží na situaci z hlediska autority – rodiče nemají peníze -> Kuba nemůže být ošetřen. Zbýlých 3,3 % dětí mají nějaké povědomí o zdravotním pojištění.

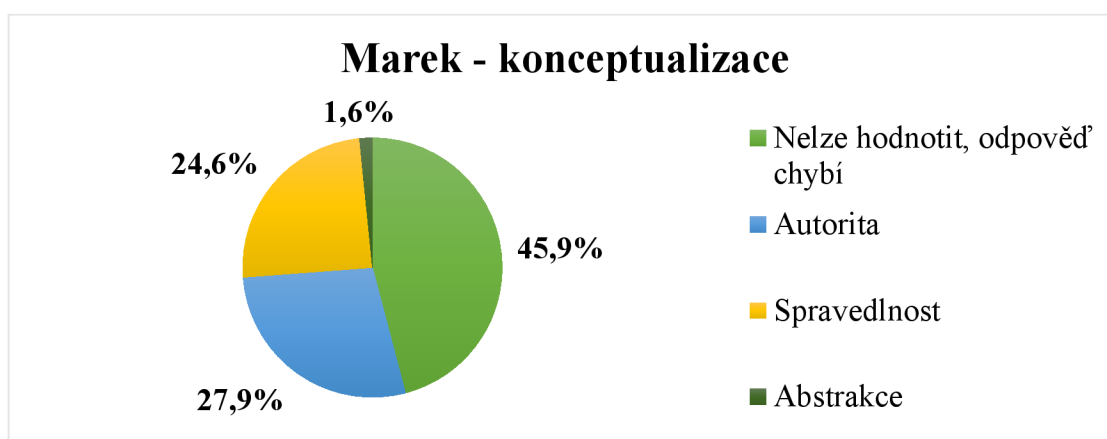
Situace č. 6 – Svoboda slova – situace s Markem

Obrázek 25: Situace s Markem

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

Z analýzy situace č. 6 je patrné, že 41,1 % dětí si je vědomo, že každý má právo na svůj názor, každý má právo vyjádřit se. Oproti tomu 36,1 % z dotazovaných si těchto práv vědomo není. Celých 23,0 % dětí odpovědělo buď neutrálně, anebo vůbec nevědělo.

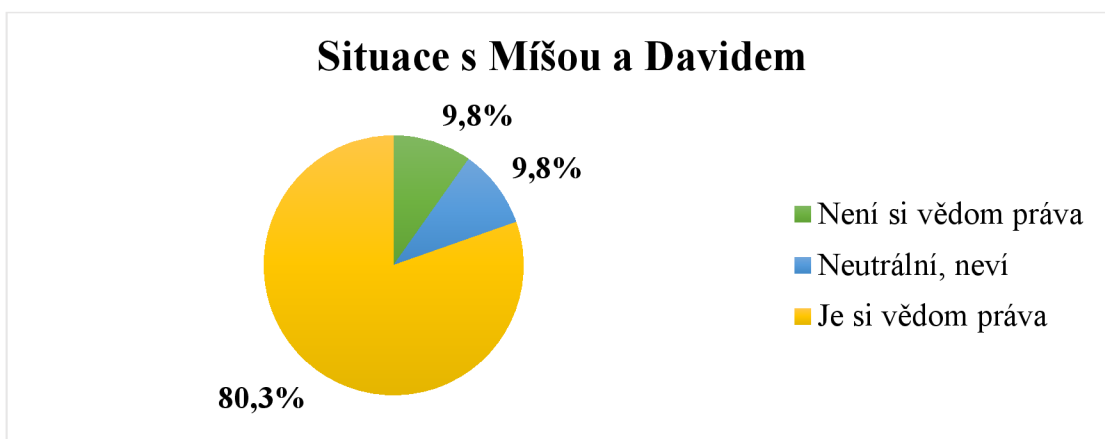

Obrázek 26: Marek – konceptualizace

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

Dle rozboru pojmového vnímání práva 27,9 % dětí uznává autoritu ředitele. Druhý stupeň úrovně konceptualizace (spravedlnosti) dosahuje 24,6 % respondentů. Pouze 1 respondent (1,6 %) uvedl abstraktní výraz ve své odpovědi. V případě této situace mnoho dětí (45,9 %) nedokázalo uvést, zda na právo nahlíží z hlediska autority, spravedlnosti či abstrakce.

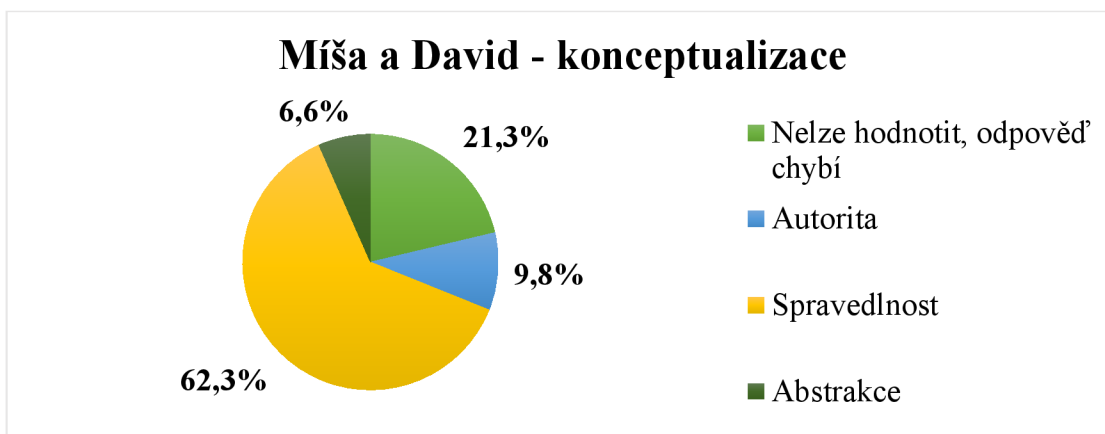
Situace č. 7 – Hraní na hřišti – situace s Míšou a Davidem

Obrázek 27: Situace s Míšou a Davidem

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

V rámci situace č. 7 přiznává 80,3 % z dotazovaných respondentů Míšovi a Davidovi právo, že si můžou hrát na hřišti. Toto právo jim odpírá 9,8 % z dotazovaných. Zbýlých 9,8 % dětí odpovědělo buď větou neutrální, anebo odpověď na danou situaci nevědělo.

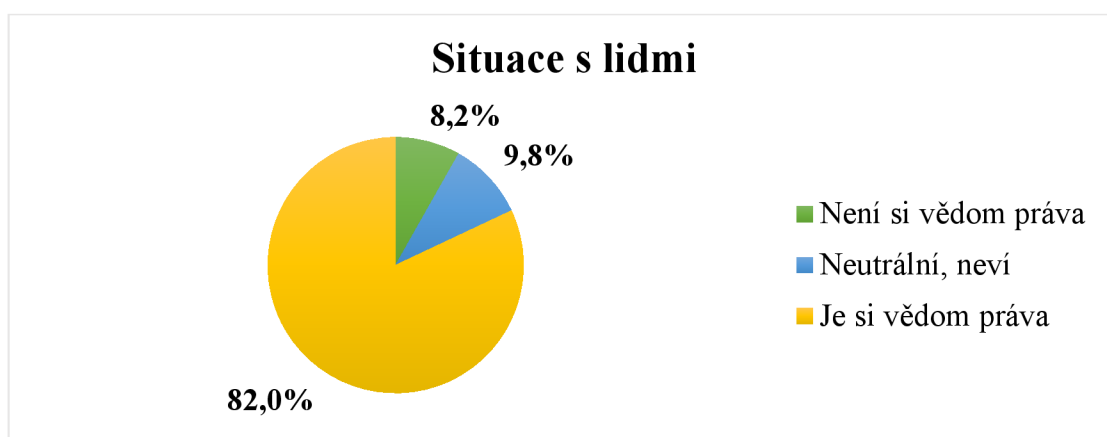

Obrázek 28: Míša a David – konceptualizace

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

Dle úrovně konceptualizace více než polovina (62,3 %) dětí pojímá danou situaci z hlediska spravedlnosti. Autorita se zde objevuje v 9,8 %, přičemž nejčastější odpovědí bylo, že hlavní slovo má rodič. I zde se někteří respondenti (6,6 %) vyjádřili v abstraktních pojmech. Opět se zde objevuje vyšší hodnota (21,3 %) u těch dětí, které nedokázaly uvést, z jakého hlediska na právo nahlíží.

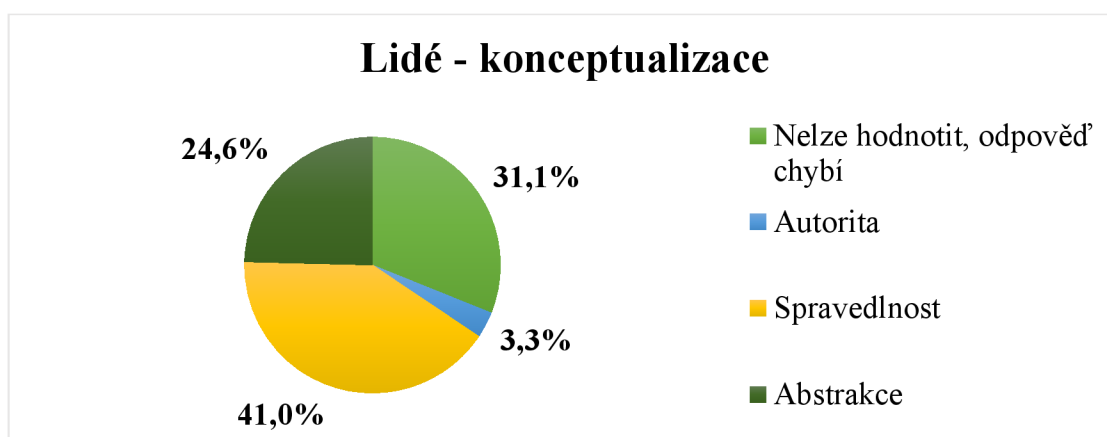
Situace č. 8 – Volba prezidenta – situace s lidmi

Obrázek 29: Situace s lidmi

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

Dle rozboru této situace velká většina (82,0 %) z dotazovaných si je vědoma, že děti by neměly mít právo na volbu prezidenta. Naopak 8,2 % respondentů si myslí, že i děti by měly mít právo volit prezidenta. Zbýlých 9,8 % dětí odpovědělo buď neutrálně, anebo vůbec nevědělo.

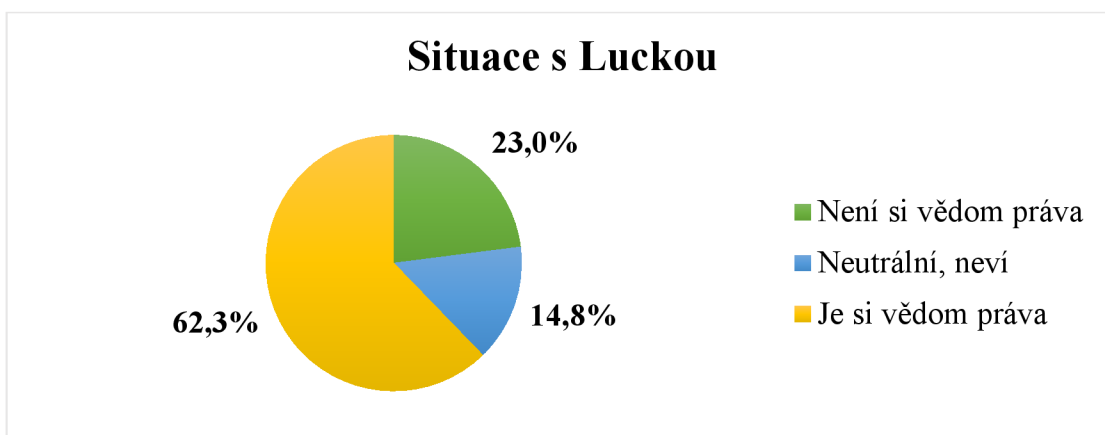

Obrázek 30: Lidé – konceptualizace

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

Úroveň konceptualizace ukazuje, že 41,0 % dětí vnímá danou situaci z hlediska spravedlnosti. První stupeň konceptualizace (autorita) se zde objevuje pouze v nízkém čísle – 3,3 %. Oproti předešlým situacím je zde dost respondentů (24,6 %), kteří se vyjádřili v abstraktním výroku -> právo volit prezidenta má každý, kdo dovrší věku 18 let. Zbýlých 31,1 % dětí nedokázalo uvést pojmové vnímání práva.

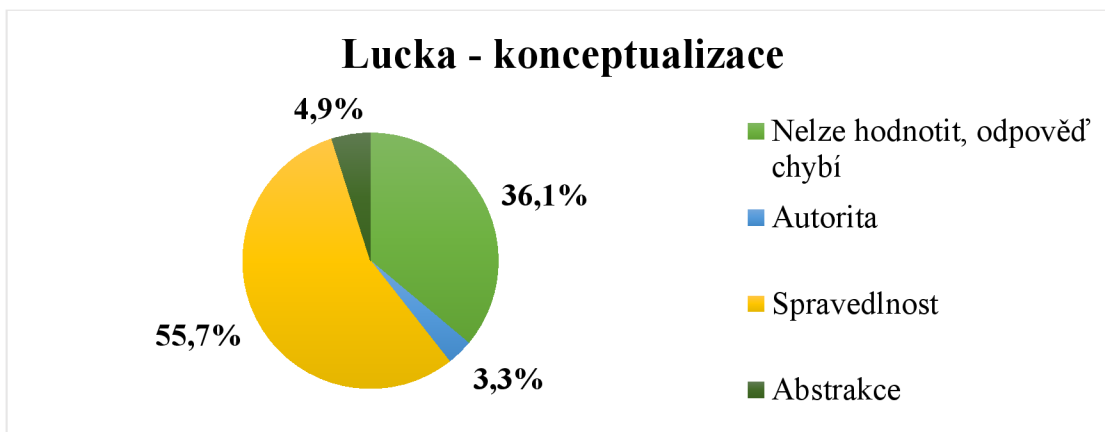
Situace č. 9 – Možnost pracovat – situace s Luckou

Obrázek 31: Situace s Luckou

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

Z analýzy č. 9 je zřejmé, že 62,3 % dětí si je vědomo práva, že Lucka ještě nemůže pracovat, jelikož není dostatečně stará. Oproti tomu 23,0 % tvrdí, že Lucka, pokud chce, tak by pracovat mohla. Zbýlých 14,8 % z dotazovaných nevědělo či vůbec neodpovědělo.

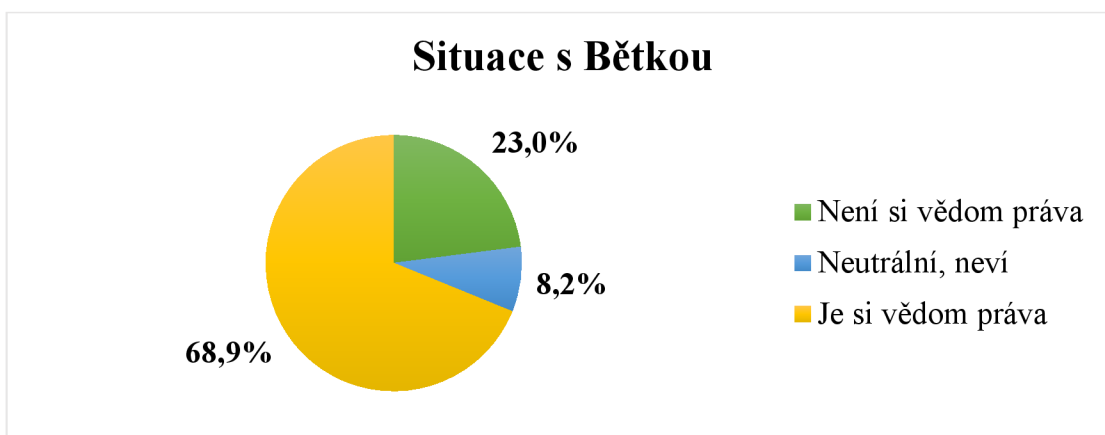

Obrázek 32: Lucka – konceptualizace

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

Dle rozboru pojmového vnímání práva 55,7 % dětí nahlíží na danou situaci z hlediska spravedlnosti. Autorita se zde vyskytuje pouze u 3,3 % dětí. Abstraktních výrazů (pracovat se může až po dokončení povinné školní docházky) zde použilo 4,9 % dotazovaných. Opět v případě této situace 36,1 % dětí nedokázalo uvést, z jakého hlediska na právo nahlíží.

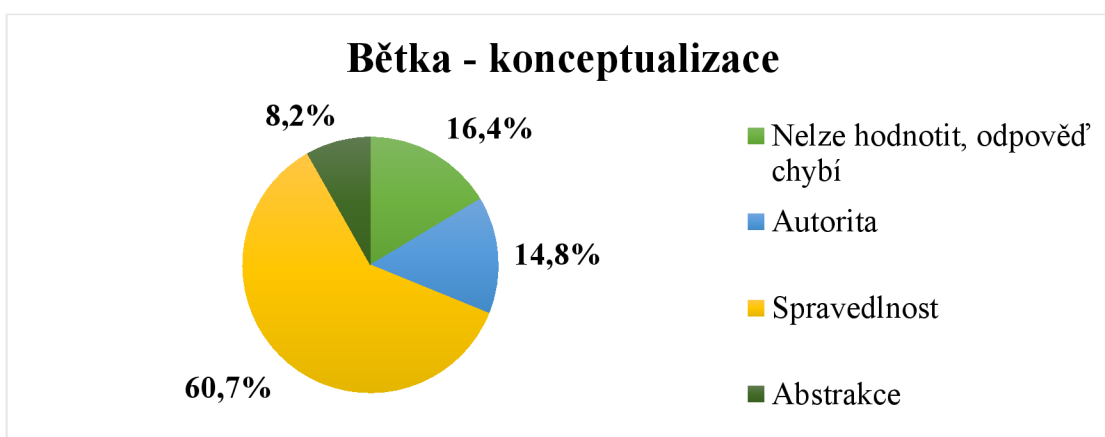
Situace č. 10 – Právo na soukromí – situace s Bětkou

Obrázek 33: Situace s Bětkou

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

V rámci rozboru situace č. 10 zjišťujeme, že 68,9 % z dotazovaných respondentů si je vědomo, že každý člověk má právo na soukromí. Dalších 23,0 % dětí si není vědomo tohoto práva. I zde se objevuje několik jedinců (8,2 %), kteří odpověděli buď neutrálně, anebo jejich odpověď byla „Nevím“.

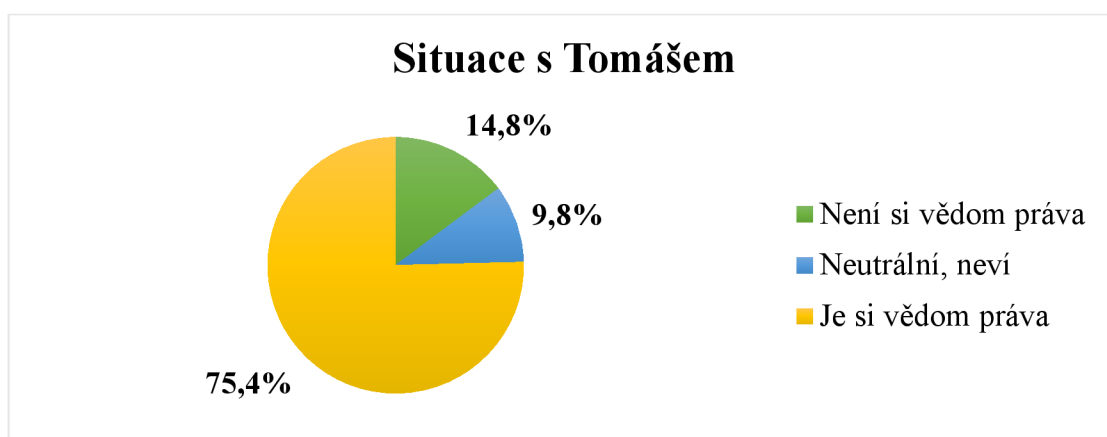

Obrázek 34: Bětkka – konceptualizace

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

Úroveň konceptualizace ukazuje, že více jak polovina (60,7 %) respondentů vnímá danou situaci z hlediska spravedlnosti. Autorita se zde vyskytuje u 14,8 % dětí, přičemž jednou z nejčastějších odpovědí bylo, že rodič se podívat může. Někteří z respondentů (8,2 %) použili abstraktní výrazy – každý člověk má právo na své soukromí.

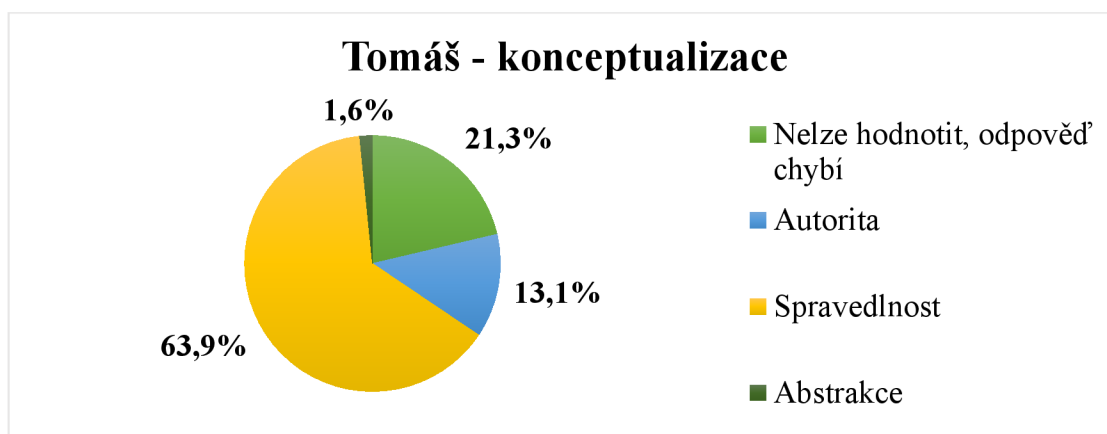
Situace č. 11 – Spravedlivý proces – situace s Tomášem

Obrázek 35: Situace s Tomášem

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

V rámci této situace 75,4 % respondentů si je vědomo práva, že každý má možnost se vyjádřit. Tohoto práva si není vědomo 14,8 % z dotazovaných. Necelých 10,0 % dětí nedokázalo na tuto situaci odpovědět.

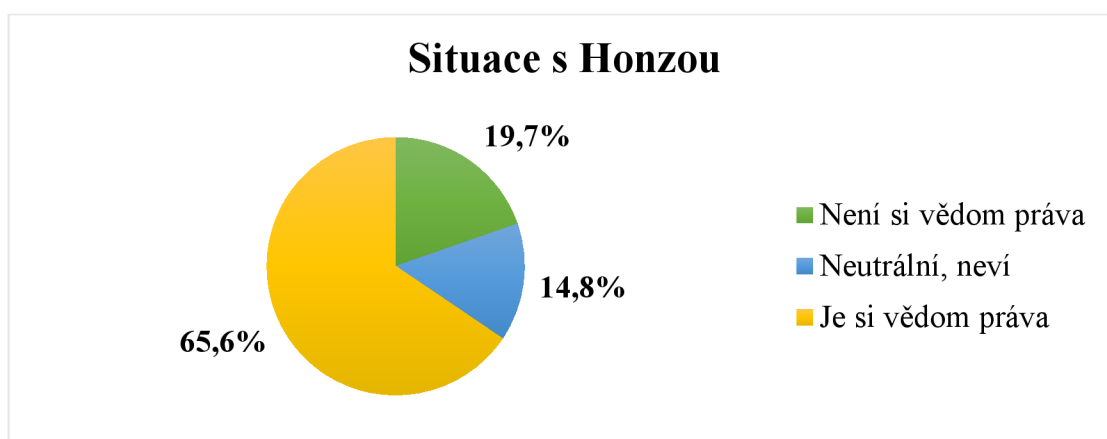

Obrázek 36: Tomáš – konceptualizace

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

Dle rozboru pojmového vnímání práva 63,9 % dětí pojímá danou situaci z hlediska spravedlnosti. Dalších 13,1 % respondentů připisuje právo autoritě, a to paní učitelce. Pouze 1 respondent (1,6 %) uvedl abstraktní výraz ve své odpovědi. Zbylých 21,3 % dětí nedokázalo uvést, zda na právo nahlíží z hlediska autority, spravedlnosti nebo abstrakce.

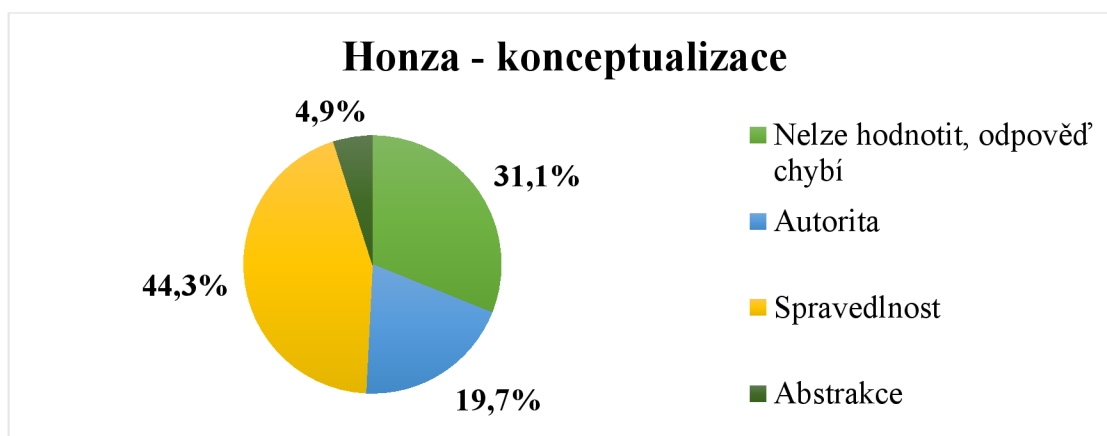
Situace č. 12 – Návštěva lékaře – situace s Honzou

Obrázek 37: Situace s Honzou

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

Dle rozboru poslední situace 65,6 % z dotazovaných souhlasí s tím, že hrdina příběhu má právo si zajít k lékaři, a to i v případě, že rodiče nesouhlasí. Toto právo mu nepřiznává 19,7 % dětí. Pro odpověď „Nevím“ se rozhodlo 14,8 % dětí.

Obrázek 38: Honza – konceptualizace

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

Úroveň konceptualizace ukazuje, že téměř polovina (44,3 %) dětí vnímá toto právo z hlediska druhého stupně (spravedlnosti). Dalších 19,7 % z dotazovaných si myslí, že hlavní slovo má autorita – v tomto případě je to rodič. Abstraktních výrazů zde použilo pouhých 4,9 % respondentů. I zde se našlo spoustu jedinců (31,7 %), kteří nedokázali uvést pojmové vnímání daného práva.

PŘIZNÁVÁNÍ PRÁV – DESETILETÉ DÍTĚ

Tabulka 5: Přiznávání práv – desetileté dítě

PRÁVA	DESETILETÉ DÍTĚ	
	Počet respondentů	Procentuální vyjádření
Říci nahlas, co si myslí	51	83,6 %
Lhát, když je to pro něj výhodné	4	6,6 %
Pít alkoholické nápoje	2	3,3 %
Jezdit samo ve výtahu	36	59,0 %
Opisovat a podvádět, když si neví rady	13	21,3 %
Žít se svou vlastní rodinou	57	93,4 %
Ukrást něco, když to nikdo nevidí	3	4,9 %
Hrát si, když má volný čas	56	91,8 %
Uhodit toho, kdo ho urazí	9	14,8 %
Dívat se na televizi, kdy se mu zachce	23	37,7 %
Na bezplatné lékařské ošetření	39	63,9 %
Vždy prosadit to, co se mu zachce	14	23,0 %

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

Tato část obsahuje několik příkladů, u nichž měli dotazovaní zvolit, zda desetiletému dítěti přiznávají právo či nikoliv. Z tabulky je patrné, že nejvíce respondentů (93,4 %) uvedlo, že desetileté dítě má právo žít se svou vlastní rodinou. Právo „Hrát si, když má volný čas“ dosahuje také velmi vysoké hodnoty, a to 91,8 %. Desetileté dítě má právo říci nahlas, co si myslí, je z hlediska odpovědí třetím nejvyšším právem, které respondenti (83,6 %) dítěti přiznávají. Pozitivní je, že v případě konzumace alkoholických nápojů (3,3 %), krádeže (4,9 %) a lhaní (6,6 %) jsou hodnoty velice nízké.

PŘIZNÁVÁNÍ PRÁV – DOSPĚLÝ ČLOVĚK

Tabulka 6: Přiznávání práv – dospělý člověk

PRÁVA	DOSPĚLÝ ČLOVĚK	
	Počet respondentů	Procentuální vyjádření
Říci nahlas, co si myslí	57	93,4 %
Lhát, když je to pro něj výhodné	8	13,1 %
Pít alkoholické nápoje	50	82,0 %
Jezdit samo ve výtahu	58	95,1 %
Opisovat a podvádět, když si neví rady	10	16,4 %
Žít se svou vlastní rodinou	57	93,4 %
Ukrást něco, když to nikdo nevidí	2	3,3 %
Hrát si, když má volný čas	53	86,9 %
Uhodit toho, kdo ho urazí	12	19,7 %
Dívat se na televizi, kdy se mu zachce	50	82,0 %
Na bezplatné lékařské ošetření	42	68,9 %
Vždy prosadit to, co se mu zachce	28	45,9 %

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

V této tabulce nalezneme úplně stejné příklady, ovšem tentokrát dotazovaní měli zvolit, zda přiznají právo dospělému či nikoliv. Nejvíce z dotazovaných respondentů, a to 95,1 %, přiznává dospělému člověku právo, že může jezdit sám ve výtahu. Dvakrát se v tabulce vyskytuje hodnota 93,4 %, jednou je tomu tak u práva „Říci nahlas, co si myslí“ a podruhé u práva „Žít se svou vlastní rodinou“. Tato práva jsou druhým nejčastějším právem, jež respondenti dospělému člověku přiznávají. Z pohledu dotazovaných má i dospělý člověk právo si hrát, když má volný čas. V tomto případě se pro odpověď „Ano“ rozhodlo 86,9 % respondentů. I v případě dospělých jsou u krádeže a lhaní hodnoty nízké, dosahují 3,3 % a 13,1 %.

PŘIZNÁVÁNÍ POVINNOSTÍ – DESETILETÉ DÍTĚ

Tabulka 7: Přiznávání povinností – desetileté dítě

POVINNOSTI	DESETILETÉ DÍTĚ	
	Počet respondentů	Procentuální vyjádření
Poslouchat své rodiče	59	96,7 %
Udělat cokoliv, co mu řekne někdo starší	34	55,7 %
Pomoci tomu, kdo je v nesnázích	51	83,6 %
Poslechnout pokyny policie	58	95,1 %
Oznámit, když někdo ubližuje dítěti	54	88,5 %
Mlčet, když ho někdo trestá	10	16,4 %
Ošetřit člověka, kterého porazí na kole	51	83,6 %
Říci nahlas, že se mu něco nelíbí	42	68,9 %
Nemluvit o tom, co se děje doma	19	31,1 %
Dát každému to, oč si řekne	8	13,1 %
Vždycky sníst všechno to, co má na talíři	27	44,3 %
Vždycky prosadit svou	26	42,6 %

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

Zde nalezneme taktéž několik příkladů, avšak v tomto případě dotazovaní měli rozhodnout, zda desetiletému dítěti připisují povinnost či nikoliv. Desetileté dítě má povinnost poslouchat své rodiče, to je nejčastější odpověď – tuto povinnost dítěti přiznává 96,7 % dotazovaných. Dále mnoho respondentů (95,1 %) uvedlo, že dítě má povinnost poslechnout pokyny policie. Z pohledu dotazovaných je povinnost „Oznámit, když někdo ubližuje dítěti“ také velmi důležitá, a proto dosahuje hodnoty 88,5 %. Nejnižších hodnot dosahují povinnosti „Dát každému to, oč si řekne“ – 13,1 % a „Mlčet, když ho někdo trestá“ – 16,4 %. Tyto nízké hodnoty jsou pozitivní, jelikož nemusíme dát každému cokoliv, o co si řekne a pokud nám někdo ubližuje, měli bychom to někomu říct.

PŘIZNÁVÁNÍ POVINNOSTÍ – DOSPĚLÝ ČLOVĚK

Tabulka 8: Přiznávání povinností – dospělý člověk

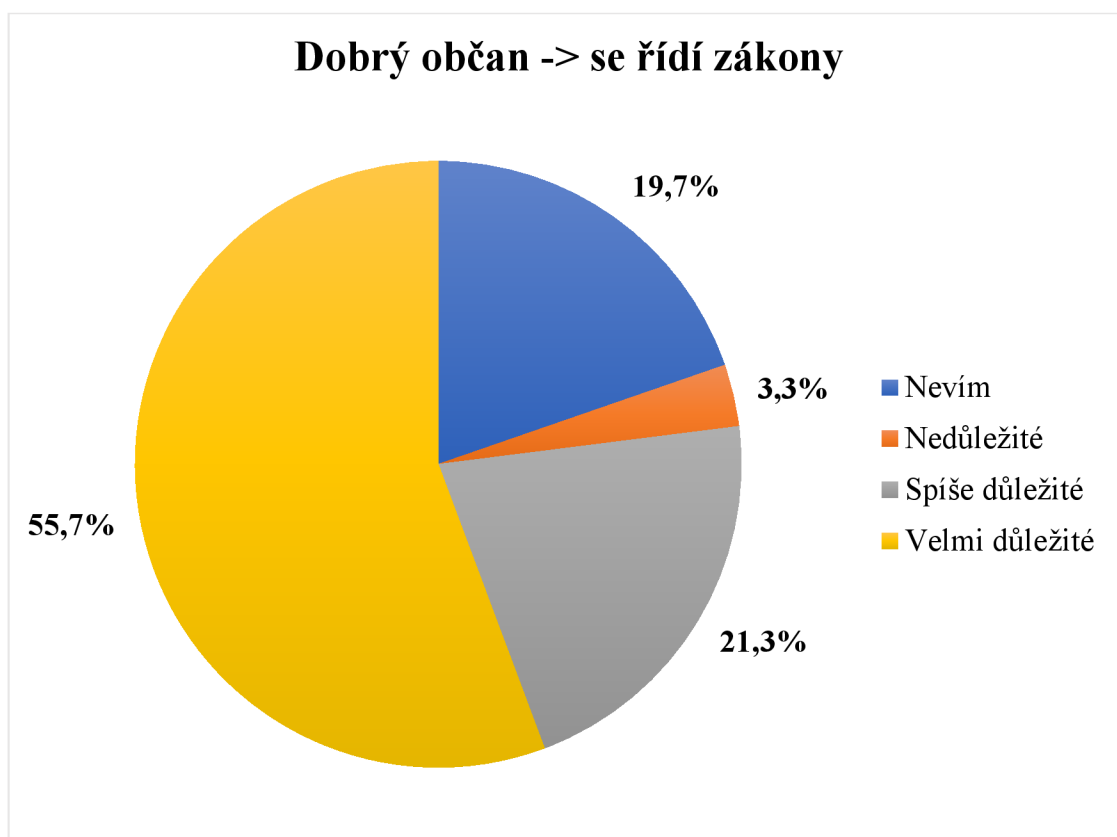
POVINNOSTI	DOSPĚLÝ ČLOVĚK	
	Počet respondentů	Procentuální vyjádření
Poslouchat své rodiče	25	41,0 %
Udělat cokoliv, co mu řekne někdo starší	23	37,7 %
Pomoci tomu, kdo je v nesnázích	53	86,9 %
Poslechnout pokyny policie	55	90,2 %
Oznámit, když někdo ubližuje dítěti	57	93,4 %
Mlčet, když ho někdo trestá	16	26,2 %
Ošetřit člověka, kterého porazí na kole	54	88,5 %
Říci nahlas, že se mu něco nelíbí	49	80,3 %
Nemluvit o tom, co se děje doma	26	42,6 %
Dát každému to, oč si řekne	15	24,6 %
Vždycky sníst všechno to, co má na talíři	26	42,6 %
Vždycky prosadit svou	37	60,7 %

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

V této tabulce nalezneme úplně stejné příklady, ovšem tentokrát dotazovaní měli rozhodnout, zda přiznají povinnost dospělému či nikoliv. Nejvíce respondentů, a to 93,4 %, přiznává dospělému člověku povinnost „Oznámit, když někdo ubližuje dítěti“. Další důležitou povinností je z pohledu dotazovaných (90,2 %), aby dospělý poslouchal pokyny policie. Dále většina (88,5 %) uvedla, že dospělý člověk má povinnost ošetřit člověka, kterého porazí na kole. I v případě dospělých jsou u povinností „Dát každému to, oč si řekne“ a „Mlčet, když ho někdo trestá“ hodnoty nejnižší a dosahují 24,6 % a 26,2 %.

DOBŘÝ OBČAN

Situace č. 1 – Dobry občan se řídí zákony

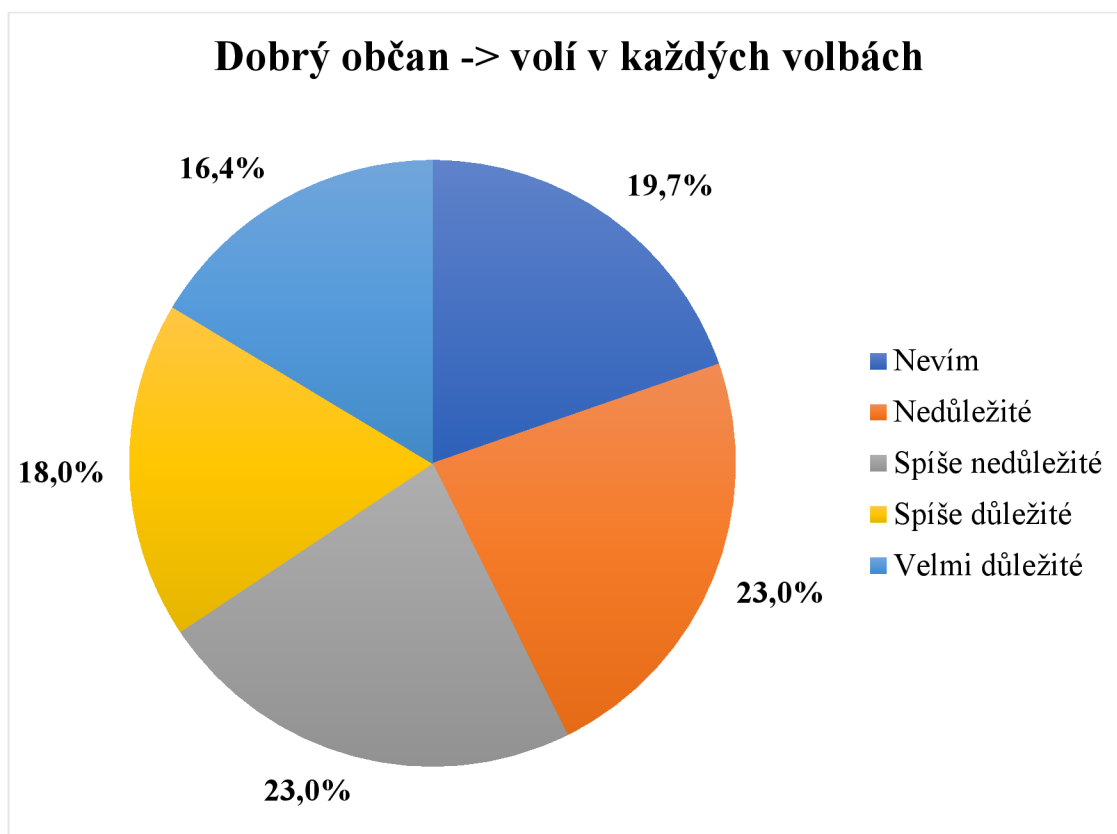

Obrázek 39: Dobry občan se řídí zákony

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

Více než polovina (55,7 %) dětí odpověděla, že je velmi důležité, aby se dobrý občan naší země řídil zákony. Dalších 21,3 % dětí zvolilo odpověď „Spíše důležité“. Pouze dva respondenti (3,3 %) uvedli, že není důležité, aby se dobrý občan zákony řídil. Zbylých 19,7 % respondentů nevědělo, jak s touto situací naložit.

Situace č. 2 – Dobry občan volí v každých volbách

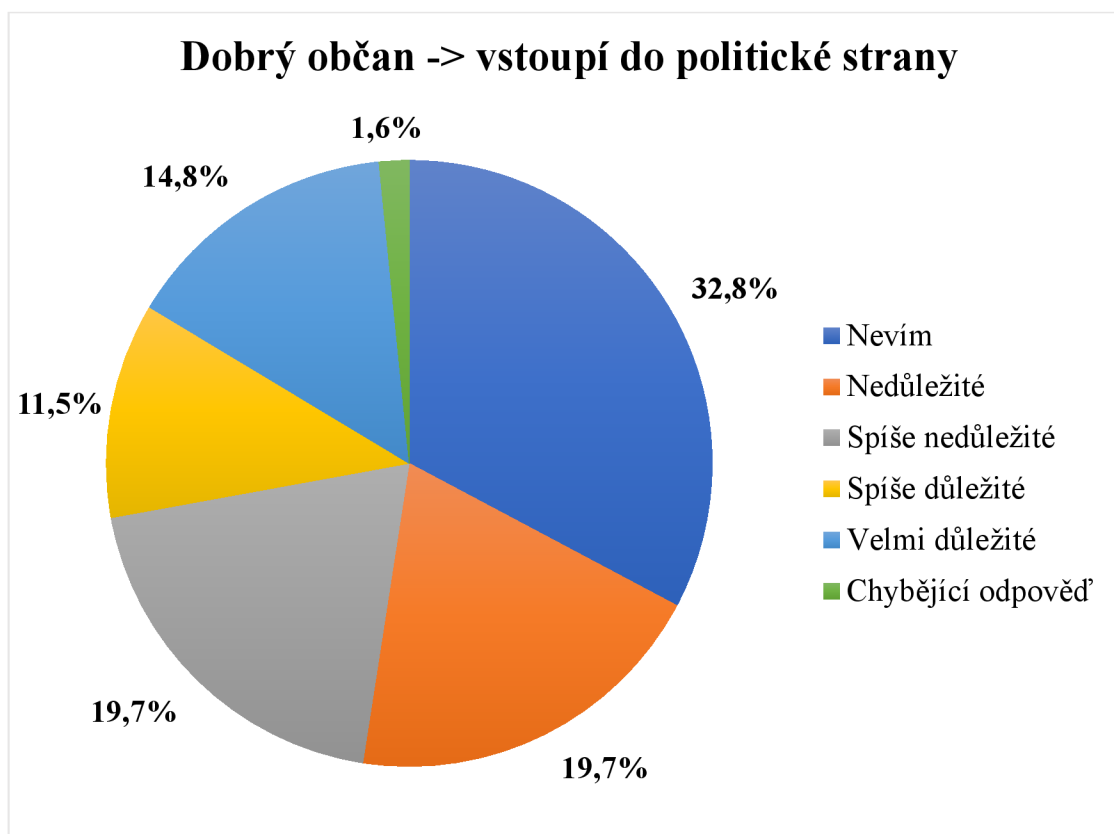

Obrázek 40: Dobry občan volí v každých volbách

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

Z pohledu dotazovaných není důležité, aby dobrý občan volil v každých volbách. Toto tvrzení potvrzují výsledky, přičemž 23,0 % dětí zvolilo odpověď „Nedůležité“ a dalších 23,0 % dětí vybralo odpověď „Spíše nedůležité“. Naopak 34,4 % respondentů uvádějí, že je důležité, aby dobrý občan volil v každých volbách. Necelých 20,0 % ze všech dotazovaných se rozhodlo pro odpověď „Nevím“.

Situace č. 3 – Dobry občan vstoupí do politické strany

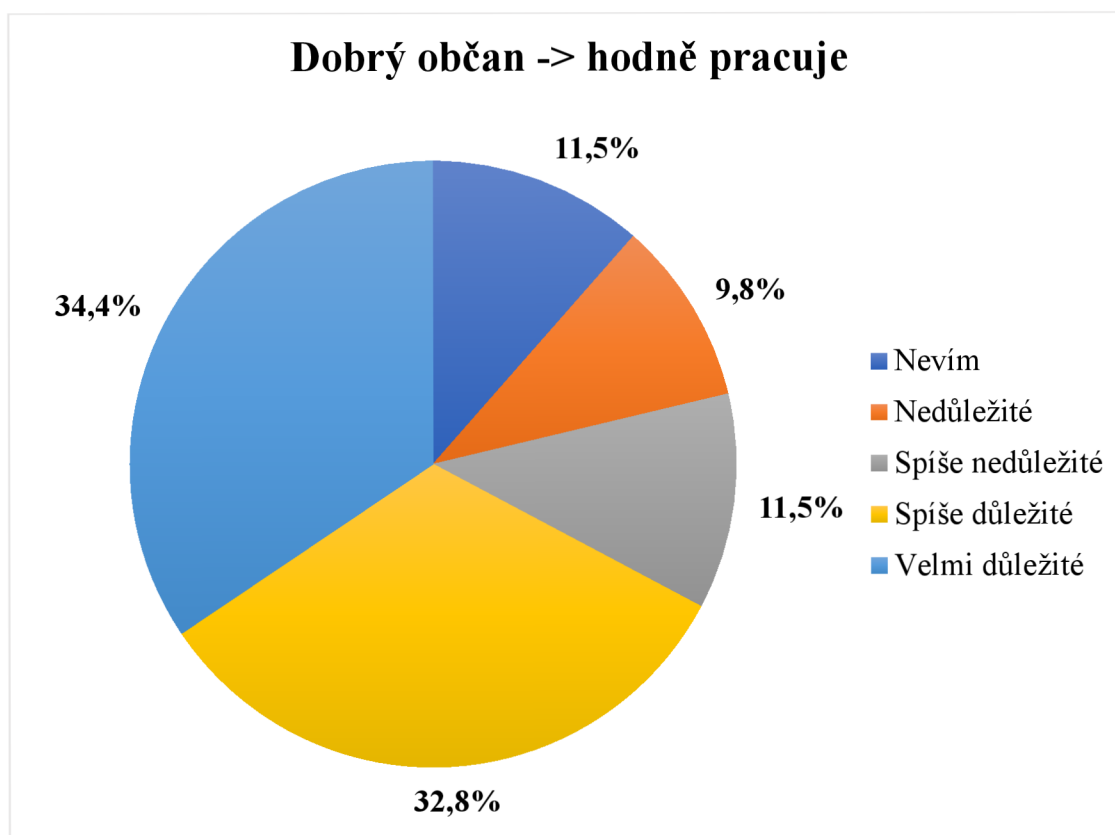

Obrázek 41: Dobry občan vstoupí do politické strany

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

Podle 39,4 % respondentů není důležité, aby dobrým občanem naší země musela být osoba, která vstoupí do politické strany. Naopak 11,5 % respondentů uvedlo, že vstup do politické strany je za ně spíše důležitý a dokonce pro 14,8 % dětí je velmi důležité, aby dobrý občan vstoupil do politické strany. Poměrně dost dětí (32,8 %) nevědělo, jak s touto situací naložit. Ve výběrovém souboru se našel také jedinec (1,6 %), který nevedl odpověď žádnou.

Situace č. 4 – Dobry občan hodne pracuje

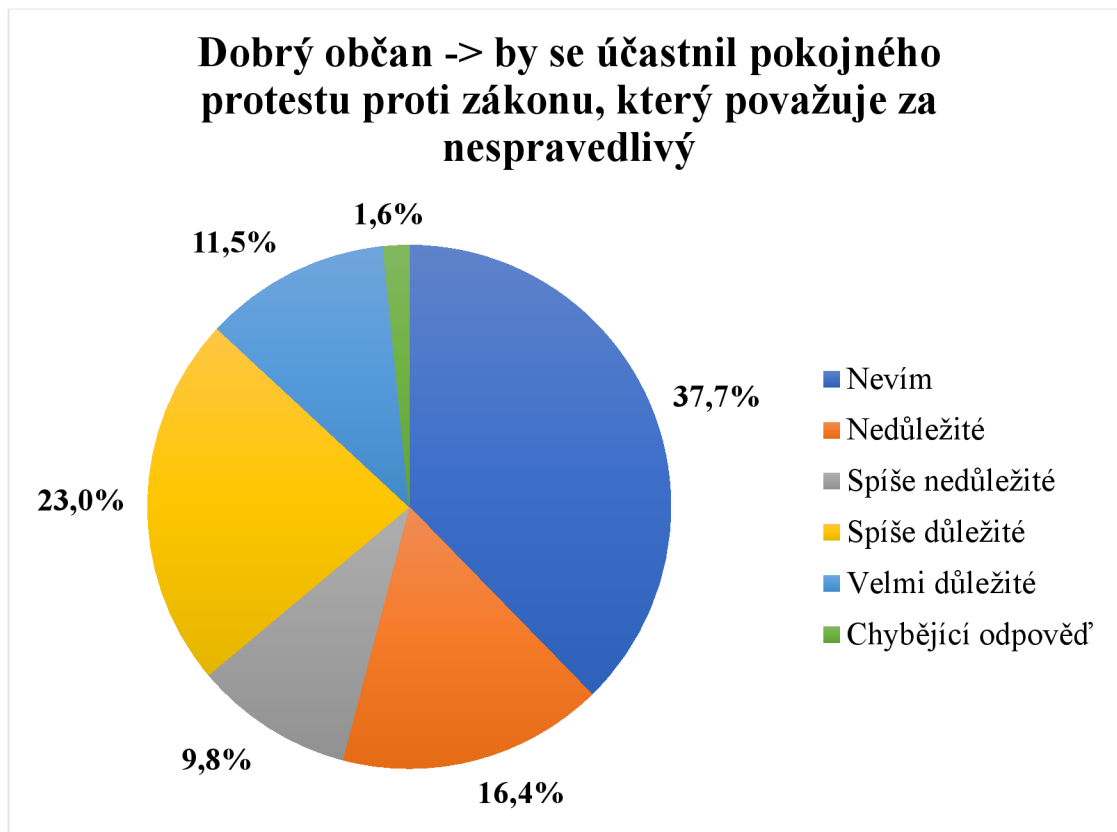

Obrázek 42: Dobry občan hodne pracuje

Zdroj: Vlastni výzkum, 2024

V rámci této situace mnoho respondentů (celkem 67,2 %) uvedlo, že je spíše či velmi důležité, aby dobrý občan naší země hodně pracoval. Dále 11,5 % dětí si myslí, že to zas tak důležité není. Dalších 9,8 % z dotazovaných uvedlo odpověď „Nedůležité“. Pro odpověď „Nevím“ se zde rozhodlo 11,5 % dětí.

Situace č. 5 – Dobry občan by se účastnil pokojného protestu proti zákonu, který považuje za nespravedlivý

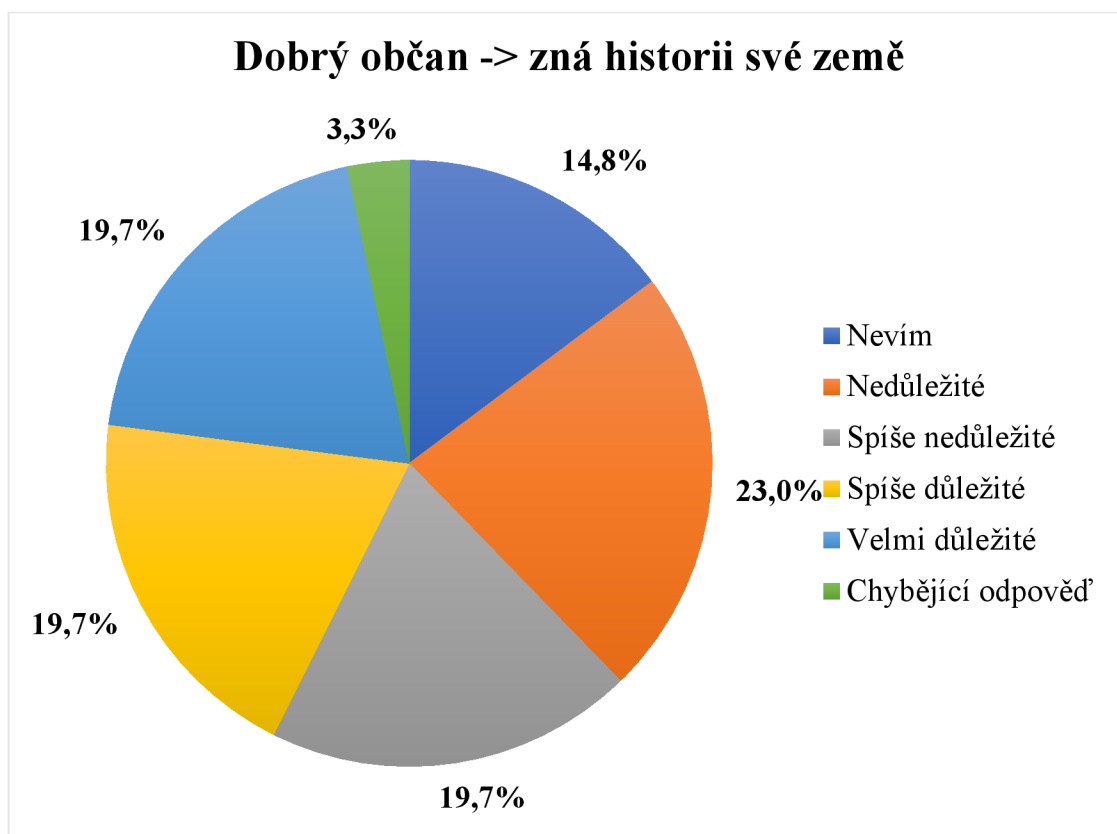

Obrázek 43: Dobry občan a účast na pokojném protestu proti zákonu

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

Z obrázku vyplývá, že je zde více respondentů (celkem 34,5 %), kteří se přiklánějí k důležitosti ve spojitosti dobrého občana naší země a jeho účasti na pokojném protestu proti zákonu, jež považuje za nespravedlivý. Avšak najde se zde i několik jedinců (celkem 26,2 %), kteří tento bod považují za nedůležitý. Mnoho dětí (37,7 %) v rámci této situace nevědělo, kterou z odpovědí vybrat. I zde se našel jeden respondent (1,6 %), který neuvedl odpověď žádnou.

Situace č. 6 – Dobry občan zna historii sve země

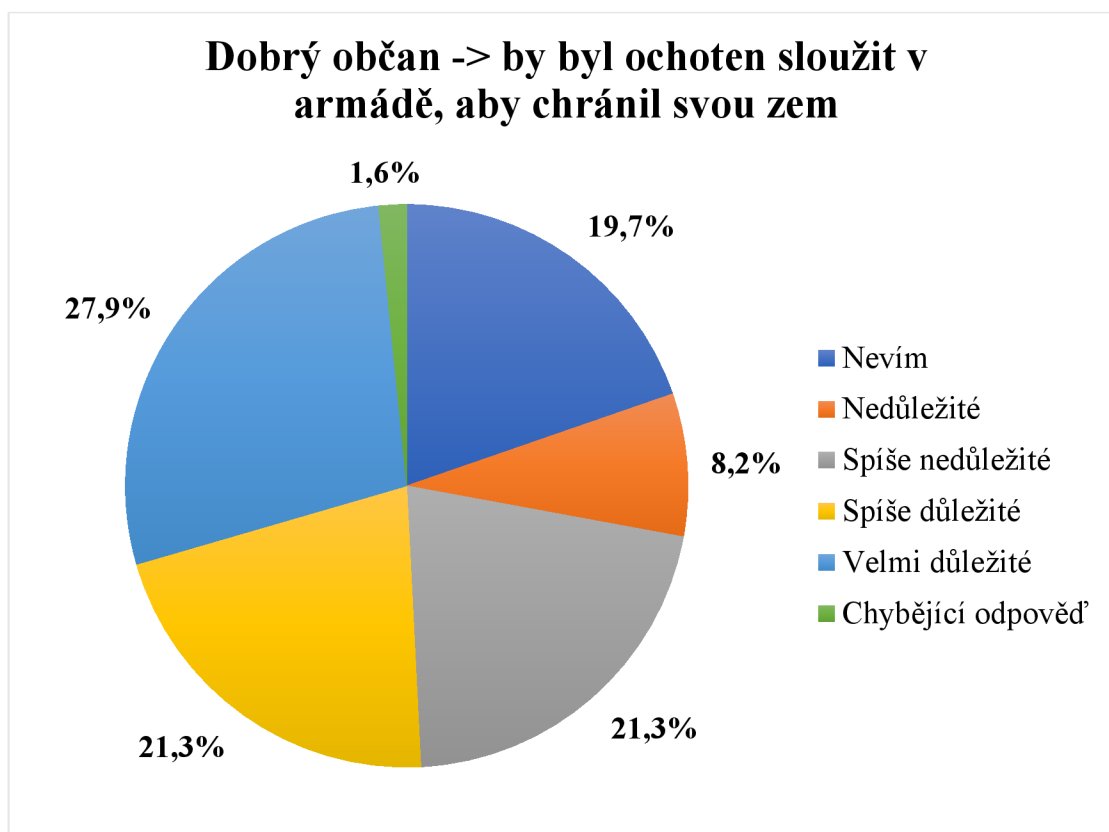

Obrázek 44: Dobry občan zna historii sve země

Zdroj: Vlastni výzkum, 2024

Z pohledu dotazovaných není důležité, aby dobrý občan znal historii své země. Toto potvrzují výsledky, kde 23,0 % dětí zvolilo odpověď „Nedůležité“ a následujících 19,7 % dětí uvedlo odpověď „Spíše nedůležité“. K důležitosti této situace se přiklání celkem 39,4 % z dotazovaných respondentů. Dále 14,8 % dotazovaných nevědělo, jak s touto situací naložit. Žádná odpověď se zde objevuje u 3,3 % dětí.

Situace č. 7 – Dobry občan by byl ochoten sloužit v armádě, aby chránil svou zem

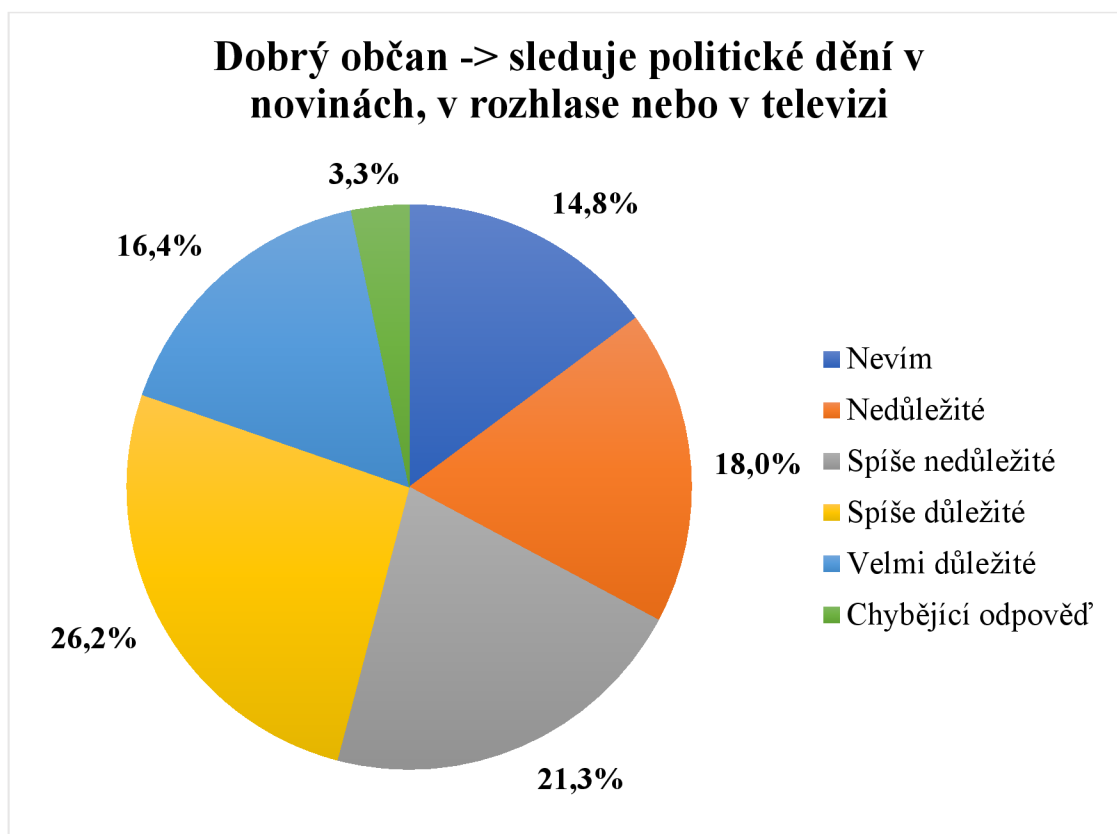

Obrázek 45: Dobry občan by byl ochoten sloužit v armádě

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

V rámci této situace téměř 50,0 % dotazovaných odpovědělo, že je důležité, aby dobrý občan byl ochoten sloužit v armádě pro ochranu své země. Jsou zde i tací (celkem 29,5 %), kteří považují tuto situaci za nedůležitou. Odpověď „Nevím“ zde uvedlo 19,7 % dětí. Chybějící odpověď je zde jedna (1,6 %).

Situace č. 8 – Dobry občan sleduje politické dění v novinách, v rozhlase nebo v televizi

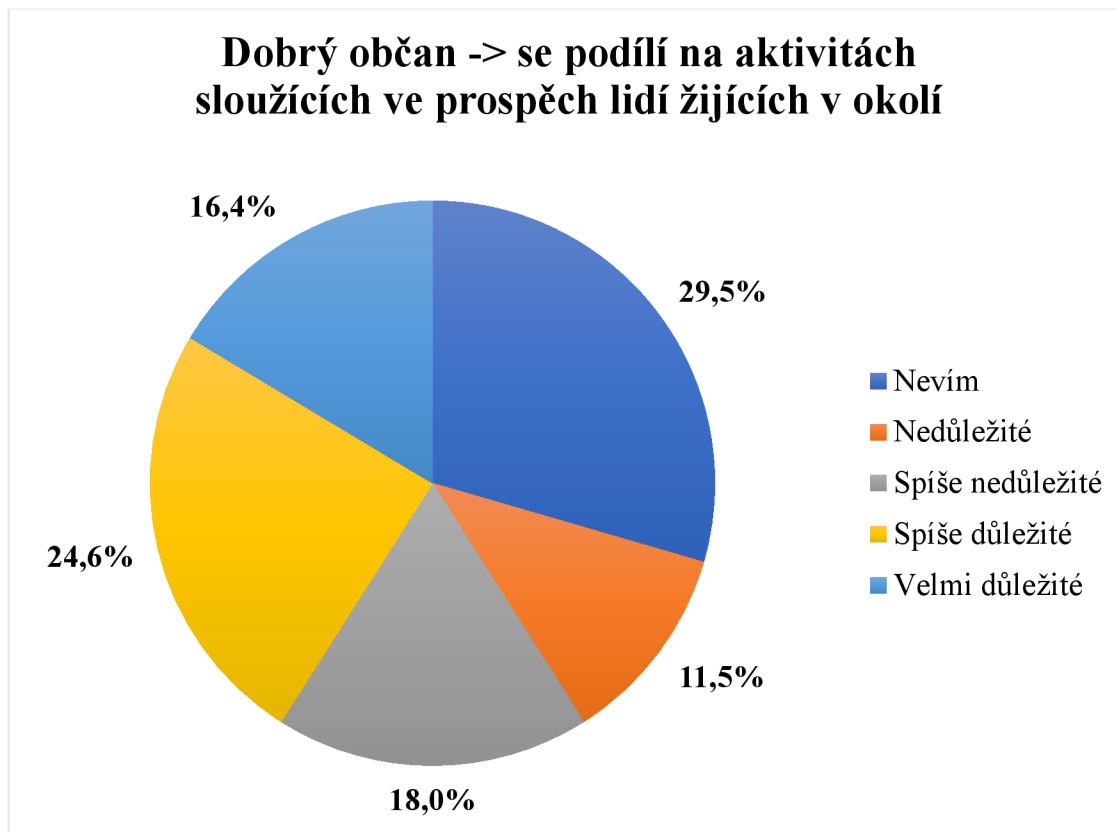

Obrázek 46: Dobry občan sleduje politické dění

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

Celkem 42,6 % dětí tvrdí, že je důležité, aby dobrý občan sledoval politické dění v novinách, v rozhlase nebo v televizi. Naopak 39,3 % dotazovaných uvedlo, že toto spíše není či vůbec není důležité. Necelých 15,0 % dětí nevědělo, jak mají s touto situací naložit. Neuvedená odpověď je zde u 3,3 % dotazovaných.

Situace č. 9 – Dobry občan se podílí na aktivitách sloužících ve prospěch lidí žijících v okolí

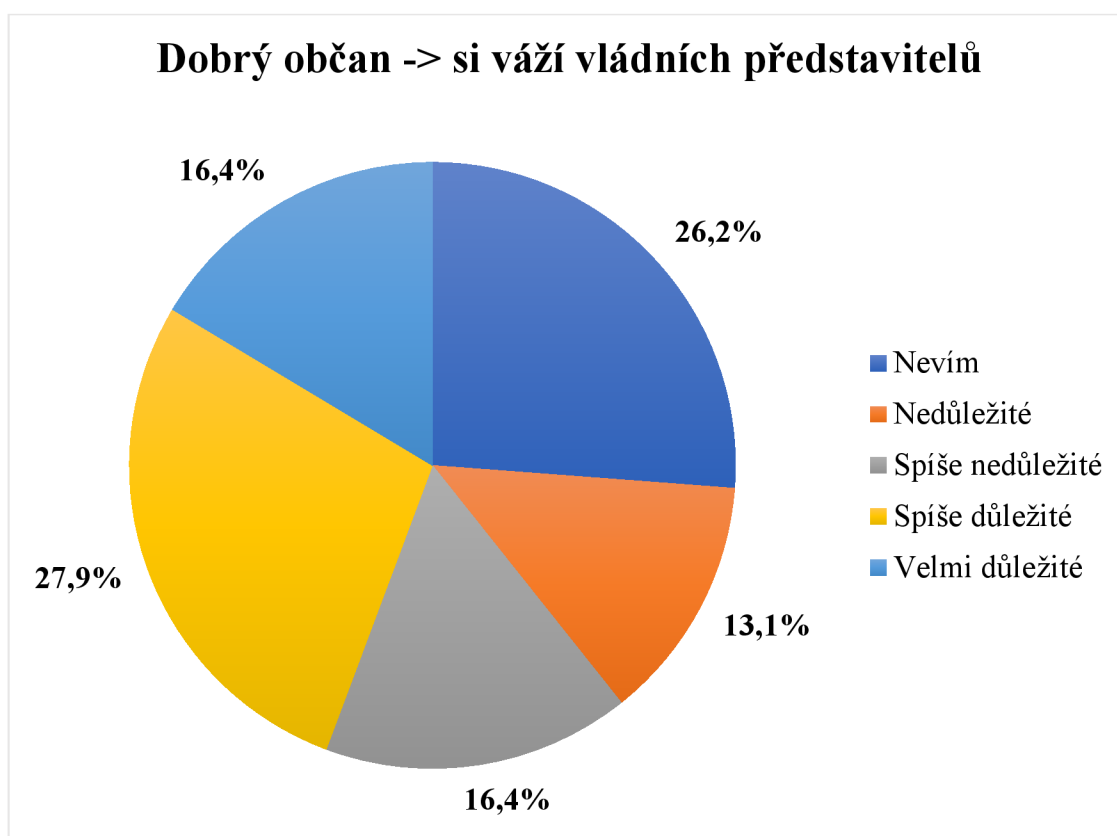

Graf 1: Dobry občan se podílí na aktivitách v komunitě

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

Celkem 41,0 % respondentů přiznává důležitost této situaci. Dále 18,0 % dětí si myslí, že není zas tak důležité, aby se dobrý občan podílel na aktivitách, které slouží ve prospěch lidí žijících v okolí. Další 11,5 % dětí zvolilo odpověď „Nedůležité“. I v rámci této situace, je mnoho respondentů (29,5 %), kteří nevěděli, jak se k dané situaci postavit.

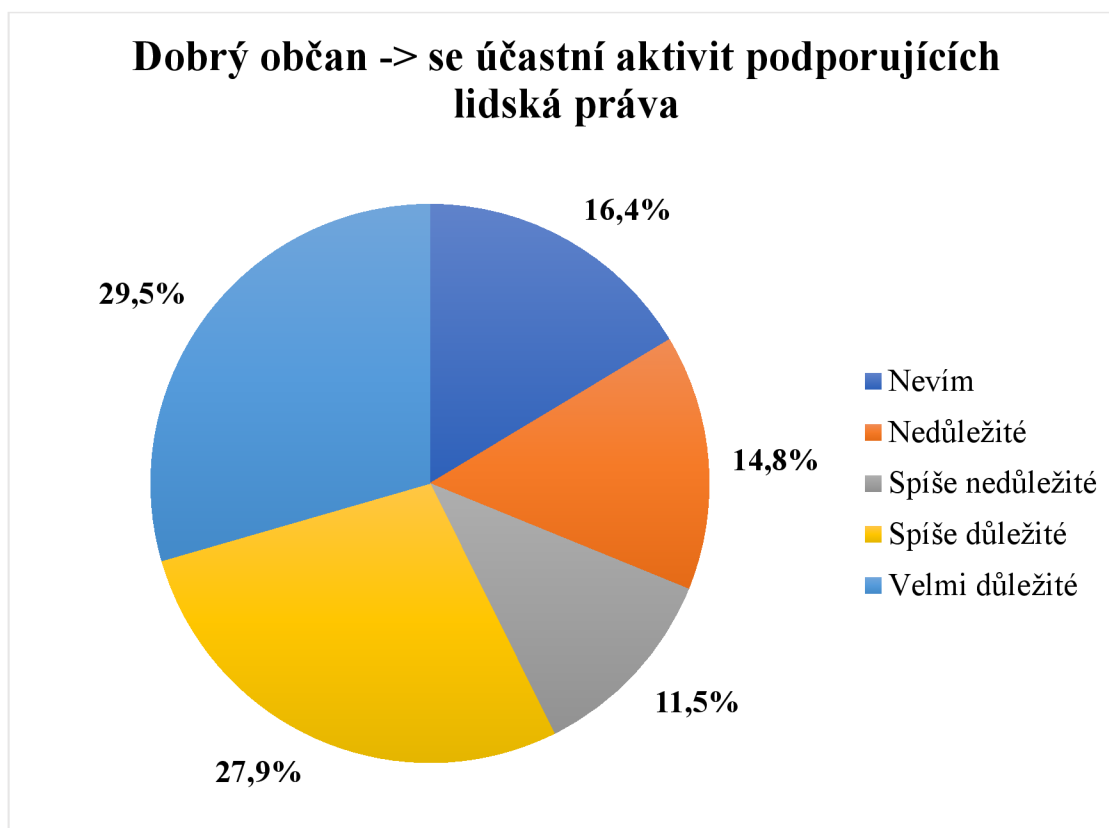
Situace č. 10 – Dobry občan si váží vládních představitelů

Obrázek 47: Dobry občan si váží vládních představitelů

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

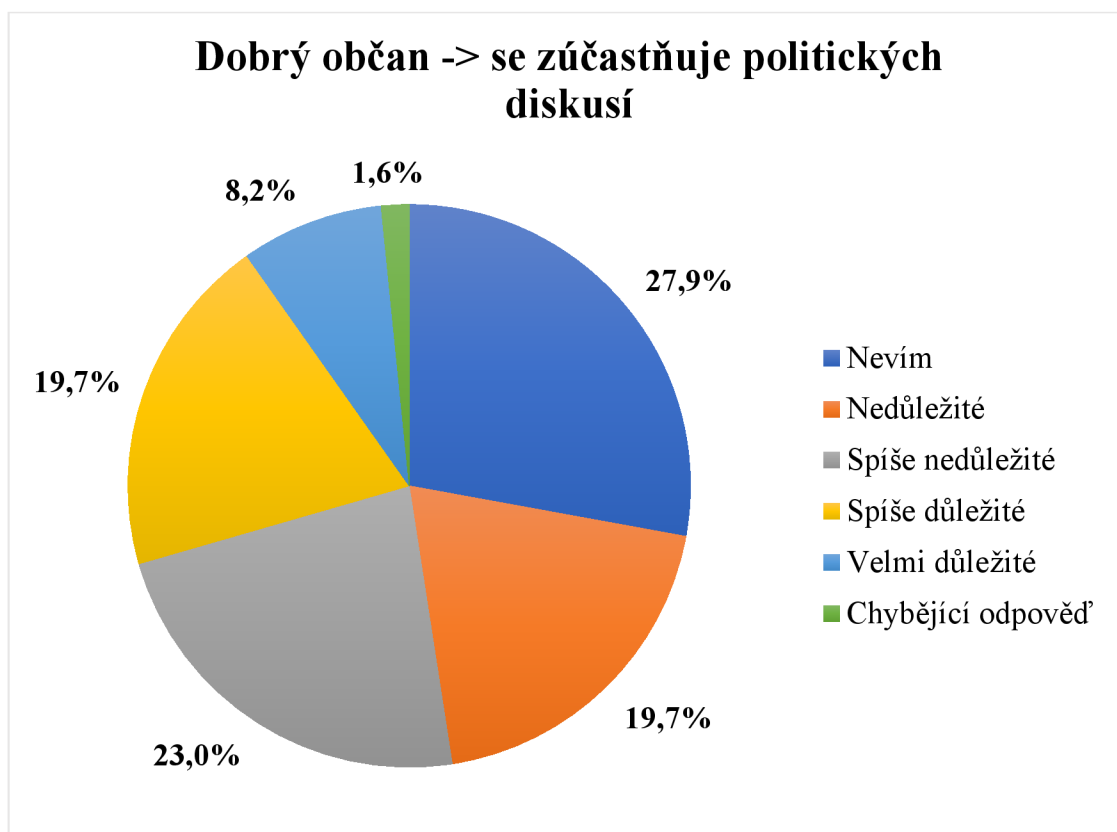
Z pohledu dotazovaných respondentů je důležité, aby si dobrý člověk vážil vládních představitelů. Toto tvrzení potvrzují výsledky, kde 27,9 % dětí uvedlo odpověď „Spíše důležité“ a 16,4 % dětí zaškrtnulo odpověď „Velmi důležité“. Naopak 29,5 % dotazovaným tato situace nepřipadá důležitá, ať už spíše anebo vůbec. Zbýlých 26,2 % dětí se rozhodlo pro odpověď „Nevím“.

Obrázek 48: Dobry občan se účastní aktivit podporujících lidská práva

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

V rámci této situace mnoho respondentů (celkem 57,4 %) odpovědělo, že je spíše důležité či velmi důležité, aby se dobrý občan účastnil aktivit podporujících lidská práva. Naopak pro 11,5 % respondentů je tento bod spíše nedůležitý a dalších 14,8 % respondentů tento bod považuje za úplně nedůležitý. Hodnota 16,4 % zahrnuje takové jedince, kteří nevěděli, jakou odpověď zvolit.

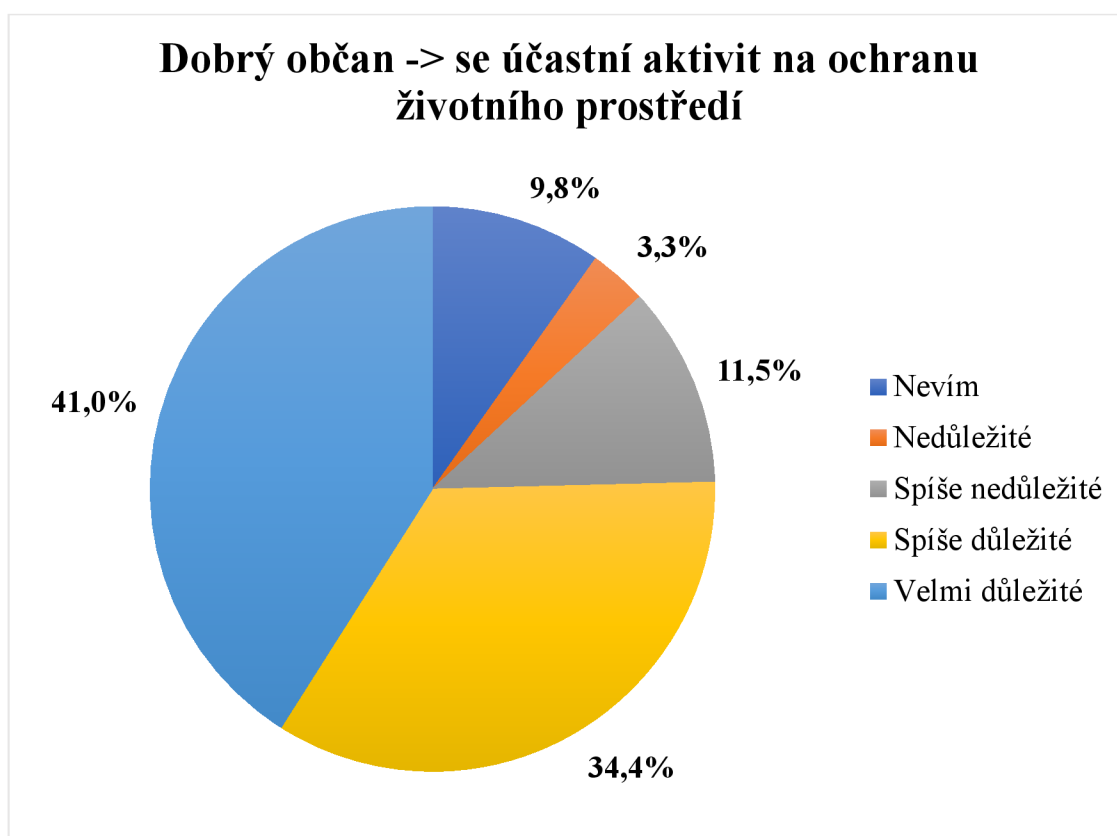

Obrázek 49: Dobry občan se zúčastňuje politických diskusí

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

Z tohoto obrázku plyne, že z pohledu dotazovaných respondentů není důležitá účast dobrého občana na politických diskusích, jelikož 23,0 % dotazovaných zvolilo odpověď „Spíše nedůležité“ a dalších 19,7 % zvolilo odpověď „Nedůležité“. Celkem 27,9 % respondentů tvrdí opak. Podle nich je důležité, aby se dobrý občan účastnil politických diskusí. Poměrně dost dětí (27,9 %) uvedlo odpověď „Nevím“. Ve výběrovém vzorku je jeden jedinec (1,6 %), který nedokázal na danou situaci odpovědět.

Situace č. 13 – Dobry občan se účastní aktivit na ochranu životního prostředí

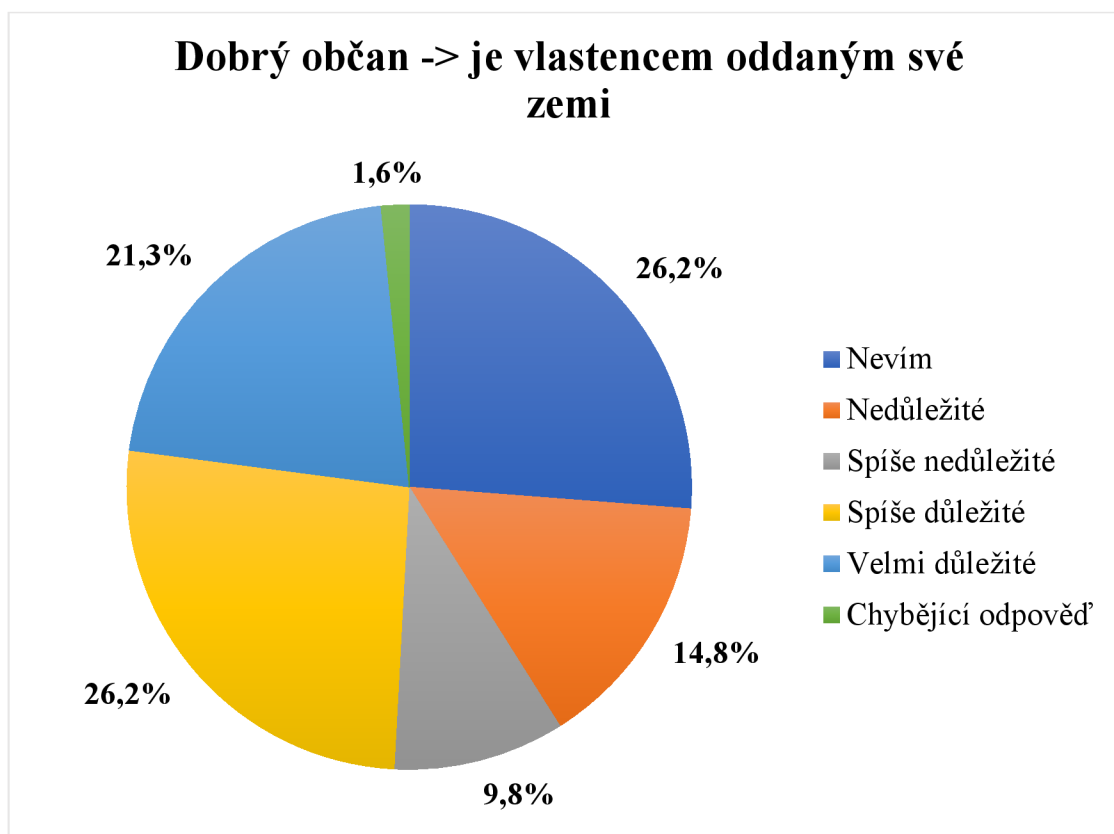

Obrázek 50: Dobry občan se účastní aktivit na ochranu životního prostředí

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

Tato situace je velice zajímavá z hlediska důležitosti, jelikož dle 41,0 % dětí je velmi důležité, aby se dobrý občan účastnil aktivit na ochranu životního prostředí. Pro 34,4 % dětí je tento bod spíše důležitý. Celkem to tedy dělá 75,4 %, což jsou 3/4 z celého výběrového souboru. K nedůležitosti se zde přiklání celkem 14,8 % dětí. Zbýlých necelých 10,0 % jsou jedinci, kteří ve své odpovědi uvedli „Nevím“.

Situace č. 14 – Dobry občan je vlastencem oddaným své zemi

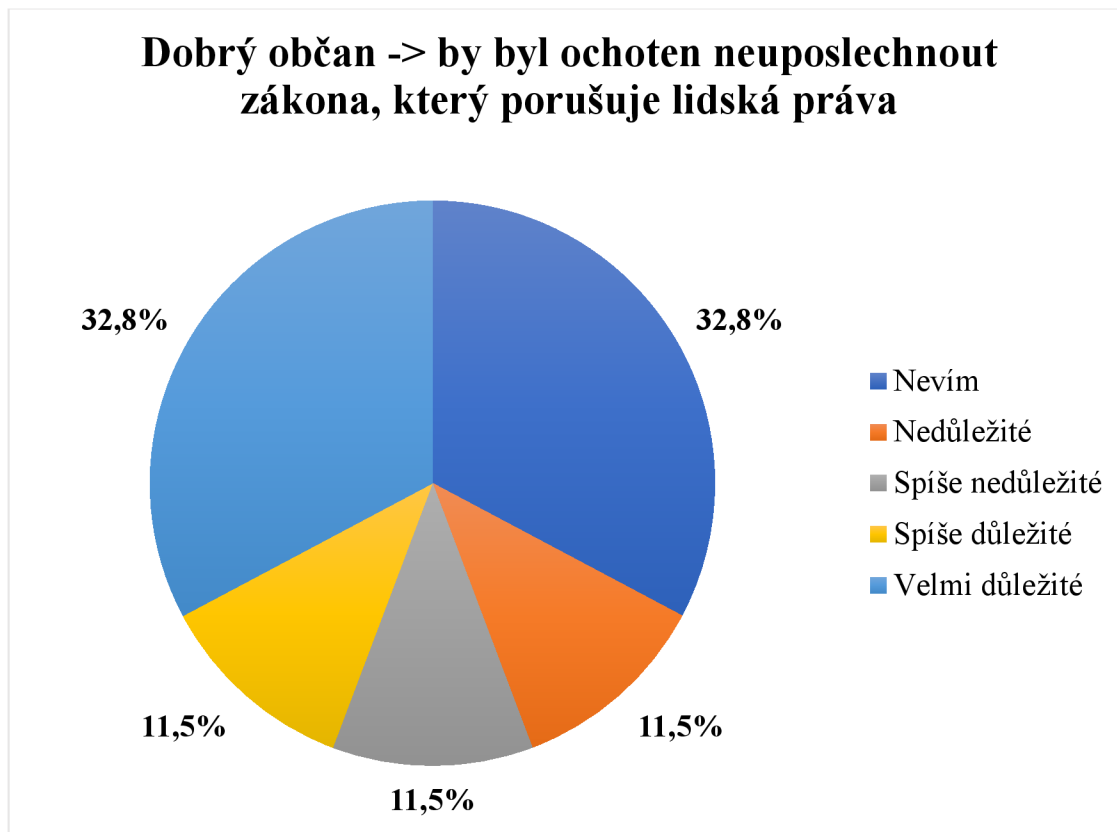

Obrázek 51: Dobry občan je vlastencem oddaným své zemi

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

Taktéž v rámci této situace je více respondentů (celkem 47,5 %), kteří odpověděli, že je spíše či velmi důležité, aby dobrý občan byl vlastencem oddaným své zemi. Naopak 9,8 % dětí si myslí, že to je spíše nedůležité. Dalších 14,8 % dětí uvedlo, že to důležité není. Pro odpověď „Nevím“ se rozhodlo v rámci této situace 26,2 % dotazovaných. Z výběrového souboru neuvedl odpověď jeden (1,6 %) respondent.

Situace č. 15 – Dobry občan by byl ochoten neuposlechnout zakona, který porušuje lidská práva

Obrázek 52: Dobry občan a neuposlechnutí zakona

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

V rámci poslední situace 32,8 % z dotazovaných uvedlo, že je velmi důležité, aby dobrý občan naší země byl ochoten neuposlechnout zakona, který porušuje lidská práva. Hodnota 11,5 % se zde objevuje hned třikrát, a to u odpovědí: „Spíše důležité“; „Spíše nedůležité“; „Nevím“. Mnoho dětí (32,8 %) nevědělo, jak s touto situací naložit.

POPISNÁ STATISTIKA

Tabulka 9: Přináležitost práv (podíl odpovědí, míra přiznání práva)

DD (N= 61)	četnost přiznanéh o práva	podíl přiznanéh o práva [%]	průmě r	standardn í odchylka	mediá n
1. Školní karta – Pepík	41	67,2	,52	,744	1
2. Svěření do péče – Marie	50	82,0	,69	,696	1
3. Výběr předmětů – Jana	38	62,3	,38	,860	1
4. Odmítnutí injekce – Petra	31	50,8	,11	,950	1
5. Lékařská péče – Kuba	39	63,9	,44	,807	1
6. Svoboda slova – Marek	25	41,0	,05	,884	0
7. Hra v parku – Míša David	49	80,3	,70	,641	1
8. Volba prezidenta – Lidé	50	82,0	,74	,603	1
9. Práce – Lucka	38	62,3	,39	,842	1
10. Soukromí, deník – Bětko	42	68,9	,46	,848	1
11. Spravedl. proces – Tomáš	46	75,4	,61	,737	1
12. Návštěva lékaře – Honza	40	65,6	,46	,808	1

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

Bylo provedeno hodnocení přináležitosti práv (míry přiznání práva). V tabulce č. 9 jsou uvedené výsledky zpracované na základě modelové situace podle Meltonova interview. Přiznání práva bylo hodnoceno +1, nepřiznání -1. Průměr se proto pohybuje v rozmezí hodnot $<-1;1>$. Největší podíl v souboru dětí z dětských domovů mají situace „Svěření do péče“ a „Volba prezidenta“ (shodně 82 %).

Tabulka 10: Postoje dětí: testy rozdílu průměru/pořadí mezi chlapci a dívkami

DD (N= 61)	průměr dívký	průměr chlapci	Mann Whitney U	Z	Sig.
1. Školní karta – Pepík	,50	,55	448,0	-,279	,780
2. Svěření do péče – Marie	,78	,59	410,5	-1,156	,248
3. Výběr předmětů – Jana	,56	,17	349,0	-1,929	,054
4. Odmítnutí injekce – Petra	,41	-,21	307,5	-2,516	,012
5. Lékařská péče – Kuba	,38	,52	420,5	-,737	,461
6. Svoboda slova – Marek	0,00	,10	434,0	-,464	,643
7. Hraní v parku – Míša David	,66	,76	461,0	-,063	,950
8. Volba prezidenta – Lidé	,63	,86	394,0	-1,511	,131
9. Práce – Lucka	,47	,31	423,5	-,678	,497
10. Soukromí, deník – Bětko	,59	,31	381,5	-1,465	,143
11. Spravedl. proces – Tomáš	,63	,59	462,0	-,038	,969
12. Návštěva lékaře – Honza	,56	,34	401,0	-1,082	,279

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

V následující tabulce č. 10 jsou uvedené výsledky testování postoje dětí z dětských domovů k modelovým situacím z hlediska jejich pohlaví. Rozdíly mezi chlapci a dívkami v souboru dětí z dětských domovů byly zjištěny u situace č. 4 – „Odmítnutí injekce“, kde dívky tíhly k přiznání práva více než chlapci.

Tabulka 11: Postoje dětí: testy rozdílu průměru/pořadí podle věku

DD (N= 61)	Chi-Square	df	Sig.
1. Školní karta – Pepík	13,519	11	,261
2. Svěření do péče – Marie	9,645	11	,563
3. Výběr předmětů – Jana	14,119	11	,226
4. Odmítnutí injekce – Petra	15,154	11	,176
5. Lékařská péče – Kuba	8,938	11	,628
6. Svoboda slova – Marek	6,668	11	,825
7. Hraní v parku – Míša David	17,537	11	,093
8. Volba prezidenta – Lidé	17,360	11	,098
9. Práce – Lucka	10,390	11	,496
10. Soukromí, deník – Bětka	19,149	11	,058
11. Spravedlivý proces – Tomáš	8,313	11	,685
12. Návštěva lékaře – Honza	14,246	11	,220

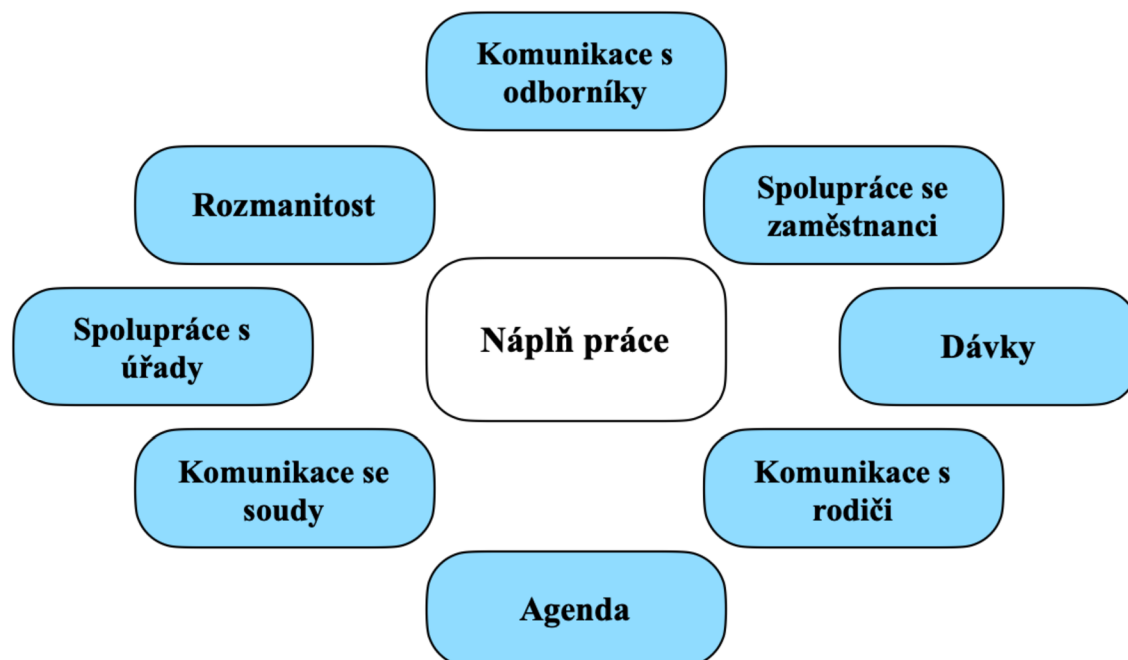
Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

V tabulce č. 11 jsou uvedené výsledky testování postoje dětí k modelovým situacím z hlediska jejich věku. Věk v souboru dětí z dětských domovů nemá vliv na postoj dětí k přiznání práv v modelových situacích.

6.2 Výsledky rozhovorů se sociálními pracovníci pracujícími v dětském domově

Trs č. 1 – Náplň práce

Schéma 1: Náplň práce sociální pracovníce v dětském domově

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

Ze schématu č. 1 je patrné, že náplň práce sociální pracovníce v dětském domově je poměrně široká. Všechny výše zmíněné odpovědi komunikačních partnerek se shodovaly, přičemž obě sociální pracovníce doplnily svoji odpověď o další činnosti, které spadají do jejich náplně práce. Velice zajímavou odpovědí na otázku, „Jaká je náplň Vaší práce jako sociální pracovníce v dětském domově?“ byla rozmanitost, přičemž KP 1 odpověděla: „*Každý dětský domov má drobátko jinak uspořádaný ty funkce toho sociálního pracovníka podle toho, jak mu vyhovují. Já přímo mám napsanou náplň práce. Já vlastně dělám i práci, kterou nemám v náplni práci, protože vlastně pracujete s dětma a děti se neptají, jestli to máte v náplni práci, anebo nemáte, když za Vámi přijdou*“. KP 2 říká: „*Takže ta náplň práce je poměrně dost rozmanitá*“. Komunikace s odborníky je při této práci taktéž velmi důležitá, přičemž KP 1 zmiňuje: „*Jednám s lékaři, objednávám děti k lékařům. Někdy chodím s dětmi já, někdy chodí vychovatelé*“. KP 2 konstatuje: „*Dále komunikuji se školami, školkami, lékaři*“. Obě sociální pracovníce se během svého rozhovoru zmiňují o spolupráci zaměstnanců v dětském domově. Např. KP 1 uvádí: „*Děti se mi kolikrát s něčím svěří, když jedeme k lékaři a pak následně spolupracujeme*

s paní vedoucí vychovatelkou a s vychovateli a nějak se snažíme podchytit to, co mi řeknou. Vesměs se jedná o tajnou informaci nebo se mi svěří, když jsme sami dva, takže víceméně získávám takový ty informace, které jen tak nikomu neřeknou, takže my to neprozradíme. Spolupracujeme s panem ředitelem a s paní vedoucí vychovatelkou a nějak se snažíme s tou informací pracovat“. Sociální pracovníce v dětském domově jsou ve velmi úzkém kontaktu se sociálními pracovníci z Orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Velmi podrobně se vyjádřila KP 2, která uvádí: *„Jinak další náplní práce je kontakt určitě s OSPOD, protože pracovníce OSPOD jsou povinny dítě navštěvovat jedenkrát za tři měsíce. Takže OSPOD přijede, já je vlastně informuji o tom dítěti, jak se chová, jaké má školní výsledky, zda jsou či nejsou nějaké problémy, jak udržuje kontakt s rodiči a poté ta pracovníce odchází přímo na pohovor s tím dítětem, který je veden o samotě. Pak máme odjezdové víkendy, což jsou stanovené víkendy, kdy to dítě má možnost odjet za rodiči. Takže já vlastně píšu na OSPOD žádosti na to konkrétní dítě, zda může odjet, když si o to rodiče nebo jiní příbuzní požádají. OSPOD to musí schválit“.* Komunikaci se soudy taktéž zmínily obě sociální pracovníce, přičemž KP 1 uvádí: *„Dále ještě jedním se soudy nebo chodím k soudu jako svědek“* a KP 2 konstatuje: *„Dále i komunikace se soudy, protože soudy nás dvakrát za rok kontaktují a požadují zprávu o průběhu ústavní výchovy daného dítěte“.* Další náplní práce sociální pracovníce v dětském domově je agenda, komunikace s rodiči a dávky (výživné, příspěvek na dítě a sirotčí důchod). KP 2 na konci této otázky dodala: *„Moje náplň práce je taková hodně rozmanitá, bych řekla. Je to hodně papírování... jo, papírování a lhůty“.*

Schéma 2: Techniky a metody sociální práce v dětském domově

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

Ze schématu č. 2 plyne, že nějaké specifické techniky a metody sociální pracovnice v dětském domově při práci s dětmi nevyužívají. Obě se shodly ve svých odpovědích na nekonkrétnosti, aktivním nasloucháním a velmi důležité jsou zkušenosti. Velice zajímavou odpovědí na otázku „Máte nějaké techniky či metody, které zde v sociální práci využíváte?“ byla nekonkrétnost, přičemž KP 1 uvádí: „*Je to různé a myslím, že na to asi žádná technika není. Musíte to cítit srdcem a musíte vlastně s těma dětma pracovat*“. KP 2 doplňuje: „*Přímo jako metody a techniky bych řekla, že asi ne*“. Jak už jsem zmínila, zkušenosti sociálních pracovnic jsou velmi důležité – KP 1 během rozhovoru uvádí: „*Už mi je poměrně dost let, mám dost zkušeností, takže vlastně, ať máte vzdělání nebo nemáte vzdělání, ve finále můžete mít vzdělání jakékoliv a s těmi dětmi prostě nevyjdete, nesvěří se Vám. Nějakým způsobem si musíte najít cestu. Je to těžký si k nim najít nějakou cestičku. Je to velice těžký, protože děti jsou ostražití tady v dětských domovech, takže nějakou cestičku si vždycky musíte najít a nesmíte je zklamat*“ a KP 2 konstatuje: „*Spíše záleží jakoby od situace no a na mých zkušenostech*“. Aktivní naslouchání je velmi důležitou technikou v sociální práci, která by se měla využívat u každé cílové skupiny. A je tomu tak i u dětí žijících v dětských domovech, jelikož obě sociální pracovnice uvedly, že využívají techniky aktivního naslouchání – KP 2 říká: „*Určitě zde využívám takové ty základní techniky aktivního naslouchání, nějaké zrcadlení pocitů... takové ty základní techniky no*“ a KP 1 zmiňuje: „*děti za mnou přijdou, mají nějaké starosti, nějaké problémy, tak to tady probíráme, přičemž využívám techniky aktivního naslouchání*“.

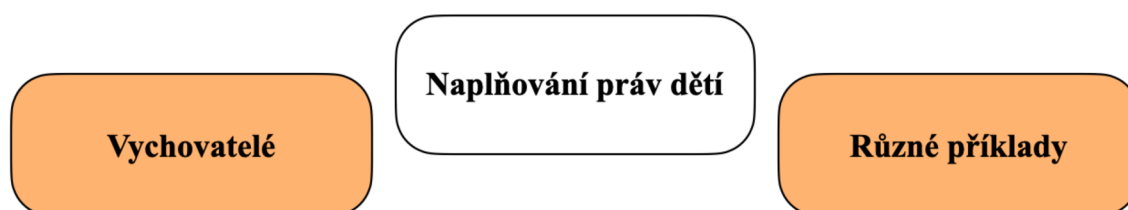
Schéma 3: Práva dětí v dětském domově

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

Ze schématu č. 3 vyplývá, že komunikační partnerky pojalý svoji odpověď z více úhlů. Nejprve zmínily základní legislativní dokument, v němž nalezneme veškerá práva a povinnosti těchto dětí, následně přešly k provoznímu řádu daného dětského domova, a nakonec uvedly příklady některých práv. Např. KP 2 odpověděla na otázku „Jaká práva mají děti u Vás v dětském domově?“ takto: „*My ta práva máme přímo jakoby stanovená, a to v zákoně, v té sto devítce, přičemž veškerá ta práva samozřejmě respektujeme. V tom zákoně jsou vlastně práva dětí, povinnosti dětí i práva a povinnosti ředitele toho dětského domova*“. Co se týče provozního řádu, tak KP 1 říká: „*Je zde provozní řád dětského domova, který musí děti dodržovat. Je to náš větší řád, naše interní pravidla. Je v něm napsáno, kolik mají děti nárok na kapesné, jak se děti ubytovávají, po kolika jsou ty skupinky, jak jsou materiálně zabezpečeni, vlastní finanční prostředky dětí, že jsou evidováni, systém stravování, poskytování péče atd.*“ a KP 2 uvádí: „*Práva dětí máme uvedena i v našem řádu, přičemž jich je celý výčet*“. Ohledně příkladů některých práv hezky odpověděla KP 1, která zmiňuje: „*Všechna. Tady mají děti všechna práva. Všechna práva mají a jsou si toho velice dobře vědoma. Tady děti můžou téměř všechno, pokud si udělají svoje povinnosti – příprava do školy, jestli mají na rodince nějaké povinnosti zrovna ohledně úklidu*“. KP 1 i KP 2 zmínily výše uvedená práva – např. KP 2 odpověděla takto: „*Samozřejmě takové základní právo na kontakt s tou biologickou rodinou, což jsou telefonický hovory, ty odjezdy domů, právo na vzdělání, dále také můžou jít na vycházku*“.

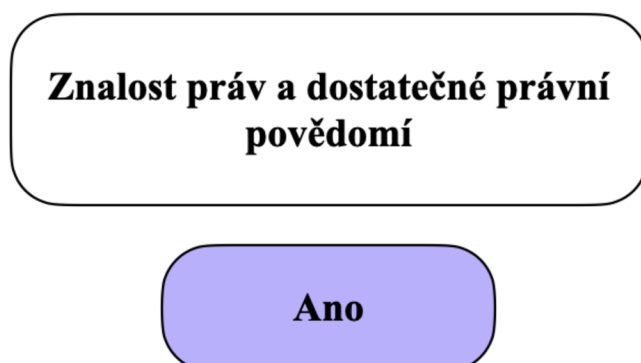
Schéma 4: Naplňování práv dětí v dětském domově

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

Ze schématu č. 4 je patrné, že práva dětí v dětském domově naplňují především vychovatelé, jelikož s nimi tráví více času než sociální pracovníce. Ovšem to neznamená, že sociální pracovníce dětská práva nenaplňují, také se o to snaží, přičemž během rozhovoru uvedly konkrétní příklady. KP 1 odpověděla na otázku „Zda vy jako sociální pracovníce naplňujete práva dětí? Pokud ano, tak jakým způsobem?“ takto: „*Já jako sociální pracovníce... ty práva dětí jsou hlavně na rodinkách, na vychovatelích, protože já s nimi až tak často nejsem – s těma dětma*“. KP 2 konstatuje: „*Vždycky, když dítě nastoupí, tak si ho vychovatel vezme k sobě a poučí ho vlastně o jeho základních právech a povinnostech a bezpečnosti práce. Takže vlastně i to dítě při tom prvotním nástupu je tady s tím seznámeno, ale tohle dělá ten vychovatel*“. KP 2 během rozhovoru uvedla různé příklady, kterými naplňuje práva dětí. Její odpověď zní: „*Tak určitě ta práva se snažím naplňovat. A způsobem... třeba dám příklad, když tu máme dítě, kterému zemře rodič, tak podáváme žádost o ten sirotčí důchod, aby vlastně to dítě mělo ten sirotčí důchod. Takže nějaké právo na materiální zajištění. Když nastoupí nový dítě, tak se zařizuje docházka na základní škole, takže i to právo na vzdělání by se dalo říct, že nějakým způsobem zajišťuji. Plus vlastně prvotní prohlídku u lékaře – dětského pediatra, tak to vlastně také vyřizují já*“. KP 1, v rámci této odpovědi, vyzdvihuje, že se jí během praxe ještě nestalo, aby si dítě stěžovalo, že ho někdo z dětského domova omezil na jeho právech. Tato informace mi přišla celkem zajímavá a z toho důvodu jí uvádím – „*Nesetkala jsem se ještě s tím, že by děti měly nějaké potíže s naplňováním jejich práv. Ještě za mnou takhle nějakým způsobem nepřišly. Nepracovaly jsme s tím, protože skutečně vychovatelé mají zkušenosti tady a ti si nedovolí nějakým způsobem ty děti na právech omezit. A i kdyby si to chtěli dovolit, tak děti velice dobře ta práva znají a okamžitě by se ohradily*“.

Schéma 5: Znalost práv a dostatečné právní povědomí u dětí v dětském domově

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

Na otázce „Myslíte si, že děti u Vás v dětském domově znají svá práva a mají dostatečné právní povědomí?“ se obě sociální pracovnice shodly jednohlasnou odpovědí „Ano“, přičemž KP 1 odpověděla: „*Ano, děti znají pomalu lépe svá práva než my, když to řeknu s nadsázkou. Naprosto přesně ví, co si mohou dovolit – téměř všechno de facto. Jak už jsem řekla, pokud si splní svoje povinnosti, tak se tady mají děti, když to řeknu, dobře*“ a KP 2 uvádí: „*Děti znají svá práva. Jak jsem říkala, jsou s nimi seznámena prostřednictvím toho pana vychovatele. Vždycky jedenkrát za čas máme návštěvu ombudsmana, který kontroluje, jestli jsou naplňována ta práva dětí a zda ty děti znají svá práva. Takže určitě je znají*“.

KP 1 se, v rámci této otázky, rozprávěla o biologických rodinách. Tato informace mi přišla velice zajímavá, tudíž jí uvedu i zde. Odpověď KP 1 zní: „*Je pravda, že ta rodina schází, my tu rodinu nenahradíme, ale není tady žádný nějaký zásadní problém. Ty děti jezdí na pobyty domů a jsou tady jako na internátu víceméně. Ale bohužel je pobyt doma devastuje. Takže se nám vrátí a my musíme dva, někdy tři dny s těma dětma pracovat, aby se vrátily do normálu. A už je zase pátek a už zase jedou domů. Máme odezvy od tří učitelek, že skutečně, když ty děti přijedou z pobytu od rodičů, tak je to na tom výkonu toho dítěte i na chování strašně znát. A to je to právo dítěte, kdy má nárok na to, aby šlo domů. Je to samozřejmě pochopitelný, ale odrazí se to na jeho školních výsledcích i na jeho chování*“.

Schéma 6: Budování právního povědomí u dětí v dětském domově

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

Schéma č. 6 se zabývá otázkou „Zda vy jako sociální pracovnice se podílíte či nějakým způsobem přispíváte k budování právního povědomí dětí? Pokud ano, tak jakým způsobem? Co pro to děláte?“ Obě sociální pracovnice se ve své odpovědi shodly v tom, že pomáhají se zařizováním a tím pádem ukážou dítěti, jak to v životě chodí – je potřeba si stále něco zařizovat. Odpověď KP 1 zní: „*Ano, k budování právního povědomí přispívám. Např., když se stane nějaký lidově průšvih, tak zařizují třeba psychology, psychiatry, kteří pomáhají s řešením jádra daného problému*“ a odpověď KP 2 zní takto: „*Pomáhám se zařizováním nějakého bydlení, aby ve chvíli, kdy děti opustí domov, neskončily na ulici*“. Právní povědomí dítěte se buduje také ve chvíli, kdy už mu v dětském domově nezbyvá tolik času – např. KP 2 říká: „*Většinou asi nejvíce, když ty děti odchází z toho dětského domova, tak se vlastně snažíme je připravit na ten samostatný život. Takže nějaký základní právní povědomí ohledně třeba nástupu do práce, pracovní smlouvy, na co si dát pozor*“. KP 1 poukazuje ve své odpovědi na důležitost podpisu dítěte, přičemž uvádí: „*Necháváme si hodně věcí napsat, že skutečně tomu dítě rozumí. Důležité je, aby se vyjádřily písemně, abychom měli skutečně podklady, že to dítě tomu opravdu rozumí*“. Zajímavou informací je, že zaměstnanci se s dětmi snaží jednat humornou/nenásilnou formou – např. KP 1 uvádí: „*Snažíme se s dětmi jednat takovou spíše humornou, nenásilnou formou, protože takhle to ty děti berou. Když jim budete striktně nakazovat a přikazovat, tak se zaprou a nebudou to brát, ale když jim to budete humornou formou připomínat, tak ony se tomu zasmějí a už si to budou pamatovat*“.

Schéma 7: Role a zodpovědnost sociální pracovníce v dětském domově

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

Schéma č. 7 se zabývá otázkou „Jak byste popsala svoji roli a zodpovědnost při práci v dětském domově?“ Obě sociální pracovníce se shodují v tom, že jsou takové tety – KP 2 říká: „*Moje role... když jsem tady nastoupila, tak jsem právě přemýšlela, jaká je tady moje tady hlavní role a velmi mě potěšil jeden chlapec, který mě vlastně označil tetou, která vše zařídí. A je to pravda. Já se snažím vlastně zařizovat víceméně všechno, co se týká těch dětí. Takže to je asi taková moje nejhlavnější role*“ a KP 1 uvádí: „*Kdykoliv k nim přijdu na rodinku, tak ony hned jdou za mnou a povídáme si. Jsem takový rušivý element, taková teta pro ně. Ukazují mi, jaké mají známky. Říkají mi, jak bylo ve škole, jak se měly atd. Je to spíše taková přátelská atmosféra. Ony ví, že za mnou můžou přijít*“. Důležitá je také důvěra v sociální pracovníci, přičemž KP 1 tvrdí: „*Nejvíce vidím ty problémy, když mi je řeknou ty děti. Pokud se děje něco buď na rodince, nebo nějaký problém, když jsme sami. Např. ten den, když jdeme k tomu lékaři, v čekárně si povídáme, tak ony fakt toho hodně řeknou a pak s tím můžeme pracovat dále. Můžeme zamezit nějakému průšvih, co by se stal. To vidím jako hodně veliký přínos mojí práce*“. KP 2 poukazuje na roli prostředníka, a to ve své odpovědi: „*Taková, možná by se dalo říct i spojka mezi vlastně dětma a jejich rodinami. Děti x úřady. Děti x jiné orgány. Jsem takový jakoby prostředník*“.

7 Diskuse

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou budování právního povědomí u dětí žijících v dětských domovech s podporou sociálního pracovníka. Prvním cílem bakalářské práce bylo zjistit situaci právního povědomí u dětí žijících v dětských domovech, přičemž k dosažení tohoto cíle, jsem využívala mezinárodní dotazník, zkoumající právní povědomí, vytvořený prof. Gary Meltonem. Druhým cílem bakalářské práce bylo zjistit, jakou roli zastává sociální pracovník při budování právního povědomí u dětí ve vybraném dětském domově, přičemž k dosažení tohoto druhého cíle jsem vedla polostrukturovaný rozhovor se sociálními pracovníci.

Meltonovo interview se skládá z více částí. První část tvoří obecné otázky; v druhé části nalezneme 12 různých situací, u nichž měly děti rozhodnout, zda hrdina dané situace má právo či nikoliv; třetí část se týká přiznávání práv a povinností desetiletému dítěti a dospělé osobě; v poslední (čtvrté) části dotazníku nalezneme situace vztahující se k dobrému občanovi naší země.

V rámci obecných otázek hned na první otázku zkoumající „Co je to právo?“ nejvíce dětí (42,6 %) odpovědělo buď neúplnou definicí, anebo příkladem konkrétního práva. Naopak v jiných výzkumech, v nichž bylo také použito Meltonovo interview, nejvíce dotazovaných uvedlo odpověď buď špatnou, anebo vůbec nedokázalo odpovědět. Je tomu tak u Kovaříka et al. (2001) – 43,6 %, u Pazlarové (2008) – 50,9 % a i u Dolanské (2022) – 65,6 %. Stejskalová (2008) uvádí, že v rámci jejího výzkumu uvedlo špatnou definici práva či žádnou odpověď 54,7 % dětí, přičemž všichni dochází do osmé třídy. Nejčastější odpovědí ve druhé otázce zjišťující „Kdo má práva?“ bylo, že práva mají všichni lidé. V rámci mého výzkumu tuto odpověď zvolilo 57,4 % dětí. Výsledky z ostatních výzkumů udávají také největší % u odpovědi, že práva mají všichni lidé. U otázky, zda děti mají práva odpovědělo celkem 80,3 % z dotazovaných, že „Ano“, také odpověď „Ano“ uvedlo celkem 75,4 % dětí u otázky zkoumající, zda by děti měly mít práva. Tato výsledná % jsou poměrně velká, což je dle mého názoru rozhodně dobře, jelikož jsou náznakem určitého povědomí dětských práv. Na otázku zabývající se definicí zákona, nejvíce dětí (37,7 %) odpovědělo formou příkladu. Je tomu stejně u Pazlarové (2008), kdy 48,6 % z dotazovaných uvedlo příklad. Naopak Stejskalová (2008) konstatuje, že 52,1 % dětí uvedlo odpověď, ve které se vyskytují abstraktní pojmy. V poslední obecné otázce „Proč mají lidé zákony?“ nejvíce respondentů (65,6 %) uvedlo, že zákony máme

od toho, aby byl pořádek. Taktéž Dolanská (2022) ve své bakalářské práci zmiňuje, že celkem 32,26 % dětí uvedlo, že zákony jsou od toho, aby byl na světě pořádek. Je na povšimnutí, že Kovařík et al. (2001) ve svém výzkumu nemá uvedené výsledky vztahující se k posledním třem otázkám týkající se zákonů.

Ve druhé části dotazníku bylo dětem předloženo 12 situací, u nichž bylo úkolem rozhodnout, zda hrdina příběhu má právo či nikoliv. Následně na základě jejich odpovědí jsem měla určit, zda dítě vnímá právo z hlediska autority, spravedlnosti či abstrakce. Ve všech situacích je více respondentů, kteří hrdinovi právo přiznávají. Pouze u situace č. 6 („Svoboda slova – situace s Markem“) jsou hodnoty poměrně vyrovnané, kdy 41,0 % dětí si je vědomo práva a 36,1 % dětí si práva není vědomo. Výsledek v rámci této situace, u Kovaříka et al. (2001) je taktéž vcelku vyrovnaný, je zde rozdíl v necelých 10,0 %, kdy 54,7 % dětí si je vědomo práva a 44,9 % dětí naopak není. Z hlediska konceptualizace u všech situacích, kromě situace č. 6 („Svoboda slova – situace s Markem“), nahlíží děti na právo z hlediska spravedlnosti. V případě situace č. 6 se objevuje autorita v 27,9 %, přičemž nejčastějším vzorem byl ředitel. Abstraktní výrazy byly nejvíce používány u situace č. 8 („Volba prezidenta – situace s lidmi“), kdy jej použilo 24,6 % dětí a u situace č. 1 („Osobní karta – situace s Pepíkem“), kdy jej použilo 14,8 % dětí. Já osobně jsem během sběru dat byla mile překvapená, že respondenti nahlíželi na právo z hlediska spravedlnosti, a to i malé děti, u kterých jsem čekala spíše autoritu. Myslím si, že je tomu tak z toho důvodu, že dětské domovy mají snahu dětem objasňovat věci z jejich perspektivy – ve chvíli, kdy se daná záležitost týká dítěte, je správné, aby o tom dotyčný věděl.

V rámci části týkající se přiznávání práv desetiletému dítěti a dospělému člověku nejvíce respondentů (celkem 93,4 %) přiznává desetiletému dítěti právo žít se svou vlastní rodinou. Dle výsledků Dolanské (2022) toto právo přiznává desetiletému dítěti 95,7 % dotazovaných. Taktéž u Pazlarové (2008) nalezneme u tohoto práva vysoké číslo, a to rovných 95,0 %. V případě dospělého, nejvíce respondentů (celkem 95,1 %) přiznává dospělému člověku právo, že může jezdit sám ve výtahu. U Dolanské (2022) je to 96,8 % a u Pazlarové (2008) je to 94,6 % respondentů. Jak můžeme vidět, ve všech 3 realizovaných výzkumech se hodnoty pohybují nad 90,0 %. Nejvyšší hodnoty nalezneme u Dolanské (2022). Dále dle výsledků výzkumu je zřejmé, že děti odpovídaly na základě „slušného vychování“ a tudíž nejmenší hodnoty nalezneme u pití alkoholických nápojů (u desetiletých dětí), krádeže a lhaní. V rámci přiznávání

povinností desetiletému dítěti a dospělému člověku nejvíce dotazovaných (celkem 96,7 %) zmiňuje, že desetileté dítě má povinnost poslouchat své rodiče. Zajímavé je, že u Dolanské (2022) se objevuje hodnota 100,0 %, tudíž všichni dotazovaní respondenti se shodli na této povinnosti z hlediska desetiletého dítěte. Taktéž u Pazlarové (2008) je tato povinnost u desetiletého dítěte nejčastější, přičemž se na tom shodlo 95,2 % dětí. V případě dospělého, nejvíce dětí tvrdí (celkem 93,4 %), že dospělý člověk má povinnost oznámení ve chvíli, kdy někdo ubližuje dítěti. Dle výsledků Dolanské (2022) přiznává tuto povinnost dospělému člověku 95,7 % respondentů a u Pazlarové (2008) je to 94,1 % respondentů. I zde u přiznávání povinností nalezneme ve všech třech výzkumech vysoká %. Naopak % nejmenší nalezneme u povinnosti „Dát každému to, oč si řekne“ a u povinnosti „Mlčet, když ho někdo trestá“. Dle mého názoru je to dobře, jelikož děti ví, že není jejich povinností dát každému, oč si řekne a v případě trestání dítěte není povinností mlčet, ale říct či svěřit se někomu s touto zkušeností.

V poslední části dotazníku nalezneme 15 situací vztahující se k dobrému občanovi naší země, přičemž respondenti měli zakroužkovat váhu důležitosti. Na výběr bylo z odpovědí: „Nevím“; „Nedůležité“; „Spíše nedůležité“; „Spíše důležité“; „Velmi důležité“. Z výsledků výzkumu vyplývá, že odpovědi respondentů jsou hodně různorodé. Záleží zde na konkrétní situaci a na tom, jak právě na danou situaci každý z respondentů nahlíží. U některých situací někteří jedinci dokonce neuvedli odpověď žádnou. Taktéž u Stejskalové (2008) nalezneme různorodé odpovědi v této části. Zajímavé je, že Dolanská (2022) tuto část dotazníku vůbec neuvádí. Dle mého názoru je tato část dotazníku poměrně těžká na vyhodnocení, jelikož každý z nás na dobrého občana naší země pohlíží z jiného úhlu. Pro někoho je důležité, aby dobrý občan např. sledoval politické dění, avšak pro někoho tato činnost nemusí být důležitá a spatřuje důležitost u jiné činnosti. Každý máme právo na svůj názor, tudíž je každého věc, jak na dané situace nahlíží, zda mu připadají důležité či nikoliv.

Pazlarová (2008) konstatuje, že v rámci celého souboru, ani v jednom z monitorovaných kritérií, nebyla prokázána souvislost mezi odpovědí a pohlavím dítěte. Dále autorka uvádí, že věk v případě odpovědí na obecné otázky souvisí, a to dost silně. Kovařík et al. (2001, s. 111) uvádí, že byla potvrzena Meltonova hypotéza – *vnímání a pojetí práv stejně jako jejich přináležitost a úroveň konceptualizace závisí výraznou měrou na věku dítěte.*

V případě rozhovorů, které jsem uskutečnila se sociálními pracovníci v dětských domovech jsem zjistila, že sociální pracovníce se snaží přispívat k budování právního povědomí dětí. Používají k tomu humornou, nenásilnou formu, a to z důvodu, že ve chvíli, kdy se dětem bude striktně přikazovat, nebudou to brát. Domaradzka (2023) konstatuje, že s dětmi nesmí být zacházeno krutým, nelidským a ponižujícím způsobem. Dále jsem byla překvapená, že si nechávají v dětském domově spoustu věcí od dětí podepsat, z důvodu jistoty, že tomu dotyčný rozumí. Myslím si, že tyto přístupy jsou rozhodně přínosné a byla jsem mile překvapena, když jsem se tuto informaci dozvěděla. Vnímám to i sama u sebe, že ve chvíli, kdy na mě někdo křičí, přikazuje mi, tak se pak akorát uzavřu do sebe, a proto si myslím, že je důležité toto brát v potaz a jednat s dětmi právě humornou, nenásilnou formou. Dále sociální pracovníce zmiňují, že přispívají k budování právního povědomí u dětí ve chvíli, kdy se dítě připravuje na odchod z dětského domova. Seznamují ho se základními, avšak velmi důležitými informacemi, které se týkají samostatného života. Dle mého názoru jsou tyto informace velmi důležité, jelikož dítě se musí postavit na své vlastní nohy a každá rada „k přežití“ se hodí a je rozhodně užitečná. Myslím si, že děti jsou vděčné za každou pomoc. Sociální pracovníce dále pomáhají se zařizováním různých věcí, které jsou potřeba. Tuto pomoc se zařizováním taktéž vnímám jako velmi důležitou, jelikož každý ve svém životě stále něco zařizuje a je potřeba vědět na koho se obrátit.

V rámci poslední otázky, týkající se role a zodpovědnosti sociální pracovníce v dětském domově, zazněly velmi zajímavé odpovědi. Sociální pracovníce je vnímána jako teta, která má na starost veškeré záležitosti vztahující se k dětem, ale i jako teta, se kterou si děti rády povídají. Dále je sociální pracovníce dětmi vnímána jako věrný přítel, se kterým si mohou popovídat o čemkoliv, svěřit se s věcmi, které je trápí. Jak už jsem uváděla v teoretické části, tak Stárek (2021) se ve své publikaci zmiňuje o stabilním zázemí, které připomíná rodinné prostředí a vyvolává pocit, jak jistoty, tak i důvěry. Poslední rolí sociální pracovníce je jakýsi prostředník, který jedná s rodinou, s úřady a s jinými orgány. Dle mého názoru je velmi důležité, aby si děti v dětském domově vybudovaly důvěru v konkrétního pracovníka, ať už se jedná o vychovatele či sociální pracovníci, jelikož každý z nás máme ve svém životě horší období a je potřeba tyto naše pocity s někým sdílet. Je důležité vědět, že máme někoho, za kým můžeme kdykoliv zajít a tato osoba tu pro nás bude, ať se děje cokoli.

8 Závěr

Cílem bakalářské práce bylo zjistit situaci právního povědomí u dětí žijících v dětských domovech. Dalším cílem bakalářské práce bylo zjistit, jakou roli zastává sociální pracovník při budování právního povědomí u dětí ve vybraném dětském domově. K realizaci výzkumné části bakalářské práce a k naplnění těchto cílů byl využit kombinovaný typ výzkumu, technika dotazování. Prvním výzkumným nástrojem byl mezinárodní dotazník, vytvořený prof. Gary Meltonem, kterým bylo zkoumáno právní povědomí u dětí žijících v dětských domovech. Metodou použitou pro vyplnění výzkumného nástroje byl řízený rozhovor, jenž byl veden individuálně s každým dítětem. Druhým výzkumným nástrojem byl polostrukturovaný rozhovor, který byl veden se sociálními pracovníky v dětských domovech. Při vyhodnocování dat bylo zvoleno kódování v podtextu realizovaného rozhovoru. Výzkumným souborem bylo celkem 63 osob, z toho 61 dětí a 2 sociální pracovníci.

V souladu s prvním cílem práce byly určeny dvě hypotézy – H1: „S věkem se zvyšuje právní povědomí“. Z výsledků výzkumu vyplynulo, že věk ve výzkumném souboru dětí z dětských domovů nemá vliv na postoj dětí k přiznání práv v modelových situacích. H2: „Dívky dosahují vyšší konceptualizace ve srovnání s chlapci“. V případě této hypotézy z výsledků výzkumu vyplynulo, že rozdíly mezi chlapci a dívkami ve výzkumném souboru dětí z dětských domovů byly zjištěny u situace č. 4 – „Odmítnutí injekce – situace s Petrou“, kde dívky tíhly k přiznání práva více než chlapci.

V souladu s druhým cílem práce byla stanovena jedna výzkumná otázka v tomto znění: „Jakým způsobem se podílí sociální pracovníci na budování právního povědomí dětí umístěných v dětském domově?“ Z výsledků plyne, že práva dětí žijících v dětských domovech jsou převážně záležitostí vychovatelů, a to z toho důvodu, že sociální pracovníci netráví s dětmi tolik času jako vychovatelé. Co se týče budování právního povědomí těchto dětí, tak i sociální pracovníci přispívají, a to různými způsoby. Nejvíce asi ve chvíli, kdy dítě má před odchodem z dětského domova a sociální pracovníci jej připravují na samostatný život. Sociální pracovníci dále pomáhají dětem se zařizováním různých věcí, které jsou potřeba a tímto krokem taktéž prohlubují jejich právní povědomí. K budování právního povědomí u dětí dále používají humornou, nenásilnou formu, která vede k úspěchu si více pamatovat. V neposlední řadě sociální pracovníci spatřují

důležitost v podpisu, jelikož stvrzení podpisem dítěte přispívá k budování právního povědomí – sociální pracovníce mají podklady, že dítě dané záležitosti opravdu rozumí.

Na závěr bych chtěla dodat, že i přes všechny ty nešťastné osudy, které děti z dětských domovů potkaly, jsou zde lidé, kteří se snaží ze všech svých sil o to, aby se i děti v dětském domově cítily „jako doma“. Děti znají velmi dobře svá práva, jejich právní povědomí se stále prohlubuje, jelikož nikdo nechce, aby děti byly na svých právech omezovány. Ovšem myslím si, že by nebylo na škodu dávat dětem v dětských domovech nějaké manuály či pořádat různé přednášky týkající se jejich práv, aby se jejich právní povědomí ještě více prohloubilo. Pracovat jako sociální pracovníce v dětském domově je dle mého názoru krásná práce, ovšem i velmi náročná, jelikož příběhy dětí jsou mnohdy velmi těžké. Bylo milé vidět, že děti sociální pracovníce mají rády, a tudíž se nebojí s čímkoliv přijít, a to je dle mého velmi důležité.

Výsledky a zjištění této bakalářské práce mohou sloužit sociálním pracovníkům, vychovatelům, volnočasovým pedagogům, kteří se s dětmi žijícími v dětských domovech setkávají ve své praxi. Dále mohou sloužit k porovnání s výzkumy právního povědomí u dětí, které byly v České republice realizovány od roku 1989. V neposlední řadě výsledky a zjištění této bakalářské práce mohou sloužit i veřejnosti, která se o tuto tematiku zajímá.

9 Seznam použitých zdrojů

1. BĚLÍK, V., SVOBODA HOFERKOVÁ, S., KRAUS, B., 2017. *Slovník sociální patologie*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-271-0599-1.
2. BORSKÁ, J., 2019. Aplikace ochrany práv a oprávněných zájmů nezletilých dětí v českém právním řádu. In: BORSKÁ, J., STEJSKALOVÁ, J., VACKOVÁ, J. *Lidská práva a dilemata v sociální práci ve vztahu k řízení lidských zdrojů*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, s. 78-89. ISBN 978-80-7394-757-6.
3. BRZOBOHATÝ, R., 2017. Ideové a metodologické předpoklady přístupu založeného na právech dítěte. In: BRZOBOHATÝ, R., CIRBUSOVÁ, M., JANÍČKOVÁ, E., JÍLEK, D., KAPITÁN, Z., TRÁVNÍČKOVÁ, M., ZDRÁHALOVÁ, M. *Aktuální otázky ochrany práv dětí: informování dětí o jejich právech*. Brno: Česko-britská, s. 250-291. ISBN 978-80-905598-3-7.
4. CANADIAN ASSOCIATION OF SOCIAL WORKERS, 2023. *Social Work Practice in Child Welfare*. [online]. Canadian Association of Social Workers. [cit. 2024-04-15]. Dostupné z: <https://www.casw-acts.ca/en/social-work-practice-child-welfare>
5. DAVID, R., 1999. *Práva dítěte: úmluva o právech dítěte a její charakteristika: mezinárodní ochrana práv dítěte a některé další dokumenty: rodina a základy rodinného práva*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc. ISBN 80-7182-076-8.
6. DOLANSKÁ, P., 2022. *Právní povědomí romských dětí*. České Budějovice. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta. Vedoucí práce doc. Mgr. et Mgr. Jitka Vacková Ph.D.
7. DOMARADZKA, A.W., 2023. Children's rights with disabilities and alternative care between universal and regional (Council of Europe) standards of protection. *European Integration Studies* [online]. Kazimierz Wielki University, Bydgoszcz, Poland ; Kazimierz Wielki University, Bydgoszcz, Poland: University of Miskolc, 19(1), 1-13 [cit. 2024-04-09]. ISSN 1588-6735. Dostupné z: <https://www.proquest.com/scholarly-journals/childrens-rights-with-disabilities-alternative/docview/2925095538/se-2?accountid=9646>
8. DUNOVSKÝ, J., 2005. Úvod. In: DUNOVSKÝ, J., MITLÖHNER, M., HEJČ, K., HANUŠOVÁ-TLAČILOVÁ, J. *Problematika dětských práv a komerčního*

- sexuálního zneužívání dětí u nás a ve světě*. Praha: Grada, s. 11-14. ISBN 80-247-1201-6.
9. DUNOVSKÝ, J., 2005. Vývoj poznávání a současná situace komerčního sexuálního zneužívání dětí ve světě a u nás. In: DUNOVSKÝ, J., MITLÖHNER, M., HEJČ, K., HANUŠOVÁ-TLAČILOVÁ, J. *Problematika dětských práv a komerčního sexuálního zneužívání dětí u nás a ve světě*. Praha: Grada, s. 15-32. ISBN 80-247-1201-6.
 10. DUŠKOVÁ, Š., 2021. *Úmluva o právech dítěte: komentář*. Praha: Wolters Kluwer. Komentáře Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7598-683-2.
 11. DUŠKOVÁ, Š., HOFSCHEIDEROVÁ, A., HOLOUBKOVÁ, K., 2016. *Můj život v dětském domově: příběhy a rady pro tebe*. Liga lidských práv. ISBN 978-80-87414-27-9.
 12. FLORIÁNOVÁ, A., 2021. *Úmluva o právech dítěte v souvislostech*. [online]. Šance Dětem. 2023 [cit. 2024-03-24]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/umluva-o-pravech-ditete-v-souvislostech>
 13. GERLOCH, A., 2021. *Teorie práva*. 8. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. Právní učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-838-9.
 14. HOFSCHEIDEROVÁ, A., 2016. *Praktický právní průvodce nejlepším zájmem dítěte: pro pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany dětí*. Liga lidských práv. ISBN 978-80-87414-26-2.
 15. HOVORKA, D., 2021. *Sociálně-právní ochrana dětí: praktický průvodce a rádce úředníka*. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky. ISBN 978-80-7616-105-4.
 16. KOVAŘÍK, J. et al., 2001. *Dětská práva, právní povědomí, participace dětí a sociální služby*. České Budějovice: Jihočeská univerzita. ISBN 80-7040-531-7.
 17. MATOUŠEK, O., 2016. Definice významných pojmů a zkratk. In: MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H. *Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí: dobrá praxe z pohledu rodin a pracovníků*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, s. 11-17. ISBN 978-80-246-3336-7.
 18. MIŠURCOVÁ, V., KOBLOVÁ, S., 1998. *Práva dítěte v dokumentech*. Praha: Themis. Prevence se musí vyplatit. ISBN 80-85821-56-7.
 19. MORAVEC, T. et al., 2020. *Základy práva pro neprávnické: po rekonstrukci soukromého práva*. 5. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství

- Aleš Čeněk. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-826-6.
20. PAZLAROVÁ, H., 2008. *Právní povědomí dětí školního věku*. Praha. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Katedra sociologie. Vedoucí práce doc. PhDr. Oldřich Matoušek.
 21. PEVTSOVA, E., 2013. The functions of legal awareness of children and young people. *Acta Universitatis George Bacovia*. [online]. Bacau: George Bacovia University, 2(2), 47-52 [cit. 2024-03-25]. ISSN 2285-0171. Dostupné z: <https://www.proquest.com/scholarly-journals/functions-legal-awareness-children-young-people/docview/1492538956/se-2?accountid=9646>
 22. Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o právech dítěte, 1991. In: *Sbírka zákonů (České, Slovenské a Československé republiky 1. 1. 1969 — 11. 12. 1992)*. částka 22.
 23. *Sociální pracovník v institucionální výchově dětí a mládeže (DD, DgÚ, DDsŠ, VÚM, SVP)*, 2020. [online]. Sociální práce. [cit. 2024-04-15]. Dostupné z: <https://socialniprace.cz/profesiogramy/socialni-pracovnik-v-institucionalni-ychove-deti-a-mladeze-dd-dgu-ddss-vum-svp/>
 24. STÁREK, L., 2021. Dětský domov jako jedna z forem ústavní péče. In: STÁREK, L., KLUGEROVÁ, J., BUCHTOVÁ, E. *Vybrané aspekty ovlivňující edukační proces dítěte*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, s. 139-148. ISBN 978-80-7452-203-1.
 25. STEJSKALOVÁ, J., 2008. *Implementace dětských práv a právního povědomí u dětí školního věku a vzdělávací kurz v oblasti dětských práv formou e-learningu*. České Budějovice. Disertační práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta. Vedoucí práce doc. PhDr. Adéla Mojžíšová, Ph.D.
 26. STŘEDISKO NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE, 2012. *Dítě v ústavu*. [online]. Šance Dětem. 2023 [cit. 2024-04-04]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/dite-v-ustavu>
 27. ŠTIKOVÁ, G., ŠENKOVÁ, D., BELICOVÁ, M., 2020. *Fenomén dítěte v systému: aneb teorie a praxe náhradní rodinné výchovy*. Praha: Yourchance. ISBN 978-80-906954-6-7.
 28. TRNKOVÁ, L., 2018. *Náhradní péče o dítě*. Praha: Wolters Kluwer. Právo prakticky. ISBN 978-80-7552-864-3.

29. *Úmluva o právech dítěte a související dokumenty*, 2016. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. ISBN 978-80-7421-120-1.
30. UNICEF, 2019. *Child rights and why they matter: Every right, for every child*. [online]. UNICEF. [cit. 2024-03-24]. Dostupné z: <https://www.unicef.org/child-rights-convention/child-rights-why-they-matter>
31. VACKOVÁ, J., 2019. Úmluva o právech dítěte a její aplikace v praxi, principy, práva a povinnosti dítěte. In: BORSKÁ, J., STEJSKALOVÁ, J., VACKOVÁ, J. *Lidská práva a dilemata v sociální práci ve vztahu k řízení lidských zdrojů*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, s. 40-47. ISBN 978-80-7394-757-6.
32. VAN IJZENDOORN, M.H. et al., 2011. I. Children in Institutional Care: Delayed Development and Resilience. *Monographs of the Society for Research in Child Development* [online]. 76(4), 8-30 [cit. 2024-04-15]. DOI: 10.1111/j.1540-5834.2011.00626.x. ISSN 0037-976X. Dostupné z: <https://srcd.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1540-5834.2011.00626.x>
33. VANÍČKOVÁ, E., 2012. Nejlepší zájem dětí a základní potřeby dětí. In: VANÍČKOVÁ, E., FAIERAJZLOVÁ, V., NEJEDLÁ, M., VOTAVOVÁ, J. *Škola přátelská dětem: stručný průvodce manuálem UNICEF pohledem nejlepšího zájmu dětí*. V Praze: UK - 3. LF, s. 31-38. ISBN 978-80-260-2883-3.
34. VENCLÍKOVÁ, S., 2016. Nemajetková újma dětí a její odškodnění: úprava podle nového občanského zákoníku. In: JÍLEK, D., ZERMATTEN, J., WINTER, R., et al. *Společnost přátelská k dětem v obtížích*. Brno: Česko-britská, s. 95-115. ISBN 978-80-905598-2-0.
35. VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY, 2021. *Úmluva o právech dítěte*. [online]. Vláda České republiky. [cit. 2024-03-18]. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rlp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/umluva-o-pravech-ditete-42656/#>
36. WESTPHALOVÁ, L., ŠÍNOVÁ, R., 2019. Nejlepší zájem dítěte. *Právník: teoretický časopis pro otázky státu a práva*. 158(12), 1091-1108. ISSN 0231-6625.
37. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, 2012. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, částka 33, s. 1026-1365 [cit. 2024-04-02]. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/GetAll.aspx>
38. Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních

- a o změně dalších zákonů, 2002. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, částka 48, s. 2978-2991 [cit. 2024-04-09]. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/GetAll.aspx>
39. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, 1999. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, částka 111, s. 7662-7681 [cit. 2024-04-02]. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/GetAll.aspx>
40. ZERMATTEN, J., 2013. Nejlepší zájmy dítěte v kontextu Úmluvy o právech dítěte: analýza textu a uplatňování Úmluvy. In: JÍLEK, D., ZERMATTEN, J., DOLÁKOVÁ, P.A., SMÉKAL, V., GAPANY, P.R., BARTŮŠEK, D., LAUERMANN, M., ČECHOVÁ, I. *Cesty ke škole respektující a naplňující práva dítěte: sub-projekt PF 098: Práva dítěte ve školské praxi*. Brno: Česko-britská, s. 85-135. ISBN 978-80-905598-0-6.

10 Seznam obrázků

Obrázek 1: Základní kategorie v oblasti práv dětí

Obrázek 2: Hlavní principy

Obrázek 3: Školská zařízení pro výkon ústavní výchovy či ochranné výchovy

Obrázek 4: Práva využívána uvnitř systému odměn a trestů

Obrázek 5: Předpoklady k výkonu profese

Obrázek 6: Co je to právo?

Obrázek 7: Kdo má práva?

Obrázek 8: Mají děti práva?

Obrázek 9: Jaká práva?

Obrázek 10: Měly by mít děti práva?

Obrázek 11: Jaká práva?

Obrázek 12: Co je to zákon?

Obrázek 13: Uveď příklad nějakého zákona.

Obrázek 14: Proč mají lidé zákony?

Obrázek 15: Situace s Pepíkem

Obrázek 16: Pepík – konceptualizace

Obrázek 17: Situace s Marií

Obrázek 18: Marie – konceptualizace

Obrázek 19: Situace s Janou

Obrázek 20: Jana – konceptualizace

Obrázek 21: Situace s Petrou

Obrázek 22: Petra – konceptualizace

Obrázek 23: Situace s Kubou

Obrázek 24: Kuba – konceptualizace

Obrázek 25: Situace s Markem

Obrázek 26: Marek – konceptualizace

Obrázek 27: Situace s Míšou a Davidem

Obrázek 28: Míša a David – konceptualizace

Obrázek 29: Situace s lidmi

Obrázek 30: Lidé – konceptualizace

Obrázek 31: Situace s Luckou

Obrázek 32: Lucka – konceptualizace

- Obrázek 33: Situace s Bětkou
- Obrázek 34: Bětko – konceptualizace
- Obrázek 35: Situace s Tomášem
- Obrázek 36: Tomáš – konceptualizace
- Obrázek 37: Situace s Honzou
- Obrázek 38: Honza – konceptualizace
- Obrázek 39: Dobrý občan se řídí zákony
- Obrázek 40: Dobrý občan volí v každých volbách
- Obrázek 41: Dobrý občan vstoupí do politické strany
- Obrázek 42: Dobrý občan hodně pracuje
- Obrázek 43: Dobrý občan a účast na pokojném protestu proti zákonu
- Obrázek 44: Dobrý občan zná historii své země
- Obrázek 45: Dobrý občan by byl ochoten sloužit v armádě
- Obrázek 46: Dobrý občan sleduje politické dění
- Obrázek 47: Dobrý občan si váží vládních představitelů
- Obrázek 48: Dobrý občan se účastní aktivit podporujících lidská práva
- Obrázek 49: Dobrý občan se zúčastňuje politických diskusí
- Obrázek 50: Dobrý občan se účastní aktivit na ochranu životního prostředí
- Obrázek 51: Dobrý občan je vlastencem oddaným své zemi
- Obrázek 52: Dobrý občan a neuposlechnutí zákona

11 Seznam tabulek

Tabulka 1: Rozdělení respondentů dle pohlaví

Tabulka 2: Rozdělení respondentů dle věku

Tabulka 3: Rozdělení respondentů dle tříd na ZŠ

Tabulka 4: Komunikační partneři

Tabulka 5: Přiznávání práv – desetileté dítě

Tabulka 6: Přiznávání práv – dospělý člověk

Tabulka 7: Přiznávání povinností – desetileté dítě

Tabulka 8: Přiznávání povinností – dospělý člověk

Tabulka 9: Přináležitost práv (podíl odpovědí, míra přiznání práva)

Tabulka 10: Postoje dětí: testy rozdílu průměru/pořadí mezi chlapci a dívkami

Tabulka 11: Postoje dětí: testy rozdílu průměru/pořadí podle věku

12 Seznam schémat

Schéma 1: Náplň práce sociální pracovníce v dětském domově

Schéma 2: Techniky a metody sociální práce v dětském domově

Schéma 3: Práva dětí v dětském domově

Schéma 4: Naplňování práv dětí v dětském domově

Schéma 5: Znalost práv a dostatečné právní povědomí u dětí v dětském domově

Schéma 6: Budování právního povědomí u dětí v dětském domově

Schéma 7: Role a zodpovědnost sociální pracovníce v dětském domově

13 Seznam příloh

Příloha 1 – Mezinárodní dotazník, zkoumající právní povědomí, vytvořený prof. Gary Meltonem neboli Meltonovo interview

Příloha 2 – Seznam otázek rozhovoru se sociálními pracovníci v dětském domově

Příloha 1 – Mezinárodní dotazník, zkoumající právní povědomí, vytvořený prof. Gary Meltonem neboli Meltonovo interview

Identifikační číslo:.....

VÝZKUMNÝ NÁSTROJ PRO PRÁVNÍ POVĚDOMÍ DĚTÍ: Meltonovo interview

Škola.....

Věk.....

Třída.....

Pohlaví.....

Obecné otázky:

1. Co je to právo?

2. Kdo má práva?

3. Mají děti práva?

Jaká práva?

4. Měly by mít děti práva?

Jaká práva?

5. Co je to zákon?

6. Uveď příklad nějakého zákona:

7. Proč mají lidi zákony?

Situace:

1. Pepík ví, že má ve sborovně svou kartu, kde jsou o něm napsány různé věci (třeba jak se chová, jaké má známky apod.), a chtěl by vědět, co je v ní napsáno. Učitelka mu řekla, že nemá právo svoji kartu vidět. Měl by existovat zákon na to, že se Pepík může podívat na svoji kartu? Proč?

A můžeš mi to trochu víc vysvětlit?

2. Mariini rodiče se rozvádějí. Matka chce, aby Marie žila s ní, ale otec si přeje, aby bydlela u něho. Měl by existovat zákon, že Marie se může sama rozhodnout, s kým bude žít? Proč?

A můžeš mi to trochu víc vysvětlit?

3. U Jany ve škole musí všichni chodit na hodinu čtení navíc. Jana ale nerada čte a myslí si, že by to neměla mít povinné. Měl by existovat zákon na to, že si Jana může vybrat, na které předměty chce chodit? Proč?

A můžeš mi to trochu víc vysvětlit?

4. Petra šla k doktorovi a ten jí řekl, že by měla dostat injekci. Petra řekla, že si injekci dát nenechá. Měl by existovat zákon na to, že doktor může Petru přinutit, aby dostala injekci, i když ona nechce? Proč?

A můžeš mi to trochu víc vysvětlit?

5. Kuba si ublížil, když si kopal s míčem, a odvezli ho do nemocnice. V nemocnici mu řekli, že mu nemohou pomoci, protože jeho rodiče nemají dost peněz na zaplacení ošetření. Měl by existovat zákon, že doktor musí Kubovi pomoci, i když za to jeho rodiče nemohou zaplatit? Proč?

A můžeš mi to trochu víc vysvětlit?

6. Marek psal povídku pro školní časopis. Píše v ní, že se mu nelíbí školní řád. Ředitel mu řekl: „Tohle ti nemůžeme otisknout.“ Měl by existovat zákon, podle kterého ředitel může zakázat, aby Markova povídka v časopise vyšla? Proč?

A můžeš mi to trochu víc vysvětlit?

7. Míšovi a Davidovi je oběma šest let. Hráli si na hřišti na honěnou a přišly k nim nějaké desetileté děti. Tyhle starší děti jim řekli, ať odejdou, protože tak malé děti si tam ještě nesmějí hrát. Měl by existovat zákon na to, že tam David a Míša můžou zůstat? Proč?

A můžeš mi to trochu víc vysvětlit?

8. Někteří lidé si myslí, že by měl existovat zákon, který dětem povoluje volit prezidenta. Myslíte si, že by takový zákon měl existovat? Proč?

A můžeš mi to trochu víc vysvětlit?

9. Lucka chtěla pracovat v Potravinách u pana Vrány. Pan Vrána jí řekl, že není dost stará na to, aby mohla pracovat. Měl by existovat zákon, že děti jako Lucka mohou pracovat, pokud chtějí? Proč? Od kolika let si myslíš, že by Lucka mohla pracovat?

A můžeš mi to trochu víc vysvětlit?

10. Bětka si psala deník a říkala, že ho nesmí nikdo číst, ani její rodiče. Měl by existovat zákon na to, že Bětčini rodiče si mohou přečíst její deník, i když ho Bětka nechce nikomu ukázat? Proč?

A můžeš mi to trochu víc vysvětlit?

11. Tomáš se ve škole popral. Učitelka mu řekla, že bude muset zůstat po škole. Tomáš jí říkal: „Počkejte. Napřed vám musím povědět, jak to bylo.“ Měl by existovat zákon na to, že učitelka nesmí Tomáše potrestat, dokud jí nevysvětlí, jak to bylo? Proč?

A můžeš mi to trochu víc vysvětlit?

12. Honza chtěl jít k doktorovi. Chtěl s ním mluvit o některých věcech, které ho trápí, ale rodiče mu to nedovolili. Měl by existovat zákon, že se Honza může jít poradit k doktorovi, i když si to jeho rodiče nepřejí? Proč?

A můžeš mi to trochu víc vysvětlit?

Zaškrtněte či zakroužkujte u každé věty, zda s ní souhlasíte či nikoliv:

Desetileté dítě má právo:

1) říci nahlas, co si myslí	ano	ne
2) lhát, když je to pro ně výhodné	ano	ne
3) pít alkoholické nápoje	ano	ne
4) jezdit samo ve výtahu	ano	ne
5) opisovat a podvádět, když si neví rady	ano	ne
6) žít se svou vlastní rodinou	ano	ne
7) ukrást něco, když to nikdo nevidí	ano	ne
8) hrát si, když má volný čas	ano	ne
9) uhodit toho, kdo ho urazí	ano	ne
10) dívat se na televizi, kdy se mu zachce	ano	ne
11) na bezplatné lékařské ošetření	ano	ne
12) vždy prosadit to, co se mu zachce	ano	ne

Dospělý člověk má právo:

1) říci nahlas, co si myslí	ano	ne
2) lhát, když je to pro něj výhodné	ano	ne
3) pít alkoholické nápoje	ano	ne
4) jezdit sám ve výtahu	ano	ne
5) opisovat a podvádět, když si neví rady	ano	ne
6) žít se svou vlastní rodinou	ano	ne
7) ukrást něco, když to nikdo nevidí	ano	ne
8) hrát si, když má volný čas	ano	ne
9) uhodit toho, kdo ho urazí	ano	ne
10) dívat se na televizi, kdy se mu zachce	ano	ne
11) na bezplatné lékařské ošetření	ano	ne
12) vždy prosadit to, co se mu zachce	ano	ne

Zaškrtněte či zakroužkujte u každé věty, zda s ní souhlasíte či nikoliv:

Desetileté dítě má povinnost:

1) poslouchat své rodiče	ano	ne
2) udělat cokoliv, co mu řekne někdo starší	ano	ne
3) pomoci tomu, kdo je v nesnázích	ano	ne
4) poslechnout pokyny policie	ano	ne
5) oznámit, když někdo ubližuje dítěti	ano	ne
6) mlčet, když ho někdo trestá	ano	ne
7) ošetřit člověka, kterého porazí na kole	ano	ne
8) říci nahlas, že se mu něco nelíbí	ano	ne
9) nemluvit o tom, co se děje doma	ano	ne
10) dát každému to, oč si řekne	ano	ne
11) vždycky sníst všechno to, co má na talíři	ano	ne
12) vždycky prosadit svou	ano	ne

Dospělý člověk má povinnost:

1) poslouchat své rodiče	ano	ne
2) udělat cokoliv, co mu řekne někdo starší	ano	ne
3) pomoci tomu, kdo je v nesnázích	ano	ne
4) poslechnout pokyny policie	ano	ne
5) oznámit, když někdo ubližuje dítěti	ano	ne
6) mlčet, když ho někdo trestá	ano	ne
7) ošetřit člověka, kterého porazí na kole	ano	ne
8) říci nahlas, že se mu něco nelíbí	ano	ne
9) nemluvit o tom, co se děje doma	ano	ne
10) dát každému to, oč si řekne	ano	ne
11) vždycky sníst všechno to, co má na talíři	ano	ne
12) vždycky prosadit svou	ano	ne

Dobry občan

Občan je každý, kdo je příslušníkem nějakého státu. Když se např. narodíš v České republice, staneš se tím občanem České republiky. A jsou i jiné způsoby, jak se stát občanem nějakého státu.

V následující tabulce najdeš některá tvrzení, která by mohla sloužit jako vysvětlení toho, co je to dobrý občan nebo co dobrý občan dělá. **Na tyto otázky neexistují správné nebo špatné odpovědi.**

(Pro každé tvrzení zaškrtni jedno políčko, podle toho, za jak důležité jej považuješ pro vysvětlení toho, co je nebo co dělá dobrý občan.)

Dospělý, který je dobrým občanem....

	Nedůležité	Spíše nedůležité	Spíše důležité	Velmi důležité	Nevím
se řídí zákony					
volí v každých volbách					
vstoupí do politické strany					
hodně pracuje					
by se zúčastnil pokojného protestu proti zákonu, který považuje za nespravedlivý					
zná historii své země					
by byl ochoten sloužit v armádě, aby chránil svou zem					
sleduje politické dění v novinách, v rozhlase nebo v televizi					
podílí se na aktivitách sloužících ve prospěch lidí žijících v okolí					
si váží vládních představitelů					
se účastní aktivit podporujících lidská práva					
se zúčastňuje politických diskusí					
se účastní aktivit na ochranu životního prostředí					
je vlastencem oddaným své zemi					
by byl ochoten neuposlechnout zákona, který porušuje lidská práva					

Nevyplňují žáci, ale tazatelé – studenti!

Datum vyplnění:.....

Dotazník byl administrován: 1. ústně – rozhovor (zakroužkujte)

2. písemně

Administraci provedl(a):.....

Poznámky:

Příloha 2 – Seznam otázek rozhovoru se sociálními pracovníci v dětském domově

1. Jaká je náplň Vaší práce jako sociální pracovníce v dětském domově?
2. Máte nějaké techniky či metody, které zde v sociální práci využíváte?
3. Jaká práva mají děti u Vás v dětském domově?
4. Zda vy jako sociální pracovníce naplňujete práva dětí? Pokud ano, tak jakým způsobem?
5. Myslíte si, že děti u Vás v dětském domově znají svá práva a mají dostatečné právní povědomí?
6. Zda vy jako sociální pracovníce se podílíte či nějakým způsobem přispíváte k budování právního povědomí dětí? Pokud ano, tak jakým způsobem? Co pro to děláte?
7. Jak byste popsala svoji roli a zodpovědnost při práci v dětském domově?

14 Seznam zkratek

DD	Dětský domov
EU	Evropská unie
GDPR	General Data Protection Regulation
KP	Komunikační partner
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
SPSS	Statistical Package for the Social Sciences